

Lelkipásztor

Evangelikus
Lelkészi Szakfolyóirat

72. évfolyam
1997/6.

TARTALOMJEGYZÉK

MÉCSÉS A TE IGÉD

Görög Tibor: „Van - e jövője Istennek?” 201

TANULMÁNYOK

Fritz Westphal: Értékek, hatalom és információs társadalom
(fordította: Dr. Szentpétery Péter) 202

Andorka Rudolf: Hit és Politika 205

D. Dr. Friedhelm Borggreffe: Egyedül élő (single) emberek II. -

Az egyház távlatai (fordította: Kuntz Nóra) 207

Főnyád Pál: Az egyetemi oktatás kérdése Melanchthonnál 209

Muntag Andor: Luther írása Mária magyar királynéhoz 211

KITEKINTÉS

D. Dr. Nagy Gyula: Egyházi világhíradó 212

Terray László: Kapcsolatok Finnországgal 216

Thiering Etelka: A tanárok szerepe a szellemi környezetvédelemben 216

FIGYELŐ

Dr. Harmati Béla: Megemlékezés Dr. Káldy Zoltán püspök sírjánál 219

D. Szebik Imre: Megemlékezés D. Kapi Béla püspökről 220

Szeverényi János: Isten halott? 224

Könyvajánló:

Őze Sándorné: Evangéliumi nevelés lélekben és igazságban 226

Gottfried Voight: Bevezetés az egyház tanításába 227

Gerhard Ebeling: Luther 228

Tyconius: Szabályok könyve 228

FÓRUM

Bolla Árpád: Mozáikdarabok Brazíliából 229

Korányi András: Az Evangélikus Teológiai Akadémia díszdoktorai 230

Deme Zoltánné: Emlékezés Pálfi Istvánra 231

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Dr. Szentpétery Péter: Szentháromság ünnepe utáni hatodik vasárnap 232

Szabó András: Gondolatok az igehirdetéshez 232

Fabiny Tamás: Szentháromság ünnepe utáni hetedik vasárnap 233

Fatalin Helga: Hit által örök életre 234

Dr. Cserhádi Sándor: Szentháromság ünnepe utáni nyolcadik vasárnap 235

Andorka Eszter: Meditáció 235

Dr. Reuss András: Szentháromság ünnepe utáni kilencedik vasárnap 236

Nagy Zoltán: Prédikáció vázlat 237

Muntag Andor: Szentháromság ünnepe utáni tizedik vasárnap 238

Szemerei János: Gondolatok az igehirdetéshez 238

Pályázati felhívás 240

Lelkipásztor

Evangélikus Lelkészi Szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Felelős szerkesztő: Szabóné Mátrai Marianna, Rózsavölgyi köz 3. Tel:3636-451

A szerkesztés munkájában a szerkesztőbizottság vesz részt.

Kiadja a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel/Fax: 117-1108; 117-5478

Felelős kiadó: Tóth-Szöllős Mihály

Készült: a CREA - PRINT gondozásával

Tördelés: ifj. Fülöp Attila

Előfizetési díj: 260,- Ft. fél évre: 1700,- Ft. egy évre: 3400,- Ft. (3.120 Ft.+ 280 Ft. a melléketre)

Külföldi előfizetések:

Szomszédos országokba (postaköltséggel együtt): évi 4.300,- Ft.

Egyéb külföldi országokba: 5.400,Ft. / 38 USD vagy 55 DEM postaköltséggel

A címlapon: a nemescsói úrvacsora terítő. Az Evangélikus Múzeum bocsátotta rendelkezésünkre.

A fotót Molnár Géza készítette

MÉCSÉS TE IGÉD

„Füvet sarjasztasz az állatoknak, növényeket a földművelő embernek.”

Zsolt 104,14

„Van-e jövője Istennek?”

Ezt a bántó címet olvastam Karen Amstrong könyvében. („Isten története”) Az író nő 7 éven át volt apáca, majd oxfordi egyetemista., jelenleg londoni professzor.

Egy régebben mélyen vallásos, hoch-inteligens ember teszi fel ezt a kérdést. Nem azt, hogy van-e jövője a kereszténységnek, járnak-e 50 év múlva templomba az emberek, lesznek-e papok. A gyökér után kutat. A teológia ősforrására kérdez rá: van-e jövője Istennek?

Az író nő ma már nem hívő, - bár csupa vallástörténeti könyve arról tanúskodik, pórázon oda van kötve Őhozzá, akit megkérdőjelez.

Kérdése nagyon megállított: Valamit át kellene gondolnunk. Nemrég a Mátrában talákoztam egy egyetemistával, aki azt mondta: „Én hiszek Istenben, de nem az *egyházi Istenben*”. Talán 2000 év alatt ennyire elbarrikádoztuk az utat Isten felé? Az új római katekizmus 2865 tételt tartalmaz, a protestánsok kevesebb pontban foglalták össze dogmatikájukat. De hol vagyunk attól az égő csipkebokortól, ahonnan Ő megszólalt egyetlen dogmatikai tételével: VAGYOK.

Nem ez lenne-e ma is a fő mondanivalónk? Ő van! A középkorban az emberek fő időtöltése az volt, hogy vitatkoztak az egyházi tantételekről: hogyan van jelen Jézus az úrvacsorában, a Szentháromságról, az üdvösség feltételeiről, stb. Ma a gyökér-kérdés az izgalmas: van-e Isten, s miértjeink között: milyen az Isten.

Évtizedekkel ezelőtt, teológus korunkban, üldöztük- Barth hatására- a „teológia naturalis”-t, hiszen az egyetlen igazi kinyilatkoztatás Jézus Krisztus. Természetesen Jézus mondta el hitelesen, hogy milyen az Isten, hogy Ő Atyánk. De nem lettünk-e egyoldalúak, második hitágazathoz kötöttek?

Dicsőitem a 8., 19., 104. zsolttárok Teremtő-Istenét! Meghatva olvasom Luther 1. hitágazati magyarázatát: „...szememet, fülemet, ...a szántóföldet, állatokat...” Hogy felejtkezhetek meg erről, a tavasz csodájáról, a madarak énekéről, Tücsi kutyám hűséges szeméről, a csillag-milliók ragyogásáról? Nem nekünk kellene a természetvédők kicsit unalmassá lett szövegeit megtölteni tartalommal? Persze, Jézus, a bűn, az új élet, - ez mind témánk,- de ne csak egy „lemez” legyen az igehirdetés! Merj prédikálni az 1. hitágazat szellemében. Azt tapasztaltam, hogy nem szakadt le a plafon,

amikor nem az ördögről, bűnről beszéltem, - sőt felfigyeltek a szokatlan mondatokra.

Egyik dogmatikusunk azt írta könyvében, hogy a teremtett világból nem ismerhető meg Isten, - legfeljebb félelmetes nagysága állítható elénk. Többet kellene forgatnunk a biológiát! Engem könnyekre fakaszt Isten szeretete a természetben. A darázsoknak a homlokán van egy harmadik szem, amely precízen működő fénymérő. Mikor otthonától messzire keres élelmet, ez a fénymérő délután jelzi: vissza! kedves darázs, mert később nem találsz már haza. Nem megható? Egy rovarral így törődik a Teremtő! A növények levelein lévő gázcsere-nyílások szélessége napszakok szerint változik. Kevés vízellátottságnál bezáródnak. Micsoda csodás biológus van emögött is! Nem felséges Isten-bizonyíték a csillagok világa? Testünk felépítése: a szemünk, a szív-működésünk... Az ornitológia. A méhek csodás világa. (Ajánlom olvasásra Walter János piarista atya „Isten képe a természetben” c. könyvét, az Ethos folyóiratot)

Megvallom, ha az evangélikációk forró levegőjében, 40 évvel ezelőtt valaki ilyeneket írt volna le, kórusban kiáltottuk volna, hogy hitetlen. Ma, amikor ilyen kérdés elhangozhat: „Van -e jövője Istennek”, - el kell gondolkozni, kedves fiatalok, nem kell-e valamit változtatni az igehirdetés trendjén. Nem kell-e tanulmányoznunk az említettekén kívül a pszichológiát, hiszen a tudósok szerint minden ötödik ember pszichopata ma?

A félig hitetlen Heine írta: „Nem az oltárt gyűlölöm, hanem a kígyókat, melyek a vén oltárok omladéka alatt leskelődnek.” A sok száz tantétellel inkább félelmet ébresztünk, s nem bátorítást nyújtunk.

A nem-hívő Kosztolányi utolsóelőtti versében leírja ámulatát, amikor hajnalban nézte az „égbolt gazdag csodáit.” Áldás lenne, ha néhány szomorú, kereső ember (talán igehallgató) erre érezne rá:

Bizony, ma már, hogy izmaim lazulnak, úgy érzem én, barátom, hogy a porban, mégis csak *egy nagy ismeretlen Úrnak vendége voltam.*

Görög Tibor

TANULMÁNYOK

FRITZ WESTPHAL

Értékek, HATALOM és információs társadalom*

Két-három éve csiripelik a verebek és terjed a hír a tömegkommunikáción keresztül: új kor, forradalom küszöbén állunk, amely a XVI. századéhoz hasonlítható, ahol egy technikai vívmánynak, a könyvnyomtatásnak a gazdaság és a kultúra, végeredményben a világ- és az emberkép alapvető és robbanásszerű megváltozása lett a következménye.

Ugyanígy, állítják a szakemberek, ma is minőségileg új technikai ugrás előtt állunk. A három eddigi külön technika: az informatika (komputer-technika), a távközlés (üvegszálalás hálózat és műholdas közvetítés) és az audiovizuális eszközök összeolvadásával „univerzális technika”, új minőségű technikai struktúra jön létre, amely új, más minőségű társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális struktúrákhoz vezet.

Az optimisták és a technikában hívők számára ez a fejlődés jobb világot ígér. Klaus Schwab professzor, a davosi Világgazdasági Fórum „nagy szelleme” ezt hirdette: „Az egész (globális) világ ajtónk előtt áll, és megvannak az eszközeink, hogy jobb világot csináljunk belőle”.

„Globális” — ez az új kor jelzője: globális technika, globális információ, globális gazdaság, globális kultúra. Egyre kevesebb határ, egyre kisebb különbségek minden területen. A világméretű információs sztrádának, az Internetnek és a World Wide Webnek (WWW) köszönhetően nincs többé centralizmus, minden nép és minden ember szabadon hozzáférhet az egész emberiség tudásához, magas színvonalú és hatékonyságú, nem hegemonizálható véleménycseré és így világméretű közvetlen demokrácia lesz stb.

A pesszimisták ezzel szemben attól félnék, hogy a szép álomból lidérces álmom lehet. Számukra ez a globális gazdaság nem más, mint néhány — nyugati! — nagyvállalat világuralma, a világméretű információ nem más, mint a hatalmasok mindent uraló ideológiája által manipulált közvélemény, és a globális kultúra nem más, mint a sokféle kulturális és nyelvi identitás nivellálása — és új vallási, kulturális konfliktusok anyaga. Ilyen szellemben ír a „Le Monde Diplo-

matique” főszerkesztője, Ignacio Ramonet a globális információs társadalomról: „Az információs társadalom olyan mágikus világot nyit meg, amelynek jellemzői: planetáris, állandó, anyagtalan és időtlen (*immédiat* = azonnali, az időt legyőző). Négy jelző tehát, ezek pedig Isten hagyományos tulajdonságaira emlékeztetnek. Isten vagy a bálványok? Isten vagy a mammon?” Ha jogos a kérdés, világos, hogy az egyházaknak is szembe kell nézniük a kihívással.

Egy ilyen rövid előadás keretében nem lehet bemutatni ennek az új információs korszaknak minden problémáját. Néhány példa alapján mégis megpróbálom ábrázolni a lehetőségeket és a veszélyeket, különös tekintettel a mi európai helyzetünkre.

A jelenleg legtöbbször vitatott információs technika, amellyel kiemelten szeretnék foglalkozni a továbbiakban, az úgynevezett „multimédia-kommunikáció” az Interneten és a World Wide Neten.

Multimédiának azt a lehetőséget nevezzük, hogy szövegeket és adatokat, audio- és video-információkat álló- és mozgóképek formájában tetszés szerint kombinálhatunk egymással. Egy multimédia-adatbank például szöveges információt, képeket, videoklipeket, grafikonokat, táblázatokat tartalmaz, ezek egyformán hozzáférhetők. A multimédiás kommunikációs szolgálat — például az ISDN egy hálózat, amely digitális átviteltechnikák révén különböző fajta kommunikációt képes egyszerre átadni, lehetővé teszi használójának, hogy mindegyik információt vegye vagy küldje, illetve tetszés szerint cserélje.

Az Internet körülbelül 50 millió felhasználóval jelenleg a legnagyobb számítógépes kommunikációs rendszer, és világszerte hozzáférhető. Millió komputert köt össze telefonvezetékekkel vagy műholdakkal. Eredetileg a Pentagon fejlesztette ki, kezdetben csak felsőoktatási és gazdasági hálózatok használták, ma azonban az Internet világszerte vállalatok ezreit és magánhasználók millióit köti össze, akik erre az on-line szolgáltatásra szerver segítségével csatlakoznak. A hálózatoknak ez a hálózata sokféle kommunikációs szolgáltatást tesz lehetővé: hozzáférés a világ összes adatbankjához és minden adat tárolása a saját komputerben; elektronikus posta (E-mail), amikor is pillanatok alatt küldhető üzenet a föld bármely pontján élő címzettnek,

* A szerző az Elzász-Lotharingiai Evangélikus Egyház médiafelelőse, az Európai Kisebbségi Evangélikus Egyházak Kommunikációs Bizottságának (KALME) elnöke. Előadását a Lutheránus Világszövetség európai gyűlésén (Varsó, 1997. február 13–18.) tartotta.

„news-groups” (téma szerinti információk) és vitafórumok.

A hálózat az elmúlt tíz évben viharos gyorsasággal nőtt. 1984-ben ezer komputer volt az Interneten, 1987-ben tízezer, egy évvel később százezer, 1992-ben egymillió, 1994-ben 3 millió, ma már több mint tízmillió. Két éve (1995-ben) kb. 6 ezer témacsoport (news-groups) létezett, ma már több mint 15 ezer. E fejlődés jele, hogy 1995-ben először Nyugat-Európában több számítógépet adtak el, mint tv-készüléket.

A kommunikációnak ez az új világa új, nemrég még nem is sejtett tág teret enged a szabadságnak. A kommunikációs hálózatok mint az Internet segítségével mindenki bárkivel a világon kapcsolatba kerülhet, kizárás és megkülönböztetés nélkül, kivéve azokat, akik nem jutnak hozzá a technikához ... (azaz a pénzhez). Minden használó, mindegy hogy hol, mindegy, hogy a gazdasági-társadalmi hierarchiában milyen rangban, milyen szinten, az információ és a tudás lehetséges küldőjévé és fogadóává válik, és képes bármely másik használóval beszélgetést folytatni. Ebben rejlik a véleménynyilvánítás demokratizálásának lehetősége, amely kiszabadíthatná a zárt társadalmakban, diktatúrákban élő embereket elszigeteltségükből (feltéve, hogy lehetőséget kapnak a technika megszerzésére).

A diákoknak, tudósoknak és kutatóknak a tudomány minden területén álomba illő lehetőség, hogy mindig percek alatt és kedvező áron minden tudományos könyvtárhoz és adatbankhoz hozzáférhetnek, a legújabb kutatási eredmények minden területen, szinte szempillantás alatt rendelkezésükre állnak, és hogy ugyanígy pillanatok alatt megvitathatják és megoszthatják másokkal is a saját kutatásaikat illetve eredményeiket.

A magánhasználónak is megvan a lehetősége, hogy egyetlen, elfogadható áron kapható CD-ROM-on az Encyclopedia Universalis 20 nagy kötetét megszerze: párját ritkító oktatási segédeszköz!

Még nem beszéltünk az újságírókról és az információ multiplikátorokról, akik a hálózat révén gyakorlatilag egyidőben képi, hangos és szöveges információkat hívhatnak le és terjeszthetnek. Ezek a technika fő jellemzői: legyőzi a teret és az időt, ezek jelentéktelenné válnak. A világ „világfalu” vagy „virtuális világváros” lesz, ahol fáradság nélkül, az egér nyomogatásával lehet az egyik „Website”-ről a másikra átmenni, ugyanakkor mindent követni és átélni, ami ott történik.

De ahol fény van, ott árnyék is. A sok új lehetőség ugyanannyi veszéllyel is jár. Néhány ezek közül már ma is világosan látható.

Az első szempont: a valóságban az elektronikus információ hálózat a gazdasági és szellemi elitek kiváltsága marad — ez feltehetően a jövőben is nagyobb részt így lesz. 1995-ben a világon körülbelül 180 millió PC, azaz személyi számítógép üzemelt — a 6 milliárdos lakosság részére. A hálózathoz tehát az emberek 3 százaléka fér hozzá. Ezenkívül: néhány ország, amelyben a lakosság 15 százaléka él, a telefonvezetékek háromnegyedét birtokolja, amelyek nélkül („modem” segítségével) nem kapcsolódhatna a hálózathoz. Egy 1996-ban végzett felmérés kimutatta, hogy az Internetre csatolt komputerek 60 százaléka az USA-ban található, hogy az USA-ban ezer emberre 18 „Website” (hálózati pont) jut, 10–15 a skandináv or-

szágokban, 5 néhány nyugat-európai országban, 2–3 Kelet-Európában, egy-egy Afrikában (Dél-Afrika kivételével) és Ázsiában.

Technikailag természetesen lehetséges, hogy a szegények hátrányát néhány év alatt ledolgozzák. Mégis, ezekkel kapcsolatos a hetek (a hét legfejlettebb ipari ország) fontos határozata: míg a magasan fejlett ipari országokban a teljes távközlési infrastruktúra állami beruházásként vagy jelentős állami támogatással épült ki, a jövőben a világon mindenhol magánosítsák a távközlést, amelyet nagy magántársaságok üzemeltessenek. Kinek lesz azután hatalma annak eldöntéséhez, hogy ki és milyen feltételekkel kerülhet be az információs társadalomba?

Dan Schiller, a kaliforniai San diegoi egyetem professzorának következtetése: „Az univerzális, minden kényszerből mentes információcsere, ahogyan ma az Internet megtestesíti, ezzel feltehetően nincs teljesen halálra ítélve. Mindaddig azonban, amíg a tudás közvetítése a gazdasági, politikai nagyhatalmak normáinak marad alárendelve, az információ világméretű demokráciájának ideálja utópia marad.” (Le Monde Diplomatique, 1996. május). Semmiképpen sem szabad lebecsülni annak kockázatát, hogy a gazdagok és a szegények közötti szakadékot az ipari országokon belül és az észak-dél között (részben Kelet- és Nyugat-Európa között is) az információs társadalom tovább mélyíti.

A második szempont: A szabadság nem mindig jár együtt a felelősségérzettel. Ismeretes, hogy az Interneten már elterjedt a prostitúció (közelebből a gyermek-prostitúció), és szexturizmusra is csábít. Mostanáig kevésbé volt köztudott, hogy a kábítószer-csempészetet és az illegális fegyverkereskedelmet is nagyrészt az Interneten keresztül szervezik. Néhány európai országban jelenleg annak technikai lehetőségein gondolkodnak, hogy az illegális anyagokat nemzeti szinten kiszűrjék és zárolják. Ezen persze az információ gátlástalanul szabad áramlásának hívei felháborodnak: hogy-hogy itt ágyúval lönek verébre?

A vita egyelőre jogilag légüres térben zajlik, és sem a politika, sem az igazságügy, de még az egyházak sem túl sokat gondolkodtak el a modern információs társadalom lehetőségeiről és veszélyeiről. A belátható jövőben azonban a demokratikus államok elsőrendű feladata lesz, hogy biztosítsák ugyan az információk szabad áramlását, de mégsem mindenáron. A liberális követelés közben — azaz, hogy tartsák tiszteletben az egyén szabadságát —, nem szabad elfelejteni, hogy a szabadság csak akkor igazi, ha felelősséggel párosul. Különben kizsákmányolják és legázolják a gyengébbeket. A szabad demokratikus társadalomban a gyengébbek védelmének elsőbbséget kell biztosítani az erősebbek szabadságával szemben. Ez pedig azt jelenti, hogy a szabad polgárok szabad információs sztrádashasználatáról folyó vitában egyre inkább szót kell kapniuk a szociáletikus hangoknak is — nem utolsósorban az egyházakból.

A harmadik szempont: az információ területén a gátlástalan szabadság és sebesség még nem garanciája a becsületességnek. Hiszen mindenki, tetszése és fantáziája szerint akármikor hamis híreket is terjeszthet, anélkül, hogy rájönnének. Ma ez, mivel a nagy médiumoknak (napilapok, rádió, tv) a privatizáció miatt egyre gyorsabbnak kell lenniük, hogy a konkurenciaharcban fennmaradjanak, kaput nyit a félretá-

jékoztatásnak és a manipulációknak. Vagyis az olyan információknak, ahol a terjesztés fő kritériuma már nem az igazság, hanem a „kapcsolás” gyorsasága és a gazdasági hatékonyság. Ezt az irányzatot még az is erősíti, hogy a numerizálás és a digitalizálás a kép mindenféle manipulációját lehetővé teszi, anélkül, hogy a néző észrevenné.¹

Ezzel egy olyan általános probléma kerül napvilágra, amely nem csak az információ világát, és az újságírókat, rádió- és tv-producereket érinti, hanem az egész társadalmat. A globalizáció során új „erkölcsi kódex jön létre, amely már nem a valótlanyságot és az igazságtalanságot ítéli el, hanem a sikertelenséget” (Eduardo Galeano uruguay-i író).² A hatalom határozza meg az értékeket!

a) A negyedik és talán legfontosabb szempont: az információs társadalom sokféle hatása a kultúrára: Ha folytatódik a jelenlegi irányzat, az információs társadalom méginkább azzal fenyeget, hogy teljesen a férfiak világa lesz, mindazzal együtt, amit ez az uralkodó értékek és a hatalmi harcok szempontjából jelent. John Barlow brit kommunikáció-kutató írja: „A Cyberspace-ben (a kibernetika világa) kicsi az emberi változatosság. Többnyire olyan, ötven év alatti férfiak lakják, akiknek elég idejük és pénzük van ahhoz, hogy biztosan hozzáférjenek a komputer-hálózathoz; akik nagyon ügyesen bánnak a billentyűkkel és az egérrel. Szilárdan lehorgonyozott véleményük van, de hihetetlenül gátlásosak és félnek a közvetlen emberi kapcsolatokban, különösen is a nőkkel szemben” (The Guardian, 1995. július 25.). Philippe Quéau, az UNESCO információs és kommunikációs osztályának vezetője: „Ideje, hogy a nők meghódítsák a Cyberspace virtuális világát. Arra van szükség, hogy minden emberi érték legyen képviselve benne; meg kell szüntetni a női értékek hiányát.” (Le Monde Diplomatique, 1996. augusztus).

b) Az információs társadalom és az úgynevezett Cyberspace feltétlen szószólói olyan univerzális demokráciáról álmodoznak, ahol mindenki hozzáférhet az összes rendelkezésre álló információhoz, és mindenki cserélhet információt. Az univerzális demokráciának ez a tétele persze többnyire ki nem mondott tényállás alapján érvényesül: aki belép a hálózatba, annak bele kell illeszkednie egy bizonyos kulturális mintába, amely az állításokkal ellentétben egyáltalán nem „planetáris”, hanem angolszász, hogy ne mondjuk, amerikai. Ezen nincs mit csodálkozni, ha tudjuk, hogy bár a „hálózatok hálózatát” (a World Wide Webet) egy európai laboratóriumban, Genfben fejlesztették ki, de az USA-ban valósították meg. Ott pedig az összes közül csak egy nyelvet ismernek, az angolt. A World Wide Webben mindenki egyenlő, azzal a feltétellel, hogy angol nyelvű!

Ennek nem kell így maradnia, de az irányzat változatlanul folytatódik. A nyelv pedig nem csak a kommunikáció (egyik) eszköze. A nyelvben az ember önmagát alkotja és éli meg. A nyelv kifejezi az ember identitását, és a legmélyebben jellemzi annak módját,

sajátosságait, ahogyan a valósággal és más emberekkel kommunikál. A nyelv egységesülése így a kulturális imperializmus veszélyét hordozza, amelynek egész kultúrák elszegényedése lehet a következménye; mindenekelőtt a nyelvi és kulturális kisebbségeket szoríthatja ki. Ez a probléma minket Európában különösen is érint.

Az Európai Közösséget az összes tagállam nyelvi egyenjogúságának elvére építették fel. Most ennek az elvnek nem csak az Európa Parlamentben és az Unió hivatalos dokumentumaiban, hanem az információs sztrádán is érvényesülnie kell. A probléma, ahogyan más területeken is, az, hogy megvan-e hozzá a közvélemény által támogatott politikai akarat.

c) Nem csak úgy van, hogy az ember alkotja a gépet, hanem a gép is alakítja az embert. Az operátorok gondolkodásmódját befolyásolja a számítógép, illetve a hálózatok „szelleme” (Wilfried Becker: Előadás a KALME média-konzultációján, Linz, 1996. szeptember). Talán hozzá kell tenni, hogy nemcsak a gondolkodást, hanem a magatartásmódot, azaz a másokkal való kommunikációt is befolyásolja.

A kutatók attól félnek, hogy az új információs társadalom által „szimbiotikus ember” (Joël de Rosnay) jön létre, akinek tér és idő már nem lesz meghatározó társadalmi és kulturális identitása szempontjából. Történelem és emlékezés nélküli ember, kulturális gyökekek nélkül, akinél az elektronikus kapcsolat az oktatás és a kultúra helyébe lép. A kulturális nomád-ság embere. Hiszen a bármiféle információhoz való gyors hozzáférés, az egyik web-oldalról a másikra „szörfözés” még nem teremt tudást (legfeljebb a tudás illúzióját). A tudás pedig még nem jelent megértést és gondolkodóképességet. Az utóbbi viszont távolságtartást követel. Az elektronikus kommunikáció éppen ezt szorítja ki, hiszen egy képzeletbeli világban nincs távolság.

A komputer-rajongó, aki minden hálózaton „szörfözik”, már csak a gép közelségét éli át, amellyel végül egyedül marad, és amely által már csak egy „képzetes”, azaz teljesen individualizálódott, szétesett világot tapasztal meg.

Sokunk számára ez az új információs társadalom még *terra incognita* — és talán még sokáig az is fog maradni. Az idősebbek azt kockáztatják, hogy „elektronikus analfabéták” lesznek — ez új generációs probléma! Ehhez járul még, amit Wilfried Becker a következőképpen fogalmazott meg: „Mivel anyagilag nem mindenki engedhet meg magának egy multimédia-komputert, a vele járó díjakkal együtt, könnyen sor kerülhet az on-line és az off-line (a hálózathoz hozzáférő és nem hozzáférő) néprétegek szétválására. Lehetséges, hogy kialakul majd az elektronikus proletáriátus, amely mindenféle végzettségű emberekből jön össze, ők a komputerizáltak. Ők azok, akik nem tudják, illetve nem akarják.” De ki tudja, a világnak talán szüksége van ma és holnap olyan emberekre, akik egyszerűen nem akarják, és akik egyes, a technikában lakozó, de semmiképpen sem végzetes tendenciákat lelkiismereti okokból elutasítanak.

Fordította: Dr. Szentpétery Péter

¹ Joseph Weizenbaum: „A kútba eső embernek nem segítünk azzal, hogy az esését meggyorsítsuk!”

² Ehhez lásd Robert McNamara 1996 májusában megjelent „In Retrospect” (Visszatekintés) című könyvét. Az egykori amerikai hadügyminiszter, majd a Világbank elnöke szerint utólag elítélendő a vietnami háború — nem azért, mert egy egész nép felkelt a brutális gyarmati rendszer igazságtalansága ellen, hanem azért, mert a háborút nem lehetett megnyerni!

H i t é s p o l i t i k a *

Nem könnyű feladat hit és politika viszonyáról, pontosabban a keresztény embernek a politikai életben való részvételéről beszélni, írni. Havonta, sőt hetente szembekerülünk azokkal a dilemmákkal, sőt ellentmondásokkal, amelyeket a keresztény ember politizálása felvet. Sokszor úgy érzem magam, mint a hegymászó, akinek keskeny hegygerincen vezet az útja, ahonnan akár jobbra, akár balra félrelép, szakadékba zuhanhat. Ezért alább kifejtett gondolataimat is inkább nevezném útkeresésnek, mint az út kijelölésének, a dilemmák feltárásának, mint megoldásuknak.

Először két tipikus — habár egymással ellentétes — keresztény attitűdöt szeretnék bírálni, amely a távolabbi múltban és talán ma is befolyásos a keresztények körében. Az első az egyházak igen aktív szerepvállalását kívánja a politikai életben. Ennek Nagy Konstantinus óta hagyományai vannak. A korai középkorban ez szinte szükségszerű volt, mert az egyház szinte egyedül volt képes a társadalmi élet számos feladatát megszervezni, ellátni. Az egyházak politikai szerepvállalása szerintem a következő évszázadokban tovább maradt fent, mint amennyire szükséges volt és mint amennyire az egyházak és főképpen a vallás szempontjából kívánatos volt. Ma Magyarországon nagyon hátrányos lenne, ha az egyházak közvetlenül próbálnának beavatkozni a politikai életbe, ha politikai hatalmi pozíciókat próbálnának elfoglalni. Nagy károkat okozna, ha bármelyik egyház azt követelné, hogy valamely kérdésben vallott álláspontja az egész társadalom számára kötelező erejűvé váljék, vagy ha valamelyik egyház egyértelműen egy adott párt támogatására szólítaná fel híveit, mint ahogyan azt a Hit Gyülekezete tette az elmúlt években. Az egyházak szerintem csak addig mehetnek el, hogy híveiket aktív politikai állásfoglalásra, a választásokon való részvételre ösztönzik és arra hívják fel a figyelmüket: vizsgálják meg gondosan, melyik párt vagy melyik jelölt programja — illetve addigi politizálása — áll a legközelebb a keresztény tanításokhoz. Bár a névválasztás történeti körülményeit megértem, szerintem az sem szerencsés, ha egy párt nevében a „keresztény” jelző szerepel, mert óhatatlanul azt sugallja, hogy csak ez a párt keresztény vagy ez a párt legalább „keresztényebb”, mint más pártok. Ezzel nem akarom azt mondani, hogy e pártok hagyják el máról holnapra a „keresztény” jelzőt a nevükből, csupán azt, hogy hosszútávon talán érdemes lenne nevüket módosítaniuk. Annál is inkább, mert volt rá példa a közelmúlt történetében — például Olaszországban —, hogy a keresztény elnevezésű pártok tevékenységének egyes elemei vagy politikusaiknak egyes megnyilvánulásai rossz fényt vetettek a keresztény vallásra.

Nagyon leegyszerűsítve azt mondhatnám, hogy a politikai hatalomra való törekvés inkább a Római Katolikus Egyház körében fordult elő, a másik, ezzel ellentétes, de szerintem hasonlóképpen téves attitűd

inkább a protestánsokra, elsősorban az evangélikusokra, Luther követőire a jellemző. Nagyon leegyszerűsítve ennek az álláspontnak az a lényege, hogy a politika piszkos dolog, keresztény ember ilyen piszkos tevékenységbe ne keveredjen bele. Nagyon határozottan fogalmazta meg ezt Max Weber: „*Aki saját lelke üdvét és mások lelkének megmentését keresi, az ne a politika útján keresse azt, hiszen a politikának egészen más feladatai vannak, olyanok, amelyek csak erőszakkal oldhatók meg. A politika génusza vagy démona belső feszültségben él a szeretet Istenével*”.¹ Hozzá kell tenni, hogy Max Weber nagyon ellentétes viszonyban volt mind a vallással, mind a politikával. Édesanyja, akit nagyon szeretett, mélyen hívő pietista lutheránus volt, ő maga azonban láthatóan nem volt vallásos, habár szociológiai munkásságának jelentős része a vallással foglalkozik. Nyilvánvalóan nagyon érdekelte a politika, kutatásainak másik nagy területe a politikai hatalom volt, de mindig hangsúlyozta, hogy tudományos munkásságából távortartani igyekszik a politikai véleményeket, ugyanakkor élete végén közel állt ahhoz, hogy aktív politikussá váljék. Weber szerint a politikust is etikai elvek kell hogy irányítsák tevékenységében, csakhogy ezek az elvek eltérnek például a tudós etikájától. A tudóst — vagy a keresztény embert — az értékek feltétel nélküli követése jellemzi, a politikust pedig cselekedete következményeinek felmérése, találó elnevezése szerint a *felelősségetika*. A politikától való távolságtartás attitűdje — joggal vagy jogtalanul, ezzel itt most nem foglalkozom — Luther Mártonra,² sőt Pál apostolra szokott hivatkozni, akik tettek olyan kijelentéseket, hogy az uralkodók Istentől kapták megbízásukat, ezért engedelmeskedni kell nekik. Azt hiszem azonban, hogy ezeket a kijelentéseket a koruk konkrét politikai körülményei között kell értelmeznünk: Luthert az a nagyon reális félelem vezette, hogy az egész protestantizmus Münzer Tamás újrakeresztelő szektájának sorsára jut, Pál pedig a Római Birodalomnak minden nemcsak politikai, hanem sokszor a vallási különútonjárást is megtorló gyakorlatától szeretne volna megvédeni a keresztény gyülekezetet. Ezért Luther és Pál említett kijelentéseiből nem lenne helyes közvetlenül levezetni a keresztény ember követendő politikai magatartását a mai Magyarországon. Annál is kevésbé lenne helyes a politikai passzivitást, visszahúzódást ajánlani, mert a keresztény vallást és a zsidó vallást éppen az jellemzi (szemben például az indiai vallásokkal), hogy a világ aktív átalakítására hívják fel híveiket. Az a kötelességük, hogy embertársaik életét jobbá, boldogabbá tegyék (lásd például az irgalmas samaritánus történetét). Ez nem azt jelenti, hogy abban az illúzióban éljenek — mint többek között a marxisták és rajtuk kívül más doktriner ideológiák hívei —, hogy az „Isten országát” vagy valamilyen földi paradicsomot meg tudnánk valósítani egy tökéletes társadalom formájában.

* Ez a szöveg eredetileg a FIDESZ által rendezett hasonló című beszélgetés egyik bevezető előadásaként hangzott el 1997. április 10-én. A másik bevezető előadást Jelenits István tartotta.

¹ Weber, M.: A politika mint hivatás. Budapest. Medvetánc füzetek. 1989.

² Kolb, R.: Keresztények és az élet politikai vonatkozásai. Lelkipásztor 1997/4. 122-126.

Számomra Peter Berger amerikai vallásszociológusnak „Az áldozatok piramisai” című könyvében előadott gondolata a legvonzóbb: a keresztényeknek — és minden jószándékú embernek — arra kell törekednie, hogy az emberi szenvedés mennyisége csökkenjen, a várható „kínok kalkulusát” (*calculus of pain*) kell politikai cselekvése fő kritériumául választania.³

Összefoglalóan: a keresztény embernek részt kell vennie a politika életben, felelősnek kell éreznie magát mindazért, ami a társadalomban történik. *Albert Hirschman* nagyon szellemes megkülönböztetésével élve, nem választhatja a „kivonulás” attitűdjét, amikor társadalmi környezetének kérdéseiről van szó, hanem jobbító szándékkal fel kell emelnie a szavát, tiltakoznia kell a visszasságokkal szemben.⁴ A kivonulás, amely a fogyasztói viselkedésben teljesen ésszerű magatartás (ha nem vagyok megelégedve Dacia gépkocsimmal, legközelebb Opel-t vásárolok), a közösségi életben csak a legkivételesebb esetekben fogadható el, amikor életem és szabadságom forog veszélyben, kivándorlás vagy belső emigráció formájában, ha elégedetlen vagyok a közösséggel, amelyikben élek.

Milyen szinten, formában politizáljon a keresztény ember? Az alábbiakban csak a demokratikus társadalomban való politizálással foglalkozom, nyilván egészen másfajta politikai magatartásformák jönnek szóba egy diktatórikus, totalitárius vagy autoritárius rendszerben. (Elég a probléma érzékeltetésére arra utalni, hogy D. Boenhoffer és sok más keresztény részt vettek a Hitler elleni összeesküvésben.)

Nem memék arra vállalkozni, hogy „receptet” adjak a keresztény ember politikai tevékenységéhez. Ez nyilván függ az egyes emberek ambícióitól és képességeitől, valamint attól is, hogy milyen társadalmi-foglalkozási pozíciót foglalna el. Mint fent már említettem, a keresztény ember egyértelmű, szinte erkölcsi kötelességének gondolom a választásokon való részvételt. Nagyon kíváncsún tartom azt is, hogy ha módja van rá, vegyen részt civilszervezetekben (a Nagycsaládok Egyesületétől a különböző politikai és társadalmi vitakörökig). Mondja ki a véleményét azokon a fórumokon és olyan formákban, ahol és ahogyan erre módja van. Vegyen részt a munkahelyi „közéletben”. Végül ne riadjon vissza adott esetben a politikusi szerep vállalásától sem. Tehát ne induljon ki abból, hogy a politikai szerepvállalás és a keresztény erkölcs összeegyeztethetetlen, és mi többiek, akik nem vállalkozunk a politikusi szerepre, ne ítéljük el sommásan a keresztény politikusokat, hanem inkább értékeljük azt, hogy erre a nehéz feladatra hajlandók. Hozzá lehet tenni, hogy az aktív politikusi szerep nagyon nehezen vagy egyáltalán nem egyeztethető össze bizonyos más szerepekkel, pozíciókkal, például a tudósi vagy a lelkeszi munkával. Ezért célszerű az egyik szerepet feladni vagy szüneteltetni.

Milyen értékek vezessék a keresztény embert a politikában? Nyilván a keresztény értékek, de ezeket nem olyan egyszerű konkrétan a politikai cselekvés számára megfogalmazni. Azt gondolom, hogy a keresztény vallás tanításainak legsikerültebb lefordítása a politika területére a felvilágosodás, majd a Nagy Francia Forradalom hármas jelszava volt: *szabadság, egyenlőség, testvériség*. Ez a három érték mélyen gyökerezik az Újtestamentumban,

sőt részben már az Ótestamentumban is. Ez is mutatja, hogy - bár sokszor megfélemedeznek róla - az európai kultúra nagy részben a zsidó-keresztény vallásból született.

A szabadság értéke azt jelenti, hogy senkinek a szabadságát sem szabad mindaddig korlátozni, amíg embertársainak szabadságát nem sérti. A szabadság tehát igen fontos érték, ezt mi magyarok, és különösképpen keresztények, akik sokáig voltunk kénytelenek a szabadságunktól megfosztva vagy legalább is erősen korlátozva élni, különösképpen jól tudjuk. De nem lenne helyes most a másik végletbe esni és az embertársak, a társadalmi közösség érdekeit sértő viselkedést is megengedni a szabadság nevében. A múlt században Lord Acton liberális gondolkodó fogalmazta meg azt a mondást, hogy az abszolút hatalom abszolút mértékben korrumpál. Erre rímel Gertrud Himmelfarb amerikai politikai filozófus megállapítása: az abszolút szabadság is korrumpál.⁵ Ezért célszerű kiemelni, hogy a szabadság tisztelete azt is jelenti, hogy embertársaink méltóságát tiszteletben tartjuk, minden egyes embert magában értékesnek tartunk. Azt, hogy ez mennyire lényeges része Jézus tanításának, jól szemlélteti többek között a jó pásztor példázata, aki egyetlen elvesztett báránnyt is fontosnak látott megkeresni.

Az egyenlőség értékét lejáratta a szocialista rendszerek egyenlőség-ideológiája (amely különben a gyakorlatban egyáltalán nem érvényesült). De nem lenne jó megfélemedezni arról, hogy Jézus — a próféták példáját követve — hányszor és milyen határozottsággal állt a korabeli szegények oldalára. Ezért a keresztény értékeken alapuló politizálásban ma is fontos szerepet kell játszania a szegények védelmének, jövedelmi és társadalmi felemelkedési esélyeik javításának, a társadalom részekre szakadása megakadályozásának. Keresztény ember nem fogadhatja el azt, hogy társadalmunk tagjainak egy részét fölöslegesnek, haszontalannak, versenyképtelennek mondják és ezért magukra hagyják.

A testvériség helyett ma inkább a szolidaritás fogalmát használják, ez pedig a bibliai szeretet átültetése a mai társadalmi etika nyelvére. A jóakaratot, segítőkészséget, empátiát jelenti embertársaink iránt. Az irgalmas samaritanus bibliai példázata fejezi ki ennek a magatartásnak a lényegét. Ez a példázat egyben azt is jelzi, hogy a szeretetünk, szolidaritásunk nem korlátozódhat családunkra, barátainkra (bár kétségtelenül elsősorban rájuk irányul), a vallási és nemzeti közösségre (a samaritanusok és a zsidók más-más közösség tagjaiként definiálták magukat), hanem ki kell terjednie minden emberre. Ez az érték tehát azt jelenti, hogy nem fogadhatjuk el az egyéni önzést vagy az érdekeket viselkedésünk egyedüli és legfőbb mozgatóerejének, hanem az erkölcsnek nagy fontosságot tulajdonítunk a társadalom életében.

A keresztény ember tehát vegyen részt a politikai életben, olyan szerepben és azon a szinten, amit lehetőségei megengednek és amelyhez megvannak a képességei, de bármilyen szerepben és szinten tartsa szem előtt a keresztény értékeket, és ne hagyja, hogy a hatalomért való küzdelem, amely a politikai tevékenység szükséges tartalma vagy pártpolitikai érdekek háttérbe szoríthatóságát cselekedeteinél, döntéseinél ezeket az értékeket.

³ Berger, P. L.: *Pyramide of sacrifice. Political Ethics and social change.* New York. Basic Books. 1974.

⁴ Hirschman, A. O.: *Kivonulás, tiltakozás, hűség.* Budapest. Osiris, 1995.

⁵ Himmelfarb, G.: *On liberty and liberalism. The case of John Stuart Mill.* New York. Knopf. 1990.

Egyedül élő (single) emberek II.*

– Az egyház távlatai –

A Bibliai single-hagyomány

Hadd említsek meg, természetesen a teljesség igénye nélkül néhány bibliai single-t, utalva a velük kapcsolatosan felmerülő legtipikusabb vonásokra, kérdésekre!

q1: férfit és asszonyt együtt jelentenek a héber betűk. Vagy, ha biológiailag fogalmazunk: az emberi fajt. A teremtéstörténettel kapcsolatban felmerült bennem néhány kérdés a single-létre vonatkozóan, mit jelentenek ezek: egyedüllét – Éva, ellenségeskedés a kígyóval, kiűzetés, stb.

Kain és Ábel vitája: single-konfliktus? S a régi, talán buta kérdés: Honnan vette Káin a feleségét?

Hágár, akire Ábrahámnak nem volt szüksége, és aki világra hozta a sivatag fiát, Izmaelt, az első arabot, gyermekével kimenekül a pusztába, ahol találkozik egy anygallal az életet adó kútnál.

Abimelek, akit csak fiatalemberként ismerünk, aki teljesen belemerül szakmájába, s nincs ideje kalandra Sárával.

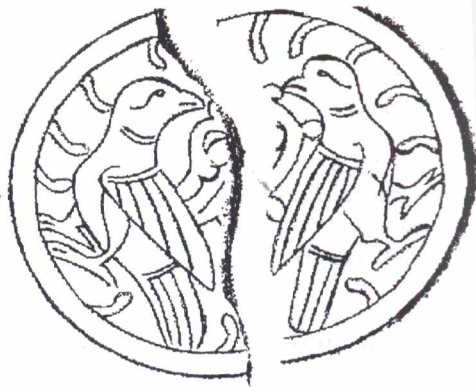
József, a minta-single, "az emberek rosszat terveztek ellene, de Isten jóra fordította azt" (Gen 50). Egy igazi single-történet minden problémája benne van a régi József-novellában: a kezdet sokkja, a kapcsolatok blokádjá, koncentráció a munkára, a testvérek mint barátok, a szexualitás problémája. Család mint regresz-szió, mely megbuktatja és ismét talpra állítja ...

Mózesnél feltűnt, hogy az ősatyában megvan a single-típus minden jellegzetessége, Cippóra és két fia ellenére; igen, Mózes asszonyát visszaküldte családjába és elmagyarázta neki: "Jövevény voltam idegen földön." (Ex 18,3) - Egyszer megkérdezte tőle apósa: "Miért egyedül bíraskodsz, és miért kell az egész népnek reggeltől estig előtted állnia?" Mózes válasza: "Mert hozzám jön a nép, hogy megkérdezze Istent." (Ex 18, 14-15)

A **Bálám-történet** szintén egy single története, ahogyan később sok **prófeta** története az, Nátántól Zaka-riásig. Bár Hóseás és Ézsaiás megmutatják, hogy Izrael prófétái nem mindig single-ként "működnek", hanem a házasság is olyan életforma lehet, melynek azt kell szolgálnia, hogy segítse a kimondott üzeneteket: pl. Immánuel. De a próféták általában single-k: függetlenek, készek a kockázatra, az elhívás motiválja őket.

Női alakokat is találunk a Bibliában single-ként, ilyen pl. Debóra és Mirjam, Áron testvére, Eszter és Judit; gyakran egészen harcos jellemzőkkel, magányos életre határozva el magukat. Debóra 40 évig bíraskodott Izraelben, székelyén, pálmája alatt, Rámá és Bétel között.

A **bölcsesség-irodalom** ugyan a single-életéről nem beszél, de egy sajátos életet céloz meg; ennyiben kivételesen aktuálisan tükröződik a single-mozgalomban a

vágyakozás egy autentikus, kompetens, értelmes élet után. A bölcsesség-irodalom kérdései: Kik vagyunk? Mik vagyunk? Hogyan lettünk? - ezek a single-k kérdései is.

Az Újszövetségben - még Jézus előtt, az ősgyülekezet számára nehezen integrálhatóan - megjelenik a **Keresztelő**-hagyomány: János a pusztában - egy single. Az ő ételéről, lakhelyéről a Jordánnál, prédikációjának radikalitásáról, a keresztelés eszkatológiai szentségéről, a tűz szimbólumáról, mely kapcsolódik a próféták single-hagyományához, mind azt mondhatjuk: a single-lét a zsidók számára "eretnek".

János kilép a zsidó vallás világából, komolyan veszi identitását (ÉN keresztelvek, ÉN nem vagyok értékes, ÉN vagyok tökéletlen). Szenvedély és aggály keveredik nála. Az újat akarás lelkesít és megteremti a tekintélyt: hatalmas tömegek jönnek ki hozzá a pusztába. Egyedülléte szükséges az Isten országáról szóló üzenet kifejtéséhez.

Jézus, a szuper-single: Jézus, az ács fia; jogosultság nélküli rabbi exaltált szabadság- és küldetésstudattal, "Én azonban azt mondom nektek", "Isten országa közel van". - Szenvedés- és konfliktusképesség van meg benne, egészen a keresztig. Egy single-re jellemző "baráti kör"-rel rendelkeznek: köre olyan, mint egy szervezet, mely anyagiakra, lakásra és élelemre irányul. Barátaival evett: ennek tanúja sok történet, a kánai menyegző történetétől kezdve, az, amikor meghívta magát Zákheushoz, egészen az utolsó vacsora történetéig.

Jézustól sokat lehet tanulni a single-témában is. Amit a házasságról mond, amit megtudunk tőle a nőkkal való kapcsolatáról, inkább vélemény, mint világos rendszer. - A tanítványok és ő - újabb érdekes téma: János, aki ölében fekszik; Péter agresszív viselkedése, általában a követés jelensége. A férfi-társaság kérdése, mely az új Izraelt jeleníti meg; - ez mind a single-jelenségről való diskusszióhoz tartozik.

Jézus esetén világosnak kell lennie számunkra: ő nem hagyja magát integrálni. Abszurd elképzelés: a single Jézust egyháztagnaként úgy kezelnék, mint lelkipásztori esetet, hisz kapcsolatának krízisei, egyedülléte, lakásproblémái, anyagi szorultsága ellentétben van az idillikussal. - Ez a kérdésfelvetés nagyon elgondolkodtatott, amikor kerestem a single-lelkigondozás bibliai alapjait.

Pál szintén egy single: sokat utazik, kockáztat, nem fél a vitától, nem fél bonyolult beszédektől, képzett és intellektuális beállítottságú, életének egyik nagy témája a szabadság. Politikai értelemben nem liberális, de világpolgárként annál inkább: "Nincs többé sem zsidó, sem görög". Hirdeti a Krisztusban való egységet, és a keresztyén dogmatikában először kifejti megigazulásról szóló tanítását, mint az életre való

* A tanulmány I. részét ld. Lelkipásztor, 1997/5. 169.o.

megoldást, amely csak a családhoz, társadalmi adottságokhoz való kötődés nélkül érvényes.

Ha együtt tekintünk a három esetre: *paradigma-szerű single-k ök; Keresztelő János, a Názáreti Jézus és a tarsuszi Pál esete* megérné, hogy egyszer megvizsgáljuk, milyen kifejezésekkel írták le a tanítványi körben és az ösgyülekezetben az emberi kapcsolatokat. Ezzel kapcsolatban néhány segítő gondolat:

Mit jelent a tanítványok számára a felszólítás, hogy mindent hagyjanak el? Apát és anyát hagyjanak el: ez a házasságot jelenti. Az Urat elhagyni: ez bűnnek számít. De elhagyni a családi fészket, mindent elhagyni, házat és testvért "énértem", - mit jelent ez? Követést, de miféle élet ez? Társaság, család, rend, single? - Vagy Pálnál: "ne hagyatkozzatok a testre!"... Kapcsolatban van ez valamilyen szociális formával? Ha igen, melyikkel?

A *szeretet és bizalom* megtapasztalása a Bibliában semmi esetre sem kötődik feltétlenül a házassághoz, vagy a családhoz. A bizalom egy teológiai fogalom, amely természetesen vonatkozhat egy partnerkapcsolatra: "az asszony, akit rábíztál" (Gen 2); "dalt énekelkedvesemről" (Ézs 5). De az istenszeretetre adott válasz is szociális fogalom: lesz a jánosi teológiában (1Jn 4). Pálnál sincs ez másképp: A hit, amely a szeretet által tevékeny (Gal 5), szeretet, melyet nem éreznek, hanem hirdetnek (1Thessz 3,6), tehát nem emocionális, pszichológiai, hanem inkább kériumatikus aktus, s mint ilyen, az alapja a Krisztusba vetett hitnek (1Tim 1,14) és "a parancs célja"-nak is nevezhetjük (1Tim 1,5).

Ki kell mondanunk: a modern single-mozgalom semmi esetre sem a bibliai hagyományokon alapul, sokkal inkább "öntudatos életforma"-ként érvényesül.

Single problémák

A legtöbb egyedül élő: nő. Három egyszemélyes háztartásból kettőben nők élnek. Vajon a single élet hiányos élet, vagy pedig szabad nők és szabad férfiak tudatos élete? Könyvében ("Saját magamnak kívántam jó reggelt. Single - új életforma") a szerzőnő, aki 1934-ben született Bécsben, és Berlinben egy pszichológiai klinika professzornője lett, *Eva Jaeggi*, nyolc problémakört sorol fel, melyek fontosak egy single számára; a gondok sorrendje és megfogalmazása érdekes:

1. A *lakás* a lélek tükörképe mint vigasztaló, mint életadó, saját filozófia.

2. *Főzés* mint művészeti alkotás - főzni tudni az emancipációhoz tartozik.

3. *Üres esték és hétvégék* - a single-k specialistái az idő megtervezésének, szabadidejükben sokat fejlesz-tik talentumaikat a selyemfestéstől kezdve a versírásig. Barátok, mozi, néha a TV, projekt-csoportok és meghívások. Irodalom és zene náluk inkább fontosak, mint más népszerű csoportoknál.

4. A *barátságban* a partnereknek - ellentétben a szerelemmel - több levegőjük van. Ezért törekszik sok single, hogy jó barát legyen. A single-barátságok tudatosak, sokszor fontosabbak a partnereknek, mint a házások barátságai.

5. *Értelmet adó szakma* - a single-k számára sok-szor az élet értelme a szakmai önátadás. Mivel a single-k szabadabbak, jobban rendelkezésre állnak. A foglalkozás izgalmat, s egyben érzelmi védettséget nyújthat nekik.

6. *Rokonok* mint visszavonulási lehetőség? Nem minden single veszi úgy rokonságát, mint valóban jelentős dolgot életében, de a rokonság és család szükségmegoldásként gyakran előkerülnek.

7. *A szexualitás problémája.* Tény, hogy a single-k természetesen élnek szexuális életet, s partnereik nem mindig egyedülállóak. Gyakran házas a partner, ez szociális biztonságot adhat. Egyedül élők számára ez nem okoz gondot úgy, mint a házas pároknak, a nehézségek más jellegűek.

8. Szünidők: a single-k fájó pontja

Single-szabadságok teljesen mások, mint a páros-szabadságok. Kaland, utazótársaság, nyitottság csak kivételes esetek. A single-szünidők degeneráltak, ha az ember nem túl ötletgazdag. Könnyen válnak szomorúvá, halovány utánzataivá egy igazi, fantáziadús, vágyakozva megálmódott pompás nyaralásnak.

Az egyházi single-munka témái (Egy perspektíva)

Lelkipásztorkodás

A pásztori szolgálat a látogatásokkal és beszélgetésekkel a város 59%-át kitevő egyszemélyes háztartások esetében a klasszikus értelemben már nem kivitelezhető. Névtelenség és mobilitás, melyet Harvey Cox (Város Isten nélkül) fogalmazott meg mint a keresztyén szabadság szekuláris formáit, nagy hátrányok a lelkészi munkában.

Másrészt azonban sokan igénylik az egyházzal való kapcsolatot. Az úgynevezett "újrakezdés" telefonakció - bár újabban egyre inkább bizalommal tekintenek rá - a belvárosi gyülekezeteknél a lelkigondozás eszközeként még kevésbé vált be. De legalább a komoly kapcsolat *közvetítő eszközeként* értékes segítség lehet, megvalósítja a közelséget és a távolságot egyszerre, és a single-kkel kommunikátorként is bizonyosan jól használható. Nem szabad alábecsülni a médiának, úgy a nyomtatott médiának, mint az elektronikusnak a single-kre kifejtett hatását: a single-k sokat telefonálnak, sokat olvasnak.

A single-problematikát sem a belvárosokban - ahol pedig arányuk jelentékenyen magas -, sem pedig más gyülekezetekben nem kezelik, még csak nem is gondolják át rendszeren. Single-k az egyházak belvárosi foglalkozásain csak mint idős egyedülállók fordulnak elő (60 évesek, vagy idősebbek): annak ellenére, hogy ez a célcsoport magában foglalja a belvárosi népesség 32%-át. Emellett létezik az egy szülő által nevelt gyermekek részére foglalkozás (ők kb. 30%-át alkotják a háztartások összes gyermekeinek).

Néhány pontban szeretném áttekinteni az *egyházi perspektívákat* ezzel kapcsolatban:

1. Az egyházi lelkipásztorkodás és gyülekezeti munka szabályosan családorientált és a family-church elképzelésből indul ki: a családi istentiszteleteknek van konjunktúrájuk, a kazuális egyház működőképes (keresztelés, konfirmáció, esküvő, temetés - de politikai esetek is), nagy ráfordításokkal tartanak fenn és működtetnek óvodákat, az ifjúsági munkában kísérleteznek, az idősekkel való foglalkozás is egy olyan terület, amelyen az egyház pluszpontokat számlálhat, a képzési program és majdnem az egész diakónia - minden családorientált.

Mindenképpen végzetes lenne, ha eddigi megfigyeléseink alapján most kidolgoznánk egy single-orientált munkát. Családok és single-k teológiaiag nem alter-

natívák, hanem saját súlyuknak megfelelően kell látni őket és gondolkodni felőlük.

2. Amilyen kevésbé képes a lelkipáncszozás, a gyülekezeti munka a családot tárgyává tenni, olyan lehetetlen a single-t az egyházi érdeklődés tárgyának tekinteni; sokkal inkább húznak ök saját emancipációs- és autonómiatörekvéseikhez. A főkérdés nem szólhat így: Mit tegyünk a single-kkel?, hanem így: Mit tanulhatunk az új individualizációs folyamatokból?, vagy: *„Mit tudunk az életre való rákérdézzel hozzáadni életükhöz?”*

3. A gyülekezet Krisztus testeként sem tárgya, hanem sokkal inkább *alanya* a lelkipáncszozásnak. *Krisztus testéhez tartoznak a single-k is.* Fel kell szabadulnunk a bennünk élő, single-kkel szembeni morális ellenérzésektől. Ök nem csupán áldozatai a posztmodern társadalomnak, hanem újfajta módon teszik fel a szabadság és szolidaritás kérdését.

Félúton a Robinzon-társadalom felé? (Single-k az egyházban?)

A single-jelenség konkrét kérdéseket vet fel számunkra az egyházban, melyeket közösen meg kell válaszolnunk. Tartunk azonban mindig szem előtt, hogy nem a single-kért, hanem *a single-kkel együtt* szeretnénk munkálkodni a gyülekezetekben.

Idetartozik a *lakás* kérdése: hogyan vagyunk képesek a single-k aszketikus tudatosságát integrálni, fogalmazzunk-e meg politikai felhívásokat, stb?

Találkozási pont lehet az *étkezés*: fel tudunk-e kínálni olyan alkalmakat, melyeken single-k is kellemsen érzik magukat?

Teszünk-e olyan javaslatokat, melyek a *hétvégéket és az üres estéket* tartalmassá teszik a single-k számára is?

Mit tud nyújtani a protestantizmus *munkaetikája* a single-k szakma-felfogása számára ma?

Kell-e a családnak lennie az alap-modellnek az egyházi munkában? Ki kell-e zárni a single életformában élőket?

Az egyikék és elváltak gyermekei az új single-nemzedékek előképei. Átgondoltuk-e ezt a kérdést szociálpszichológiai, teológiai és társadalmilag? Van-e speciális, erre a rétegre irányuló kezdeményezéseink? A perspektívák és modellek fejlesztése nem lehet az egyes gyülekezetek feladata, hanem az egész egyházé, közösen szociológusokkal, pszichológusokkal, teológusokkal és közéleti politikusokkal.

Vajon az evangélikus egyház képes nyitott szexualitáskájával az ökumenikus kontextusban új fejezetet írni, amely segít a single-knek abban, hogy szexualitásukat társadalmilag integrálják?

Ezek és ezekhez hasonló kérdések, jelenségek minden bizonnyal előbb, vagy utóbb fel fognak merülni minden gyülekezetben. A témát tehát nem söpörhetjük le az asztalról, hanem fel kell vállalnunk.

Fordította: Kuntz Nóra
teológiai hallgató

FÓNYAD PÁL:

Az egyetemi oktatás kérdése Melanchthonnál

Az oktatási rendszer reformja vagy teljes megváltoztatása mindig filozófiai és így világnézeti átalakulások függvénye és következménye. A mindenkori állam feladatkörébe tartozhat-e? Az állam függetlenítheti-e magát a társadalmon belüli változásoktól és a sokszínűségtől, ha az oktatás reformját készíti elő? Lehet-e és szabad-e egy egységes oktatási rendszert kialakítani? — Ezek a kérdések, ha részlegesen is, a 20. századból kitekintve nem vezethetők vissza a reformáció korára úgy, mintha ezek a kérdések lettek volna akkor a legaktuálisabbak. Mégis megállapítható, hogy a Melanchthon általi egyetemi reform és az ő pedagógiai elképzelései reakciók voltak a 16. század első felében kialakult állapotokra, amikor a reformáció és a humanizmus nyomán újra át kellett gondolni az oktatás szellemiségét, a világi felsőbbségnek az egyetemhez való viszonyát egy olyan légkörben, amely a kortársak szerint kaotikusnak számított és nem biztosította az egyetemi élet kontinuitását. Színvonalcsökkenést állapított meg maga Luther is, habár ez szerencsére csak átmeneti jellegű volt, amikor látta, hogy a wittenbergi zavargások nyomán a tudomány művelése és az oktatás minősége nemcsak csökkent, hanem létében volt veszélyeztetve. Féktelen dühvel nevezte az egyetemet a „romlás zsinagógájának” és az iskolákat a „számár istállójának”.¹ Lesújtó véleményének oka természetesen az arisztotéliszi filozófia visz-

szasorítása is volt. Melanchthonnak pedig részben a vizitációk során szerzett rossz tapasztalatai adtak indítást az iskolai és az egyetemi oktatás megújítására.² A reformtörekvések filozófiai háttérét a skolasztikával folytatott harc adta.

A középkori egyetem, amely az ókori görög és római iskola, valamint a kolostorok hagyományára alapozódott, és viselte az arab (iszlám) hatást is, a tanítók és a tanulók autonóm közössége volt a tudomány szolgálatában (universitas magistrorum et scholarium).³ A skolasztika (via antiqua) és a nominalizmus (via moderna) közötti későközépkori feszültség ugyan a skolasztika javára oldódott fel, de a reformáció idejére még nem tűnt el. Ennek egyik jele, hogy a wittenbergi reformáció nem hódította meg pl. Párizs, Köln és Löwen egyetemét, néhány németországi egyetem is, mint pl. Lipcse, Tübingen, Rostock és Greifswald, kezdetben elzárkóztak a lutheri tanítás elől.⁴ A melanchthoni egyetemi reform célja a tudatos irányváltás a reformáció szellemében volt.

Külső okok is gyengítették az egyetemeket: A parasztháború hatására keletkezett bizonytalanság, amelyet felerősített a közelgő török veszedelem is.⁵

Az iskolai és az egyetemi oktatás minden korban függ belső és külső életét tekintve az anyagi

¹ Johannes Janssen: Geschichte des deutschen Volkes. 2.K., Freiburg i. Br. 1879, 195, 293; Friedrich Pailsen: Geschichte des gelehrten Unterrichts. 1.K. Leipzig 1919, 298kk.

² Fónyad Pál: A vizitáció kérdése Melanchthonnál. Lelkipáncszo 1997.

³ Dietrich Goldschmidt – Wolfgang Vorkamp: Universität. EKL 4. 1055.

⁴ LThK VI. 513.

⁵ Thulin: Wittenberg. RGG³ VI. 1782–1784.

tényezőktől is, azaz az anyagi fedezet nagyságrendjétől és az anyagiakat biztosító és nyújtó személyektől és közösségektől. Így volt ez a reformáció korában is. Az alapítványok szekularizálása csökkentette az egyetemek gazdasági létbiztonságát. Ezenkívül a tudományok egyetemi művelése nem járt anyagi nyereséggel már akkor sem. Egyetemet végzett „tudós” emberek nem kaptak általában olyan foglalkozást, amely számukra jelentős anyagi előnyt nyújtott volna. Továbbá a rajongók hatására a diákok nem voltak hajlandók grammatikát és logikát tanulni, amely tárgyak a további tanulmányok feltételei voltak, hanem rögtön az üdvösség égető kérdéseivel szerettek volna foglalkozni.⁶ Így érthető számos egyetem létbizonytalansága: 1526-ban Rostockban csak 5 hallgató volt, Erfurtban 13, Greifswaldban pedig 1526 és 1538 között szünetelt az egyetem. A többi egyetem is hasonló gondokkal küzdött.⁷ Wittenbergben 1522-től csökkent a promóciók és a záróvizsgák száma. Melanchthon ezt a negatív fejlődést látva kijelentette, hogy az evangélium ugyan felszabadítja az embert, de nem szabadítja meg a vizsgáktól.⁸ Luther felszólította 1530-ban egy prédikációjában a világi felsőbbtséget az oktatás helyzete javítására.⁹ Melanchthon pedig már az 1525. augusztus 28-án megtartott székfoglaló beszédében az igazi tudomány értékét annak erkölcsi nevelő feladatában látta, mert a hanyagság veszélyes hatással van. Szükséges tehát a logikus és értelmes gondolkodás gyakorlása. Ismereteink eredetét kell vizsgálni. Az „ad fontes” elve vonatkozik a teológiára is, amelynek forrása a Szentírás. Ezért ismerni kell a latin, a görög és a héber nyelvet, amelyek nélkül nemcsak a teológia, hanem a jogtudomány, a filozófia, az orvostudomány és az egyház sem tud fejlődni.¹⁰ Tudomány és vallás, humanizmus és keresztény hit itt még egyenlő arányban található meg, Luther hatása csak később érezhető, amikor Melanchthon a szabad akaratot nem tudja elfogadni.¹¹ Hamarosan azonban, 1523-tól kezdődően, Luther és Erasmus szabad akaratáról szóló vitájában egyre jobban ismét a humanizmus erősödik meg gondolkodásában.¹² Az ember szabad akarata és képességei alapján alkalmas a tudományok művelésére, mint ahogyan a mindennapi életben is szabad akarata szerint dönt és cselekszik. Melanchthon ezzel azonban nem törölte le Luther megígazolásról szóló tanítását, hanem a teológia tudománya mellett a többi ún. világi tudománynak is helyet biztosított s ily módon megkísérelte a humanizmust és a reformációt egyensúlyban tartani, habár ez az egyensúly nem maradt feszültségmentes. Melanchthonnak mindvégig nem sikerült ezt a feszültséget feloldani.¹³ A fő tendencia már az említett székfoglaló beszédében is megmutatkozik: a teológia mint tudomány szükséges, de a teológus nem ér célhoz a

Szentlélek vezetése nélkül.¹⁴ Ugyanakkor a teológia filozófia nélkül érthetlenné válik.¹⁵

A wittenbergi egyetem reformját Melanchthon 1523-ban kezdte megvalósítani, de csak 1533-ban készítette el a teológiai fakultás rendjét, majd 1545-ben a filozófiai fakultás és az egész egyetem rendjét.¹⁶

Melanchthon szerint minden kezdő diáknak szüksége van egy vezető tanárra, aki felügyel tanulmányai felett. A beiratkozáskor jelentkezni kell a rektornál, aki kijelöli az alkalmas tanárt, az pedig a rektor megbízásából a diák számára kidolgoz egy individuális tanulmányi tervet.¹⁷ Erre a rendelkezésre azért volt szükség, mert az akkori egyetem nem a mainak megfelelően látta azt az oktatói és pedagógiai feladatkört, amely a mai középiskolák keretébe tartozik, hiszen a diákok korán, serdülő korukban kerültek az egyetemre. Alapvető tudás nyújtása és a fegyelmi kérdések rendezése volt fontos.¹⁸

A három klasszikus nyelv ismerete, mint a tanulmányok egyik alapfeltétele, Melanchthon szerint elmaradhatatlan. Melanchthon ezzel biztosította a reformáció elvének mindmáig érvényes megvalósítását: csak az eredeti források tanulmányozása garantálja a Szentírás hagyománymentes magyarázatát. Ide kapcsolódik a grammatika tanítása és tanulása is.¹⁹

A diákok kötelesek voltak beszédgyakorlatokat (declamationes) tartani beszédképességük csiszolására.²⁰ Ezek a gyakorlatok nemcsak a logikus gondolkodást, hanem egy téma érthető és összefüggő tárgyalását is voltak hivatottak fejleszteni.²¹ Retorikával már 1519-ben Tübingen foglalkozott.²²

A dialektika is az értelmes gondolkodás és beszéd egyik eszköze.²³

A havonta kétszer tartandó beszédgyakorlatok csupán az ismét bevezetett disputációk segítségére és kiegészítésére szolgáltak.²⁴

Melanchthon pedagógiai céllal 1524-ben a Példabeszédekről tartott exegetikai előadásokat, amelyekkel mint humanista nevelő kívánt hatni a diákokra. Igyekezett bennük Isten törvényének tiszteletét és az Isten jóságába vetett bizalmat ébresztgetni. A Biblia ismerete szerinte a műveltség szerves része.²⁵ Következésképpen számtalan bibliamagyarázati előadást tartott, habár sohasem volt a teológiai fakultás tagja.

A történelem ismerete szintén elengedhetetlen Melanchthon szerint az erkölcsi élet fejlesztésére. Történelmi igényű írásai oktatási célokra íródtak és

⁶ CR 11. 100

⁷ Johannes Janssen i.m. 7.k. 172.

⁸ Hans Ahrbeck: Melanchthon als Praeceptor Germaniae. In: Walter Elliger ed.: Philipp Melanchthon. Forschungsbeiträge zur vierhundertsten Wiederkehr seines Todestages dargeboten in Wittenberg 1960. Göttingen 1961. 144.

⁹ Eine Predigt, daß man die Kinder zur Schule halten solle. WA 30. II. 565., 579.

¹⁰ De corrigendis adolescentiae studiis. CR 11. 15–25.

¹¹ CR 11. 34kk.

¹² Georg Ellinger: Philipp Melanchthon. Berlin 1902. 114kk.

¹³ Wilhelm Maurer: Philipp Melanchthon als Humanist. In: Walter Elliger ed. i.m. 124., 132.

¹⁴ StA 3, 40, 5.

¹⁵ CR 11. 162

¹⁶ CR 10. 992–1024.; Karl Hartfelder: Philipp Melanchthon als Praeceptor Germaniae. Berlin 1889. III. 6.; Melanchthon a tübingeni és a heidelbergi egyetem megújításában részt vett, Frankfurt u.o., Lipcse, Königsberg, Marburg és Jena egyeteme számára tanácsokat adott, Rostockban és Greifswaldban pedig tanítványai működtek.

¹⁷ MBW 249., 251., 260.

¹⁸ Friedrich Paulsen i.m. 298kk.; Id. Enchiridion Elementorum puerilium, 1523.

CR 20. 391–412.

¹⁹ CR 20. 11–390.

²⁰ Encomion eloquentiae. MBW 277.

²¹ Wilhelm Maurer i.m. 429.

²² CR 13. 413–506.

²³ CR 13. 507–752.

²⁴ Wilhelm Maurer i.m. 429k.

²⁵ Sententiae Salomonis, Hagenau 1525.

neves személyiségek jó és rossz cselekedeteinek gyűjteményei, hogy az olvasó okuljon a múltból.²⁶

A „Commentarius de anima” című művében az emberi testet elemzi, mert a teljes ember ismerete szintén elengedhetetlen.²⁷

Valamennyi írása (itt csak néhányat emeltünk ki), amelyet nevelési célra írt, tartalmazza a fent már többször említett moralizáló szándékot. Ez tűnik ki különösen is a nürnbergi patríciusok előtt 1525. szeptemberében tartott előadásából, amelyben ostromozza a kulturális igénytelenséget, a családi élet szétesését, a jogtalanságot és az erkölcstelen életmódot. A tudomány és a műveltség hívatott a rossz állapotok megszüntetésére és ezért ezeket szorgalmazni kell.²⁸

Reformtörekvéseinek megvalósításakor Melancthon a reformáció kialakuló oktatási rendszerének azt az elvét követte, amelyet saját maga alkotott: A nevelés és az oktatás biztosítása, amely az egyházi rendnek is része, a világi felsőbbség feladhatatlan kötelezettsége, mégpedig a szabad lelkiismereti döntés garantálása mellett.²⁹

Melancthon oktatási koncepcióját csak vázlatosan és a teljesség igénye nélkül tudtuk ismertetni, utalva a legfontosabb részeire. A Praeceptor Germaniae humanista elvei döntő mértékben hatottak a protestáns iskolák és a protestáns egyetemek szellemiségére. Nem ültethetők át a 20. század vége iskolai rendszerébe, hiszen a körülmények és a feltételek mások. A mindvégig humanista tudós Melancthon fő törekvése azonban megfigyelendő: Az oktatás feladata nemcsak tárgyi tudás közlése és ismertetése, hanem a nevelés is.

²⁶ Chronicon Carionis latine expositum et auctum. 1532. MBW 1177.; CR 12. 707–1094.

²⁷ MBW 2361.

²⁸ In laudem novae scholae. STA 3. 63–69.

²⁹ CR 1. 713–719.

Luther Márton (Hans Brosamer fametszete) és Mária királyné - illusztrációk a könyvből.

Luther írása Mária magyar királynéhoz

Luther Márton:
Négy vigasztaló zsoltár
Mária magyar királynéhoz
Magyar Luther-könyvek 5.
Budapest, 1996

A fordító, *Böröcz Enikő*, három évforduló: a honfoglalás (1100), Luther halála (450), és a mohácsi vész (470) - alkalmából ajánlja ezt a munkát magyaroknak, izraelitáknak, és minden keresztyénnek olvasmányul. Számunkra több szempontból érdekes ez a mű.

1. Luther 1526-ban vagy 18 kisebb-nagyobb művet, számtalan levelet írt és sok prédikációt tartott, ezek között jutott hely ennek a könyvecskének is.

2. Bár, ahogyan a fordító tanulmányában olvashatjuk, katolikus részről eltúlozták, lutheránus részről túlértékelték Mária királynénak a reformációval való kapcsolatát, jelentősnek kell tartanunk azt, hogy Luther II. Lajos magyar király özvegyének vigasztaló zsoltármagyarázatot küldött.

3. A zsoltármagyarázatokból sokat megismerhetünk Luther Szentírás-értelmezéséből, írásmagyarázati módszeréből, teológiájából valamint történelemszemléletéből, nem utolsósorban abból, hogy Luther nem szűnt meg lekipasztornak lenni.

4. Újra örülhetünk annak, hogy *magyarul* olvashatjuk Luthert. A Magyar Luther Szövetség nagy szolgálatot tesz ezzel a sorozattal azoknak, akik, noha evangélikusok, nem sokat tudnak arról, hogy mit is jelent evangélikusnak lenni, azoknak, akikre gyülekezetek tanítása van bízva, de azoknak a kívülállóknak, nem evangélikusoknak is, akik nem ismerik, vagy félreismerik egyházunk tanítását és szolgálatát.

A könyv előszavában *Jutta Hausmann* professzor a 109. zsoltár magyarázatához fűz fontos teológiai megjegyzéseket, a fordítónak, *Böröcz Enikőnek* rövid tanulmánya segít Luther munkájának jobb megértéséhez.

Muntag Andor

K I T E K I N T É S

D. DR. NAGY GYULA:

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

– 1997. április –

Ahogy közeledünk a júliusi evangélikus világgyűléshez, úgy sokasodnak a hírek az evangélikus egyházcsalád delegátusainak fölkészüléséről a jubileumi eseményre. Most az afrikai tagegyházak előkonferenciájáról és a skandináv egyházak külön előkészítő tanácskozásáról adunk hírt. Bár nem oszlott el még teljesen az aggodalom a világgyűlés hong-kongi helyszíne körül, Noko főtitkár legújabb látogatása után további biztató hírek érkeztek a jövődi kínai vezetés nyitottságáról a világméretű egyházi találkozó megrendezése iránt.

A reformáció hazájából, a legnagyobb evangélikus egyházból érkező legújabb hírek közül is kiemelkedik az evangélikus–római katolikus, közös nagy szociáletikai dokumentum (Sozialwort) további erős visszhangja és a legújabb hírek a Melanchthon-émlékév eseményeiről Wittenbergben.

Figyelmünkre érdemes hírek érkeztek az Egyesült Államokból (vita a keresztény szimbólumokról a bíróságokon), az ökumenikus helyzet alakulásáról Latin-Amerikában, valamint a nyugati egyházaktól függetlenül akaró fekete „ifjú egyházakról” az afrikai kontinensen.

(A híranyag lezárása: 1997. április 30.)

I. Egyházi Világszervezetek

EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

Idei *Pünkösti Üzenetében* az egyházak ökumenikus világszervezete kiemeli: az egyházak elsődleges földadata a legszélesebb értelemben vett misszió. Mindenki missziói szolgálata a világ minden részében, az élet minden területén. Az egyházaknak az evangéliumot minden nyelven és minden kultúrában meg kell szólaltatniuk. Isten Szentlelke ma a reménységet építi, munkálja az egyházakon keresztül a reménytelen és megosztott embervilágban.

A Világtanács Üzenetét annak *hét elnöke* írta alá: A. M. Aagard dán professzornő, V. Anderson püspök (USA), L. Boseto püspök (Salamon-szigetek, Óceánia), P. Mendis asszony (Sri Lanka), E. Santana asszony (Porto Rico), II. Shenouda kopt ortodox pátriárka

(Egyiptom) és A. Tolen világi egyházi vezető (Kamerun).

ENI

Az Egyházak Világtanácsa és a Közel-Keleti Egyháztanács vezetői a szíriai Aleppóban tanácskoztak és közös fölhívást intéztek a világ egyházaihoz: *a harmadik keresztényen évezred közeledtével rendezzék végre a Húsvét ünnepének megtartása körüli, sokévszázados dátum-ellentéteiket*. Az ökumenikus tanácskozás egyúttal javaslatot is tett a Húsvét közös megünneplése dátumaira a XXI. évszázad első huszonöt évében.

ENI

Bartolomeus konstantinápolyi pátriárka, a világ ortodox egyháza-inak lelki vezetője, újra fölhívta a Vatikánt, hogy *a római katolikus egyház is csatlakozzék az Egyházak Világtanácsához annak köze-*

ledő 50 éves jubileuma alkalmából. Egyúttal megerősítette az ortodox egyházak folytatódó elkötelezettségét az ökumenikus mozgalom és a keresztény egység iránt. Bartolomeus pátriárka részt vesz majd valamennyi európai egyház „csúcstalálkozóján” Grazban, ezidén júniusban.

ENI

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

Az evangélikus egyházakban világszerte nagy érdeklődéssel várják a legújabb híreket a júliusi *IV. világgyűlés előkészületeiről*.

A Világszövetség genfi központjából érkezett legfrissebb jelentés szerint *Tung-Cse-Hua*, a városállam leendő kínai kormányzója, teljes támogatását ígerte a világgyűlés lebonyolításában és főleg a vízum-problémák megoldásában. Sőt — mint *Ishmael Noko* főtitkár a

legutóbbi hong-kongi látogatása után tartott genfi sajtókonferenciáján kijelentette — a kínai vezető „lelkesen üdvözölte” a közvetlenül a politikai fordulat után egy héttel tartandó, jelentős nemzetközi eseményt.

A főtitkár tájékoztatása szerint a hong-kongi evangélikus kis tag-egyházak kijelentették, hogy elfogadják a történelmi változás tényét, és továbbra is folytatni kívánják társadalmi szolgálatukat a kínai fönnhatóság alatt is. A hong-kongi keresztyén kisebbséghez több mint félmillió állampolgár tartozik. Eddig az egyházak nevelési intézményeik 40 és szociális intézményeik 60 százalékának fönntartásához a városállamtól kaptak anyagi támogatást.

Iwi de — cpd-w

*

Részletesebb beszámolók érkeztek a IX. Világgyűlést előkészítő *afrikai tanácskozásról* Johannesburgból, a Dél-afrikai Köztársaságból.

Az „elő-nagygyűlés” fő előadója *Ambrose Moyo* zimbabwei evangélikus püspök volt. Erős kritikát gyakorolt a legtöbb kínai tagegyház mindmáig tartó, főleg anyagi függősége fölött a gazdag nyugati egyházaktól, ugyanakkor afrikai kulturális-szellemi örökségük nem kielégítő megbecsülése miatt az afrikai keresztyének egyházi életében. Fölhívta a kontinens tagegyházait a nők egyenjogúságának érvényesítésére, mind a lelkészi ordináció, mind a nőknek a vezető egyházi testületekben és tisztségekben való nagyobb részvétele vonatkozásában.

Noko főtitkár az iszlám megerősödésére, igen aktív jelenlétére figyelmeztetett Afrikában, és a dialógus szükségességét hangsúlyozta a mohamedánokkal. Érdeklődéssel értesültek a tanácskozás résztvevői arról, hogy Nigériában beiktatták tisztségébe Afrika első evangélikus érsekét, *D. Windibiziri* személyében. Eddig az érseki tisztséget csak európai evangélikus egyházi vezetők viselték (Svédország, Finnország, Észtország, Lettország). Afrikában 25 evangélikus tagegyház található. Közülük 12 egyházat püspök, 9 egyházat egyházi elnök vezet. *Windibiziri* érsek 12 tagegyház közös bizottságának az elnöke is 6 afrikai országban.

Iwi de

II. János Pál pápa április közepén kétnapos látogatást tett a Balkán „mártír-városában”, *Szarajevóban*. „Nem szabad elfelejtenünk, hogy Szarajevó a szenvedés jelképe egész Európa számára. Minden jóakarató ember reméli, hogy amit Szarajevó jelképez, az a XX. századra korlátozódik, és tragédiája nem ismétlődik meg a kezdődő évezredben... Bocsásunk meg egymásnak és kérjünk bocsánatot egymástól” — mondta a pápa a futball-stadionban tartott ünnepi misén.

A pápa útja nem volt veszélyek nélküli út. A városba vezető úton — röviddel érkezése előtt — nagyerejű bombát kellett hatástalanítani. *II. János Pál* találkozott az egyházak, köztük az ortodox egyház, valamint az iszlám közösség vezetőivel is, bátorítva őket „a lényeges kérdésekben való további dialógusra egymással”.

ENI

*

Heinz-Albert Raem, a Vatikán fő képviselője a nemzetközi evangélikus-római katolikus teológiai dialógus-bizottságban, 46 éves korában, súlyos rákbetegségben elhunyt Düsseldorfban.

Egyik főmunkatársa és szerkesztője volt a megigazulástan kérdésében elért római katolikus-evangélikus teológiai megegyezésnek, amelynek végleges jóváhagyásáról a jövő évben döntenek a világ evangélikus egyházai. Élete egyik fő föladatának tekintette az egyháztörténelmi jelentőségű teológiai konszenzus kinyilvánítását, amit azonban már nem érhetett meg korai halála miatt.

Iwi de

II. A világ egyházai

NÉMETORSZÁG

Folytatódnak a *Melanchthon-émlékév* idei ünnepei a lutheri reformáció hazájában. Április 15-én *Wittenbergben*, a városi templomban, ünnepi megemlékezést tartottak a „tudós reformátor” születésének 500. évfordulója alkalmából.

Roman Herzog, Németország szövetségi elnöke, *R. Hoppner* szász-anhalti miniszterelnök és *J. Hempel* ny. püspök, az EKD he-

lyettes tanácselnöke, méltatták Luther fő munkatársa életművét. Különösen is kiemelve a keresztyén hitben és erkölcsi értékekben való egységre törekvését a középkor és újkor határán.

Ezt követően a wittenbergi híres Vártemplomban *Ishmael Noko*, a Lutheránus Világszövetség nevében, Melanchthonról, mint „az ökumenikus elkötelezettség példaképéről” emlékezett meg. Legmélyebb törekvése volt, hogy megakadályozza a végeleges szakítást a római katolikus egyház és a reformációnak az egyház igei megújítására törekvő, történelmi mozgalma között.

Az ünnepeket megelőzően, egyévi helyreállítási munkálatok után, a wittenbergi *„Melanchthon-házban”*, a „Luther-csarnok” közelében, megnyílt egy nagyszabású állandó kiállítás. Célja az, hogy bemutassa Melanchthon egész reformatori életművét. A házat a szász választófejedelem építtette 1536-ban, és a reformátor ott élt családjával 1560-ban bekövetkezett haláláig.

Az ünnepi évnek ugyancsak fontos eseménye volt Melanchthon híres teológiai művének, az első evangélikus dogmatikának új (*Loci communes*, 1521) latin és német nyelvű, jegyzetekkel ellátott kritikai kiadása.

LM — cpd-w

*

Előző számunkban már részletesen foglalkoztunk a német evangélikus-protestáns és a német római katolikus egyház február végén megjelent, nagy feltűnést keltő közös szociáletikai nyilatkozatával (*Sozialwort*). Beszámoltunk röviden a nagyszabású ökumenikus etikai dokumentum első visszhangjáról is: rendkívül pozitív fogadtatásáról mind az egyházak közvéleménye, mind a politikai és gazdasági élet számos vezetője részéről. A következőkben a fontos teológiai dokumentum további visszhangjáról szólunk a német sajtóban és politikai életben.

A német evangélikus-protestáns sajtószolgálat (*epd*) kiemeli: ez a dokumentum egyedülálló, eddig példanélküli abban a vonatkozásban, hogy a *római katolikus szociális tanítás és az evangélikus szociáletika első közös felhívása a német társadalomhoz*, a politikai és a gazdasági élet vezetőihez.

Benne nem kevesebb, mint 78 római katolikus püspök és a német protestáns egyház egész vezetősége (az EKD Tanácsa 19 tagja) szólal meg korunk legizgalmasabb társadalmi kérdéseiben. Az ökumenikus teológiai irat ugyan nem javasol konkrét gazdasági és politikai megoldásokat, ezt nem is teheti. De világosan szól a politikai-gazdasági élet nélkülözhetetlen erkölcsi, keresztyén alapjairól, a közösségi élet alapértékeiről és megjelöli a cselekvés irányát is a szegények, a gyengék, a hátrányos helyzetűek érdekében. Ebben van rendkívüli értéke és jelentősége.

A német római katolikus sajtószolgálat (KNA) ugyancsak az eddig elképzelhetetlen mértékű római katolikus-protestáns együttműködést emeli ki és azt, hogy ez a dokumentum *kétévi közös teológiai munka eredménye*. 1994–1996 között a közös alapirathoz mindkét részről több mint 2500 hozzászólás érkezett, csaknem 30.000 oldal terjedelemben. Ezek alapján készült el a közös szöveg a két egyház neves teológusainak közreműködésével, melyet végül mind a katolikus püspöki konferencia, mind a protestáns egyháztanács megvitatott és elfogadott, együtt terjesztve azt a nyilvánosság elé Bonnban, 1997. február 28-án.

Az EKD Tanácsa bejelentette, hogy megjelenése után három héttel a „Sozialwort” már 270 ezer példányban fogyott el. Az Internet világhálózatán külön elektronikus fórum nyílt meg a fontos dokumentum megvitatására.

A német világi sajtó is nagy terjedelemben foglalkozik a dokumentummal. A „Sozialwort” szokatlan nyíltsággal és határozottsággal szólaltatja meg a szegények, a gyengébbek, a jövő generációk és a „néma természet” jankijáltását az igazságosság és a szolidaritás után, minden közösség-ellenes, túl liberális politika ellen — írja a müncheni *Süddeutsche Zeitung*. A római katolikus egyházban régi tradíció, hogy a szociális kérdésben hallatja a szavát (pápai szociálenciklikák egész sora a „Rerum Novarum”, 1891 óta). Az evangélikus szociáletika egyidejű megszólalása pedig reformatori örökség, de a közös nyilatkozat egészen új jelenség a német közéletben — közli a *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. A szociáletikai dokumentum ugyan megjelöli a

végző célt a szociális, ökológiai, globális piacgazdaságban és rámutat annak erkölcsi alapjaira is az igazságosság és szolidaritás kettős erkölcsi követelményében. A hiányossága csak az, hogy nem ad tanácsot abban, hogy valósítható meg a piacgazdaságnak ez a formája, milyen gazdasági erőforrások és milyen konkrét reformok segítségével? (*Die Zeit*)

A német kormányzópartok vezetői kivétel nélkül nagyra értékelték az egyházak irányt mutató, a végző alapértékekre rámutató, segítő szavát. Az ellenzéki pártok közül a *szociáldemokrata párt* (SPD) alelnöke a „Sozialwort” fő értékét abban látta, hogy az a szociális állam védelme a korszellemmel szemben, és világosan rámutat az erkölcsi és strukturális megújulás elkerülhetetlenségére. A munkanélküliség elleni eredményes küzdelem csak összeurópai föladatként oldható meg — mondta. A német *Zöldek Pártja* a két nagy egyház közös megszólalásában csupán azt kifogásolta, hogy ebben a dokumentumban nem szóltak hozzá a Németországban élő külföldiek és menekültek helyzetéhez.

MD — cpd-w

Roman Herzog szövetségi elnök egy evangélikus népfőiskola jubileumi ünnepén arról beszélt, hogy az ismeretek oktatása mellett a kulturális életben mennyire sürgős föladat az *etikai nevelés*. Az erkölcsi értékek minden kultúra nélkülözhetetlen alapjai. Ezek közvetítésében pedig különleges föladata van az egyházaknak, mint a társadalom lelkiismeretének. Az erkölcsi nevelésben az egyházak legfontosabb mondanivalója ma az, hogy „nem az ember minden dolgok mértéke, hogy nem a piac a legfelső törvényadó hatalom a világban és hogy nem a lehető legnagyobb nyereség a végző cél az emberi életben”.

cpd-w

SKANDINÁVIA

Az öt skandináviai evangélikus egyház a LVSZ varsói európai előkészítő konferenciája után Dániában *külön találkozót* tartott a skandináv delegátusok világgügyi fölkészítésére. Az 55 delegátus foglalkozott a LVSZ történetével, alkotmányával, az eljárás szabá-

lyokkal a nagygyűlésen, valamint a főtémával és tíz altémával. Ezenkívül kijelölték a skandináv egyházakat külön is érdeklő kérdéseket (emberi jogok, ökumenikus elkötelezettség, a misszió, a konfliktusok megoldása és a lutheri tradíció jelentősége).

Iwi de

FINNORSZÁG

Nemrég hírt adtunk a Finnországban folyó *heves vitákról az üzletek vasárnapi nyitvatartása körül*. A finn parlament most 170:118 arányban amellest szavazott, hogy az üzleteket déli 12 óra után vasárnap is nyitva lehessen tartani.

John Vikström evangélikus érsek kijelentette: a Finn Egyház elfogadja az új törvényt, de figyelemmel kíséri majd, milyen hatással lesz ez az új szabályozás a finn társadalom életére. Egyúttal utalt az érsek az Európa Parlament ajánlására is, amely hangsúlyozottan kiemeli a vasárnapnak a hét-köznapoktól különböző, sajátos jellegét.

Iwi de

NAGYBRITANNIA

Nagybritannia és Írország ökumenikus tanácsa Londonban tartott ülése után a két ország jelenlegi *szociális állapotait kritizáló, éles hangú nyilatkozatot* tett közzé. Ebben minden politikai pártnak a szemére vetik az egyházak: csak a középrétegeket támogatják igazán; viszont hátat fordítanak a szegényeknek és a munkanélkülieknek. A gazdagok és a szegények közötti, mélyülő szakadék a társadalom kettészakadásához vezet — állapítja meg az egyházak közös nyilatkozata. A két szigetország ökumenikus egyháztanácsa, amely 11 egyházat foglal magában, egyúttal javaslatokat tesz a súlyos munkanélküliség leküzdésére is.

cpd-w

SZLOVÁKIA

Kilenc évi erőfeszítés után Pozsonyban megkezdődött a *Szlovák Evangélikus Teológiai Fakultás új épületének* építése. Az önálló, új teológiai intézmény megnyitását az 1998/99. tanév elejére tervezik. A Fakultás épületének régóta terve-

zett fölépítéséhez a Lutheránus Világszövetség és a szlovák állam adott jelentős anyagi támogatást. A teljes fölépítéshez azonban még 400 ezer dollár lenne szükséges — jelenti a Württembergi Evangélikus Diakóniai Szervezet.

cpd-w

BOSZNIA-HERCEGOVINA

Az ENSZ Menekültügyi szervezetének jelentése szerint ebben az évben mintegy 200 ezer menekült hazatéréséről kell gondoskodni a romokban heverő, sokat szenvedett országban. Első ízben sikerült elérni, hogy Bosznia-Hercegovina, Horvátország és Kis-Jugoszlávia képviselői megegyezésre jutottak a menekültek visszafogadásáról azokon a területeken is, ahol az etnikai kisebbséghez tartoztak. Az egyházak jelentős részt vállaltak Boszniában és Európában egyaránt az újjáépítés és hazatelepítés támogatásában.

cpd-w

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Ezúttal nem a „kereszt-vita” (Bajorországban), hanem a *10 parancsolat szimbóluma körüli vita* foglalkoztatja a közvéleményt Észak-Amerikában, az USA Alabama államában. Ott Gadsden

városban a bíróság elrendelte, hogy tárgyalás előtt tilos imádkozni és a tárgyalóterem faláról is el kell távolítani a Tízparancsolat két kőtáblájának ismert szimbólumát.

Alabama állam kormányzója teljes támogatását ígérte azoknak, akik — mintegy húszezren — nagy tüntetést rendeztek az állam fővárosában a „keresztény értékek”, köztük a Tízparancsolat szimbólumának megőrzése mellett a bíróságokon. Alabama állam legfelső törvényszékének a közeljövőben kell majd állás foglalnia ebben a vitában.

cpd-w

LATIN-AMERIKA

Latin-Amerika Római Katolikus Püspöki Konferenciájának (CELAM) elnöke, *G. A. Rodriguez* hondurasi érsek, nyilatkozata szerint *az ökumenizmus helyzete „nem könnyű, de javulóban van Latin-Amerikában”*. Legújabbban — mondta a nyilatkozatban — a CELAM külön ökumenikus osztályt állított föl központjában, és delegátust küldött a Latin-Amerikai Egyházak Tanácsa (CLAI), amelyhez a legtöbb protestáns egyház tartozik, legutóbbi ülésére is. Egyre növekszik Latin-Amerikában is az ökumenikus istentiszteletek száma, valamint a teológiai dialógusok a

katolikusok és protestánsok között. A meglévő ellentétek és feszültségek fő okozójának a „kis lélekszámú, de agresszív fundamentalista szektákat” tartja, amelyek elzárkóznak a többi egyházakkal való bármilyen kapcsolat elől.

ENI

DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

A nemzetközi Ökumenikus Sajtószolgálat (ENI-Genf) érdekes beszámolót közöl legújabb számában dél-afrikai tudósítójától.

Ez a hír számol be arról, hogy *egy alig ismert, kis dél-afrikai helységben (Moria) a húsvéti ünnepi istentiszteleten több mint egymillió, egyesek szerint csaknem három millió fekete hívő vett részt*. A hívők a beszámoló szerint jórészt a *Sion Keresztény Egyház* tagjai voltak, amelyhez saját állításuk szerint 7,1 millió hívő, szegény fekete keresztyén tartozik Afrika déli államaiból. A milliós húsvéti istentiszteleten résztvevő zarándokok a szomszédos államokból is nagy számmal jöttek el, így Zimbabwe, Zambia, Namíbia, Malawi és Botswana területéről is. Ugyancsak a Sion Egyház adja hírül, hogy Moriában nemrég fölépült temploma a legnagyobb keresztyén templom az afrikai kontinensen.

ENI

A Lelkipásztor szeptemberi száma cikket közöl D. Koren Emil tollából „Hírünk Finnországban” címmel (321. o.). Legyen szabad ehhez a cikkhez néhány kiegészítéssel szolgálnom.

A második világháborút követő első évekre, a „néma időszakra” vonatkozóan az áll a cikkben, hogy „jobbára csak néhány stipendiánsunknak sikerült olykor levelet váltani finn barátjával”. Csak az ötvenes években „tört meg a jég” lassan. Akkor kezdtek finn lelkészek utazni Magyarországra, de egyházunkból csak Dezséry akkori püspök jutott ki Finnországba, Csepregi Béla kíséretében, 1956 nyarán.

Ehhez azonban hozzá kell fűzni, hogy **már 1947-ben**, hivatalos látogatást tett Finnországban **Ordass Lajos** bányakerületi püspök. Alexi *Lehtonen* finn érsek meghívására, közvetlenül a lundi Lutheránus Világgyűlés előtt, Svédországból közel két hetes körútra utazott Finnországba. Vele volt Vajta Vilmos akkori svéd ösztöndíjas lelkész is, együtt nap nap után látogattak gyülekezeteket, találkoztak a finn egyház vezetőivel. Természetesen folytattak megbeszéléseket Lehtonen érsekkel is. Ordass Lajos több helyen — német és svéd nyelven — prédikált, egyházunkról előadásokat tartott ifjúsági táborban, gyülekezeti munkások összejevitelén és más összefüggésekben. Külföldi útjáról az egyházegyetemhez küldött jelentésében röviden beszámol a finnországi útról is. (Válogatott írások, 132 skk. o., Önéletrajzi Írások 202. és 204. o.) Naponként vezetett naplójában pedig — amelyet tehát nem vittek el az ávosok a házkutatás alkalmával 1948. augusztus 24-én éjjel — részletesen jegyezte fel ennek a finnországi látogatásának az eseményeit.

Aligha lehet kétséges, hogy Ordass Lajosnak ez a látogatása alapvető jelentőségű volt a későbbi finn-magyar evangélikus egyházi kapcsolatokra, éppen mert azokban a háború utáni első években — mint Koren Emil is írja — „sokáig fékezett volt finn kapcsolataink ügye”. Ordass volt a háború utáni „első fecske”, aki személyesen hozott hírt a magyarországi

evangélikusságról Finnországba. Közel tíz évnek kellett eltelnie a következő látogatásig.

Erről az 1947-es látogatásról nem tesz említést Koren Emil a finn kapcsolatokról írt „Testvéreink Északon” című könyvében sem. Martti *Voipio* azonban bedolgozta ezt is a könyv finn változatába (Sukukansojen uskonyhteys, 1988. 124. o.)

Ordass Lajosnak egyébként nem ez volt az első látogatása Finnországban. Egyéves svédországi tanulmányútja során 1927/28-ban állandó levelezést folytatott barátjával Dedinszky Gyulával, aki akkor Helsinkiben volt ösztöndíjas diák, s hazautazás előtt kölcsönösen meglátogatták egymást. Ezeket a látogatásokat (Dedinszky Svédországban, Ordass Finnországban) nem turista útnak szánták, hanem az északi országok egyházi viszonyaival kívántak jobban megismerkedni.

A két fiatal ösztöndíjas akkor, „nagyon barátságos meghívása birtokában”, látogatást tett Jaakko *Gummerus* püspöknél is, Tamperében. Gummerusnak külön fejezetet szentel Ordass „Akikkel az úton találkoztam” című portrégyűjteményében, amely a közeljövőben nyomtatásban is megjelenik Magyarországon.

Utóbb Ordass előadásokat is tartott „A finn egyháztól” címmel, első alkalommal alighanem már 1929/30 telén Debrecenben (kéziratának dátuma 1930. január 10.), tehát egy olyan időpontban, amikor a cserediák-akció még éppen csak hogy beindult. Biztosra vehetjük, hogy Ordass az előadást más alkalmakkor is megismételte. Benne részletesen ismerteti és jellemzi a finn ébredési mozgalmakat, de betekintést ad a finn kultúrába, irodalomba, hagyományokba is. Ez a kézirat is túlélte az ÁVO házkutatását.

Sokat lehetne még mondani a Lutheránus Világszövetség 1963-as helsinki világgyűléséről is, amelyre Ordass Lajos, a Világszövetség akkori alelnöke, *nem jutott ki* s egyáltalában Ordass és Finnország viszonyáról. De ezt hagyjuk egy más alkalomra.

Terray László

A TANÁROK SZEREPE A SZELLEMI KÖRNYEZETVÉDELEMBEN

Miért kell róla beszélni? Napjaink mindennapi témájává vált környezetünk romlása, pusztulása. A fizikai romlás egy idő után általában nagyon érzékelhető, legtöbbször szembeötlő, még ha hosszabb idő alatt alakul is ki. Ennél sokkal súlyosabb a helyzet a szellemi szféra területén. Amikor először hallottam a *szellemi környezetszennyezés*, a *szellemi környezetvédelem* kifejezést, nagyon kifejezőnek éreztem. Az ember környezetét nemcsak az élő és az élettelen világ, a teremtett világ alkotja. Ide tartoznak

az emberi kapcsolatok, a kultúra, a tudomány is. Bizonytalanság, értékvesztés, céltévesztés szellemi, kulturális téren, romló emberi kapcsolatok minden súlyos konzekvenciájukkal - ez a szellemi környezetszennyezés. Nem egyik pillanatról a másikra alakult ki.

Sokkal veszélyesebb, mint a fizikai mutatókkal konkrétan kimutatható fizikai környezetszennyezés, hiszen sokkal rejtettebb. Hosszú ideig bűvő patak: a mélyben szinte észrevétlenül fejt ki felmérhetetlen romboló hatását. Sokszor csak érzékelni lehet a ten-

denciát. Amikor pedig a felszínre tör, már annyira rombolt, hogy a szükségesnél kevésbé tűnik fel. Azaz: Az emberek többsége már más normák szerint él, más lett az értékrendszerük, érzékletlenebbé váltak egymás iránt. Ez az élet minden területén tovább rombol, végsősorban (meg)akadályozza az egészséges társadalmi (többek között gazdasági) fejlődést. Ezért minden lehető téren fel kell venni ellene a harcot.

A szellemi környezetszennyezés kelekezésének okai

Az értékes, az egyéniséget, a jellemet pozitív irányban befolyásoló kultúra egyre hátrébb szorul. Az emberi kapcsolatok meglazulnak, az "én" igényei kerülnek az előtérbe, a másik ember inkább versenytársá ill. ellenfélle válik. Reklámokkal és a médiák által befolyásolt tömegek, érzelmi sivárság, igénytelen tömegizlés, belesimulás a tömegbe. Nagyon lehangoló kép.

Mi ennek a sok, egymással szoros kapcsolatban levő negatív jelenség elhatalmasodásának az oka? Én azt érzem a legfontosabbnak, hogy az egyes emberek, és így maga a társadalom nem az örök pozitív keresztény értékeket követi. Különösen egy "hangos kisebbség" él negatív erkölcsi normák szerint.

Néhány szembetűnő megjelenési forma.

Az anyagiak uralkodnak csaknem mindenben. A nagyon gazdag és a nagyon szegény közötti szakadék egyre mélyebb. Az anyagiak hajhászása nem válogat eszközökben. A leghumánusabb és legmagasztosabb célok elérését, a szereteten, az önzetlen segítőkészségen alapuló kezdeményezések megvalósulását nagyon megnehezíti. A tisztességesen, nem "profit érdekeltségű" elvek szerint élő ember egyre nehezebben él, egyre szegényebb lesz, sőt elszegényedik. Megélhetési gondokkal küzd. A rászorulókat segítését célul tűző társadalmi szervezetek, alapítványok is egyre nehezebb anyagi körülmények között dolgoznak.

Hova tűntek a példaképek, az eszmények, a köz java mint cél?

2. Általános eldurvulás érezhető mindenütt. Nem csak szavakban. Jól hangzó cél és mindegyre hangoztatott - és megvalósított - jelszó lett az egyéniség kibontakoztatása, az érvényesülésre törekvés. Mind kevésbé számít a másik ember. Uralkodóvá vált az intolerancia, a könyöklés, a karrierért való harc. A keménység és a kegyetlen tettelegesség is mind gyakoribb.

3. Anyanyelvünk kerékbetörése a médiákban, a mindennapi érintkezésben. Fájdalmasan sokan nem érzik magukénak szép anyanyelvüket. Lassan már (szépen) beszélni is elfelejtünk. Az amerikai életstílus kritikátlan terjedésének nyelvi megnyilvánulása, az emberek közötti igénytelen beszédstílus, a sivár szókinccs, a reklámok magyartalan megszövegezése (idegen nyelvi szerkezetek, szókapcsolatok szó szerinti átvétele elsősorban az angol nyelvből) mind-mind a súlyos helyzetet bizonyítják.

4. Léleknevesítő hagyományaink, lelki katarzist létrehozó kultúránk elsorvad. Az igénytelen tömegizlés következtében mind kevesebb ember számára marad érték sok értékes képzőművészeti, zenei stb. alkotás. Sokak számára megfizethetlenné válik az értékes. Ennek következtében is csökken az

igény az értékes iránt. A tömegizlést kiszolgáló kulturális szolgáltatóipar mellett lassan minden más eltörlőd. Bezárulni látszik a kör, hiszen az embert formáló, a léleknevesítő hatás mind kevesebb embert alakíthat, nemesíthet.

Iskolai szinten még két jelenséget tartok fontosnak:

5. Maga a tanár is egyre kevésbé tud megfelelni a magas erkölcsi követelményeknek, mind kevésbé tud valóban példaképpé válni. Egyrészt a környezet súlyos negatív befolyását nem tudja ellensúlyozni, másrészt maga is egyre kevésbé alkalmas arra, hogy példájával a jó irányba befolyásolja a rábízottakat, hogy valóban példakép lehessen.

6. Mind nehezebb szót érteni a szülőkkel és a gyerekekkel (a diákokkal). Az új oktatási törvény lényegesen több jogot biztosít számukra. Ez lényegében helyes törekvés. De a jogok mellett ott van a kötelesség, a felelősség is. Ez háttérbe szorul. Egyre több szülő várja el az iskolától, hogy az oktasson és neveljen. A szülő viszont keveset törődik gyermekével. (Az okokra itt most nem térek ki.) A diákok is inkább jogukat, semmint kötelességeiket látják. Nagyon nehéz széllle szemben dolgozni.

A szellemi környezetszennyezés elképesztő méretet öltött. Egyetlen oldalról, az oktatás és nevelés, az iskola szemszögéből közelítem meg a témát: Mit tehet az iskola? Mi az, ami rajtunk, pedagógusokon múlik?

Kitől és mit tanulnak a gyerekek, a fiatalság? Egyszerű a válasz: Elsősorban a pedagógusoktól. Ez (lenne) a világ legtermészetesebb dolga. Főleg, ha mindig csak jót tanulnának a gyerekek tőlünk, pedagógusoktól.

Mégsem ilyen egyszerű a válasz. Kitől és mit tanulnak a gyerekek, a fiatalok? Mindenkitől és mindent. A szűkebb és tágabb környezettől, a családtól, a társadalomtól. És természetesen napról-napra az iskolában a tanároktól. Intézményesen az iskola a legfontosabb. Mégis mind kisebb annak az esélye, hogy túlnyomóan pozitív értékeket közvetítsen az iskola. Továbbmegyek: mind nehezebb úgy közvetíteni a pozitív értékeket, hogy a fiatalok átvegyék és önként befogadják ezeket az értékeket. A környezetükben levő szennyes és piszkosot sajnos szinte válogatás nélkül észreveszik. Szókinccsük, viselkedésük durvul, a könnyebb ellenállás felé hajlanak. **A tanár** - mint a nevelés és az oktatás legfőbb letéteményese - **egyre kevésbé tudja közvetíteni a pozitív értékeket.** Egyre kevesebb lehetősége van erre. Ez katasztrófa. Hova vezet(het) az, hogy ezek a negatív értékek ennyire uralkodóvá válnak?

Sajnos, az iskola csak kis mértékben képes felvenni a harcot a negatív környezeti hatásokkal szemben. Kitől tanuljanak a gyerekek kultúrált emberi beszédet, tisztességes viselkedést egymással és másokkal szemben, az idősek tiszteletét, ha nem az arra leginkább elhivatottaktól? Miért lehet példakép a mérhetetlen vagyonokat kereső popénekes, a filmsztár, a futballista? Miért olyan kevésbé példakép a művészi alázattal alkotó művész? Miért nem azok a példaképek, akik önzetlenül küzdenek nemes célokért? A társadalom bármilyen szintjén élő ilyen embereket kell(ene) példaképnek állítania az iskolának múltunk és jelenünk, hazánk és a nagyvilág, a hazai és az egyetemes egyháztörténet nagy egyéniségeinek életét és munkásságát ismertetve.

Kire néz(het), kire nézzen fel a diák? Kitől fogadja el az irányítást? Ki legyen, ki lehet egyáltalán példakép? Elsősorban a tanár - mint a kultúra és a nemzeti hagyományok, az örök értékek közvetítője. Valóban példakép lehet, ha van hivatástudata, ha magas az erkölcsi szintje, ha az általa képviselt és tanított erkölcsi értékrend szerint él. A tanárnak helyzeti előnye kell(ene) hogy legyen, hiszen ő találkozik a legtöbbet diákjaival. A szülők sokszor órákban mérhetően is sokkal kevesebbet vannak gyermekeikkel, mint általában a tanárok. Ha ez nem is igaz egyetlen tanárra, igaz viszont az adott iskolában ill. az adott osztályban tanító tanárookra. De vajon a diákok meghallgatják a tanárt? Hallgatnak rá?

És ha a tanár negatív értékeket (is) közvetít? A szakórákat (jól-rosszul) megtartja, de az emberrel, a személlyel már nem törődik? "A tanári fizetéséért kapott 'zsebpénzért' minek is dolgoznék komolyan?" - gondolják oly sokan és aszerint cselekednek. Negatív hozzáállásukat, következetlenségüket, sokszor felkészületlenségüket nagyon hamar észreveszik a diákok. Ki tudja, hány ilyen tanár dolgozik?

Anyanyelvünk védelmében sokat tehet minden egyes tanár. Tanóráinkon nagy figyelmet kell szentelnünk a helyes, lehetőleg választékos magyar beszédre, hangsúlyozásra. Az idegen nyelvi órákon is! Hiszen szükségszerűen ott is elhangzik magyar beszéd is. Az írásbeli munkáknál (a házi feladatnál is) kritérium kell hogy legyen anyanyelvünk helyes használata.

Az *egyházi iskolák* különösen fontos szerepet töltenek be. Évszázados hagyományaikból, keresztyén elkötelezettségükből következik, hogy sokkal érzékenyebbek az emberi kapcsolatokra. Nemcsak a tanítás tartalmával, hanem az iskola jó légkörével is követhető példát adhatnak. Ha az iskolán belül közvetlen, munkatársi kapcsolat alakul ki a tantestület és minden ott dolgozó között, akkor a gyakorlatban élhetik át a tanulók és a szülők az iskola által képviselt erkölcsi elvek megvalósulását. Ilyen körülmények között sokkal meggyőzőbb a pozitív értékek közvetítése, hiszen példaadáson keresztül valósul meg. Ez pedig a tanár-diák, diák-diák, tanár-szülő kapcsolatot is megtermékenyíti. Az iskola - kis család. Sokkal valószínűbb, hogy statisztikai adatokkal is kimutatható eredményes munka folyik az ilyen iskolában.

Az egyházi iskolák nagy lehetősége, hogy az iskolai pedagógiai program megfontolt, átgondolt összeállításával világosan deklarálhatják céljukat. Azt kell hangsúlyozni, ami az iskola lényege: Az iskolai oktató-nevelő munkát, a tanítási tartalmakat, a nevelést keresztyén alapokra építi. A humán és a természettudományos tárgyak egyaránt alkalmasak ezen értékek közvetítésére, de mindegyikük más-más szempontból. A humán tárgyak, ezen belül a hittan és a környezeti nevelés embernevelő, léleknevelő tartalmát különösen megfontoltan kell integrálni a többi tárgyba. Céltudatosan kell megválasztani a kiemelt anyagot is. Fontos súlyt kell fektetni az erkölcsi alapokra. A pedagógiai program megvalósításában *a tanári szabadság és felelősség nagyon fontos.*

Az iskolák szerepe általánosítva: A közoktatásnak (óvoda, általános iskola, középiskola, felsőoktatás) egységes egésznek kell képeznie. A felsőoktatásban is lehet és kell nevelni. Nem szabad csak a tudást előtérbe helyezni. A szív, az érzelmek, az emberség még

döntőbb. Különösen napjainkban. Ezért látom annyira fontosnak, hogy az egyházak - az igények és anyagi lehetőségek szerint - minél több egyházi iskolát tartsanak fenn.

A közoktatás holnapja döntően attól függ, hogy milyen tanárok kerülnek a pályára, és kik maradnak meg a pályán. A rohamosan sokszorozódó legújabb tudományos ismereteket nem lehet mind elsajátítani. A tanító- és tanárjelölteknek kevesebb elméleti, szaktárgyi tudást kellene adni, de feltétlenül több módszertani tudással, emberismerettel, empátiakészséggel kellene őket útjukra bocsátani. Fel kell ébreszteni bennük és lehetőleg meg kell tartani bennük a hivatástudatot. Ez hihetetlenül nehéz, amikor az anyagi és az erkölcsi elismerés olyan, amilyen.

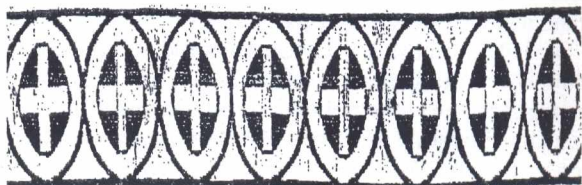
Erkölcsi felelősségünk

Ha nem próbáljuk meg ellensúlyozni a kétség kívül elkésztető negatív jelenségeket, akkor évek múltán még sokkal keményebb, kegyetlenebb, önző, másokat háttérbe szorító, a mások kárán élő nemzedék fog élni, és hasonló elvek szerint élni kívánó nemzedék fog felnevelni. Sarkosítva: Akkor mindenki mindenkinek ellensége lesz.

Meg tudjuk oldani a problémát? Mit tehetünk? Az iskola, a tanár még ilyen körülmények között is sokat tehet. Ha az iskola komolyan veszi nevelő szerepét, és nem csak az ismeretek közvetítésére teszi a hangsúlyt. Igenis erkölcsi kötelessége, hogy megtegye azt, amit megtehet. Sok nehézséggel kell napról-napra szembenéznünk. De naponta újult erővel kezdhetjük. A tanár a gyerekek, a fiatalok legigazibb partnere kell(ene) hogy legyen. A tanár a "lelkek fazekasa". Ő a szellemi gyarapodás irányítója, az értelem pallérozója, az érzelmeik és a humánium legfőbb közvetítője, a pozitív értékeket hordozó, jövőt építő kultúra egyik fontos letéteményese és továbbadója. Országépítő. A nemzet, az ország jövője van a kezében. Az a fontos, hogy minden tanár tegye a munkáját becsületesen. Nem szabad feladni. Igenis van és lesz pozitív eredménye a tanár munkájának. De napról-napra, lankadatlanul mindent meg kell tenni érte. A legnehezebb, a legkilátástalanabb körülmények között is. Bármilyen iskolatípusban, bárki is az iskola fenntartója. A jövőnek dolgozunk. A jövő hozza meg majd az eredményt. Akkor is, ha ezt közülünk sokan már nem fogják megérni. A pedagógiában ez mindig is így volt. Miért lenne most másként?

Mindig is voltak és mindig is vannak az életben kilátástalannak tűnő helyzetek, negatív folyamatok. A szellemi környezetszennyezés ilyen. Hinnünk kell, hogy van kiút. Hinnünk kell, hogy egyénileg is nagyon sokat tehetünk. Egyszerűen csak tennünk kell dolgunkat. Csak az tud példát mutatni, és példájával hatni, akinek megvan rá az erkölcsi alapja. Erre kell törekednie minden pedagógusnak. Ez a pedagógusok, a nevelők mérhetetlen felelőssége.

Thiering Etelka

FIGYELŐ

Megemlékezés D. Káldy Zoltán püspök sírjánál halála 10. évfordulóján

Budapest–Farkasrét, 1997. május 16.

Dr. Harmati Béla püspök igehirdetése

**„Testvéreim, ne feledkezzetek meg vezetőitekről, akik Isten ígését hirdették nektek!”
— Zsid 13,7**

Testvéreim!

Tíz évvel halála után ma eljöttünk D. Káldy Zoltán püspök sírjához, hogy emlékezzünk. Eljött a család, feleség és hozzátartozók, eljöttek szülőfaluja küldöttei, kedves pécsi gyülekezete képviselői, a Deák téri templom szószéke alatt őt sokszor hallgatók, egyházunk képviselői, egyházkerülete esperesei és lelkészei. Ki–ki maga tudja legjobban, hogy e sírnál Isten színe előtt mi az, amit imádságban most el kell mondanania.

Hatvannyolc éves életpályáját, negyvenhat évnyi lelkészi szolgálatát, huszonkilenc évet átölelő püspöki működését nehéz lenne most részletesen felidézni. Csak néhány vonásra figyeljünk.

1919. március 29-én született a somogyországi Iharosberényben, papi családból. 1937 és 1941 között soproni Teológiánkon tanult és 1941-ben avatták lelkésszé. A pécsi gyülekezetben először segédlelkész, majd lelkész és 1954-től a Tolna-Baranyai Egyházmege esperese. Püspöki szolgálatát 1958-ban kezdte. 1984-ben a Lutheránus Világszövetség budapesti nagygyűlése a Világszövetség elnökévé választotta. 1985 decemberében súlyosan megbetegedett és 1987. május 17-én bekövetkezett haláláig már nem tudta szolgálatát ellátni.

A Lutheránus Világszövetség ez év júliusában újra világgyűlést tart Hong Kongban és ez egyúttal a Világszövetség ötven éves évfordulója lesz. Erre az alkalomra elkészült az elmúlt ötven év története, benne egy fejezettel az ő életéről és működéséről, a budapesti világgyűlés eseményeiről, a kétezernél több résztvevő gyülekezeteinkben tett látogatásának élményeiről.

Az apostoli intés fényében, „ne feledkezzetek meg vezetőitekről, akik az Isten ígését hirdették nektek”, álljon úgy előttünk alakja, mint igehirdető, lelkész, prédikátor a szószéken. Püspöki megválasztását annak is köszönhetette, hogy egyházunk népe előtt jól ismert volt, mint evangelizáló, missziói igehirdető. Szívesen és sokszor prédikált nemcsak itthon, hanem külföldi látogatásai alkalmával is. Bizonyos vagyok abban, hogy mindnyájan, akik eljöttünk ide, őrzünk valamit igehirdetéseinek lendületéből, mondanivalója gazdagságából.

Az egyház kerek kétezzer éves történelme során mindig a „viva vox evangelii” — az evangélium élő üzenete nyomán újult meg. A legutóbbi hatvan–hetven év magyarországi sajátossága, hogy ébredési hullám söpört végig a Kárpát-medencén finn, angolszász és német hatások nyomán. Az elmúlt negyven esztendő úgy tudta egyházunk átélni, hogy az ébredés megérintette rétegek őrizték az üldözések és rosszabb egyházi körülmények, sokszor az egyházi vezetők ellenére is az Igét és ebből helytállás, hitvallás, egyházhűség származott. Az ébredés hatására jöttek létre eleven ifjúsági és gyülekezeti felnőtt csoportok, közösségek, diakóniai intézmények és kötelezték el magukat sokan egyházi és lelkészi szolgálatra.

Ezt a elhívást, az igehirdetést, a népegyházi keretek adta megszólíthatósági lehetőséget, a kapcsolópontok meglétét tudta és tudja kihasználni egyházunk, hogy az Isten ígését annak hármasságában tovább adja: mint a Szentírás ígését, mint a prédikáció és a tanítás ígését és ezekben és ezzel együtt az élő Igét, Jézus Krisztust.

Adjunk hálát ennél a sírnál az Ige erejéért, amelyik formálta egyházunk életét Káldy Zoltán igehirdetéseinek keresztül. A róla való emlékezés legyen a hálaadás mellett az önvizsgálat alkalmá is. Kérjük Isten irgalmát és megbocsátó szeretetét mindarra, ami szavában nem érthető vagy hibás volt. Egy olyan korszakban prédikált, amikor beszédét ideológiai és politikai zaj kísérte és behallatszott a templomba a társadalom külső erőinek követelése, ami zavarta az igehallgatót és a prédikátort.

Tíz évvel halála után ma már más távlatokban és összefüggésekben látjuk az előző évtizedeket, hiszen hatalmas változások történtek országunkban és egyházunkban. Isten megtérésre, bűnbánatra és új életre szóló ígéje azonban ugyanaz, Jézus keresztáldozata és feltámadása a mai nemzedékek számára is üzenet és a Szentlélek vigasztaló jelenléte élet és halál rejtelmeiben is megláttathatja velünk a világot átfogó isteni szeretetet, amely hív és küld egyszerre. Ne feledkezzünk meg vezetőinkről, akik Isten ígését hirdették nekünk, mert a történelem éppen az igehirdetés révén lehet a sokszor elrettentő háborúk és ellenségeskedések, emberi gyengeségek és az egyházban is fellelhető mulasztások és bűnök között Isten közöttünk és bennünk való üdvözítő akaratának eszköze. Ámen

Megemlékezés D. Kapi Béla püspökről, halála 40. évfordulóján

D. Szebik Imre püspök előadása

Délceg termete, messze világító szellemi fátylaja, mindig időszerű lelki útmutatása, a változó korokban felismert tennivaló bölcsességgel párosult személyes adottsága, rendkívüli szervezőkészsége, az evangélium iránti szeretete, irodalmi alkotó vénája, a történelem iránti páratlan érzéke tette D. Kapi Béla püspököt egyházfejedelemmé, - ahogy D. Szabó József püspök-társa írta róla.

Vele lezárult a korszak, amely hazai egyháztörténetünkben az evangélikusság megerősödését, szellemi fényének ragyogását, lelki megújulását hozta magával annak ellenére, hogy püspöki szolgálata idejére esett az I. és II. világháború pusztító eseménye, a Tanácsköztársaság 133 fájdalmas napja és Trianon máig ható tragédiája.

Kapi Béla életpályája.

- Sopronban az egykori Tanítóképző Intézet ódon épülete volt szülőháza. Itt kapta életét Teremtőjétől 1879. aug. 1-jén.

A II. világháború borzalmai elpusztították a gyermeknek oly meghitt és kedves hajlékot. Édesapja Kapi Gyula, az Intézet igazgatója, neves egyházzenész, akinek korálkönyvéből nemzedékek tanultak orgonálni. Édesanyjától melegségét örökölte.

Az evangélikus lyceum növendéke volt a tehetségével korán kitűnt ifjú. Már diákkorában irogatott, az önképzőkörben felfigyeltek reá tanárai. A pályaválasztás öröme és kínja során először az irodalom, zene-művészet, történelem felé hajlott. Tudományos munkásságot rajzolt maga elé, képzeletében könyvtártermek csendje s ihlető hangulata lebegett. Szüleivel való beszélgetés, de még inkább Isten elhívó hatalma végül a lelkészi pályára indította.

A szülőváros falai között folytatja tovább tanulmányait a Teológiai Akadémián, majd 1900-ban Németországba indul, ahol a rostocki, később a hallei egyetemen mélyítette el teológiai tudását.

A soproni evangélikus templomban szentelte lelkésszé Gyurácz Ferenc püspökölődjé. Kápláni szolgálatát Nemesdömölkön, ma: Celldömölkön kezdte. Majd püspöke maga mellé hívja Pápara püspöki titkárnak. Nem érezte magát jól e feladatkörben, s megfogalmazódott lelkében, hogy az egyház elsősorban spirituális szervezet, minden másnak ezt a célt kell szolgálnia.

24 éves, amikor házasságot köt a soproni oltár előtt Hegedűs Katalinnal, akivel Isten 52 boldog esztendőn át megáldotta. Hat gyermekének, 15 unokájának és három dédunokájának örvendhetett. Később ezek a számok tovább növekedtek a táguló családban.

Első önálló lelkészi állomása Körmend. 1904 karácsony estéjén kezdi meg szolgálatát, s 12 esztendőt tölt a számára mindig kedves gyülekezetben. Sokat járja a szörványokat, gyakran látogatja a családokat, s közben gyülekezeti estéket szervez, ahova más felekezetűek is szívesen kopogtatnak.

Erre az időre esik jelen századunk legkedveltebb újsága, a Harangszó elindítása. 1910 reformáció ünnepén indult útnak négy évtizedre Kapi Béla szerkesz-

tésében. Létrejötte körülményei is említésre méltóak Napsugaras szeptemberi délelőttön beszélget Kapi Béla barátaival egyházunk s evangélikus népünk hitbéli állapotáról, s azon gondolkoznak, miként lehetne a jelen elesettségén javítani. Közben megkon-
dult a déli harangszó, megszületett az újságindítás gondolata és a név is adott volt az élmény hatása alatt.

1916 újabb fordulatot hozott Kapi Béla életében. A szombathelyi gyülekezet hívta meg lelkipásztorának. 11 évet töltött itt. Itt éri a megtisztelő hívás a dunántúli egyházkerület püspöki székébe, 36 évesen. Püspökké szentelésének igéje Zsid. 13,7 volt.

"Ne feledkeztek meg vezetőitekről, akik az Isten igéjét hirdették nektek. Figyeljetek életük végére, és kövessétek hitüket"

Érdemes idézni első püspöki imádságából: "Intéseddel egybegyűjtöd a zúgó tenger folyását s tömlőbe zárod a virág kelyhéről felszikkadó harmatcseppet. Te voltál oltalmunk és erősségünk minden időben. Drága kincsül Te adtad anyaszentegyházunkat lelkünk megtartására. Kereszthordozó őseinket Te védelmezted a szenvedés nehéz időiben." Költői vénája is kitűnik: "Hallgasd meg Atyánk azt az imádságot is, aminek nincsen szava, mégis zeng a lélek mélyén, nincsen hangja, mégis ég a szemek könnyében: békességet, békességet adj Atyánk a világnak, hogy nép népre, nemzet nemzetre fegyvert többé ne emeljen, hanem teljesedjék be minden lélek a Te félelmeddel és szeretetteddel."

"Ha csak emberek bizalmát és elhívását látnám püspökké választásomban - kezdte székfoglalóját - akkor össze kellene roskadnom a feladatok súlya alatt. De emberek bizalmában Isten megbízását, hívásukban Isten elhívását látom és ez erőt ad, feleml. Az alázatos, de Istenben bízó keresztyén lélek hitében egyesítem eskümet és imádságomat s azt mondom: Szólj Uram, hallja a Te szolgád."

Püspöki programjának az Ágostai Hitvallás VII. cikkét tekinti: "Az egyház a szentek közössége, amelyben az evangéliumot tisztán tanítják és a szentségeket Krisztus rendelése szerint szolgáltatják ki."

Rámutat a hit tárgyára: "a Krisztusra, a hitben közösségre, az emberi élet ama belső kialakulására, mely érző gondolatot, akaratot, egyéni és közösségi életet az élő Krisztus megváltói személyének középpontja körül csoportosítja. Nem valami időszerű, vallásos színezetű, vallásos társulás áll tehát előttünk, hanem az Isten lelkében élő egyház, melynek örökkévalóságát a megváltó Krisztus örökkévalósága biztosítja

Egyház nincsen Krisztus nélkül. Krisztus teszi az egyházat az igazság oszlopává, a Szentlélek munkatervévé, melyben ő minden igéretét megvalósítja."

Püspöki megbízását így foglalta össze:

"Lelkiismeretes hűséggel vigyázok, hogy Isten igéje tisztán és igazán hirdettessék. Ez a vigyázás nem követel lelki kiskorúságot, nem jelenti a kutató értelem bilincsbeverését, a lelkiismereti szabadság elnyomását. De tekintettel az igehirdetés lelkiismeretbevágó egyedülálló fontosságára, mely szerint ezen épül fel az emberek hite, vallási élete, Istenhez való viszonya,

/Róm.10.14/ igenis jelenti annak követelését és biztosítását, hogy az "Isten ama bizonyágtétele" /I. Kor. 2,1/ Isten beszéde legyen /I Thess. 2,13/, nem pedig emberek beszéde, hogy meg ne elegyíttessék az örökké való ige /II. Kor.17/, hogy az emberek "ne hajoljanak más evangéliumhoz, holott nincs más evangélium." /Gal. 1, 6-7/ és "ne prédikáljanak más Krisztust", holott nincsen másban üdvösség, hanem csakis az igazi Krisztusban"

1928-ban a győri gyülekezet hívja meg püspök-lelkészéül, amelyet két évtizeden át tölt be. Püspöki szolgálatának fénykora is erre az időre esik.

Szóljunk most D. Kapi Béláról, akit 1929-ben a pécsi Erzsébet Egyetem honoris causa doktori közé fogadott, mint

1/ Az egyházkormányzó-ról.

Nagy tisztelet övezi püspöki tisztében. Ennek egyik jellemzője, hogy kortársa és helyettese Németh Károly lébényi esperes több kötetes Napló-jában mindig Püspök Úrként titulálja írásban is. Pedig nagyon közel álltak egymáshoz, s jó barátságban voltak. Kapi Béla még utódjaként is emlegette.

Egyházkormányzóként kettős feladatot lát maga előtt. A szétszóródott evangélikusság gondozásának biztosítását a diaszpórában. A lakosság helyváltoztatással együttjáró munkahely keresése készteti egyházunkat arra, hogy Kapi püspök 32 éves püspöki szolgálatát 54 templomot építsen csupán a Dunántúlon. Öröme volt, hogy e több, mint félszáz evangélikus templomot Isten szolgálatára felszentelhette. Isten hívó szava lelkészeket is állított az új templomok szószékére. Több gyülekezetünk ez idő alatt önállósult.

Másik szüntelen küzdelemmel párosult feladata a kor katolicizmusával és állami hatóságaival vívott harca. Szomorú tapasztalata, hogy ebben az országban a protestáns ember másodrendű állampolgár ezekben az évtizedekben. Éppen püspöki szolgálatának kezdetére esik a méltánytalan és igazságtalan reverzális törvény elfogadása a felsőházban, amelyet Róma kényszerített a magyar egyházra, s 1950-ig érvényes állami törvényként volt hatályban. Az igazságtalan törvény következtében evangélikus egyházunk létszáma minimálisan 50-70 ezerrel csökkent.

Mindez nem akadályozza abban, hogy Kelemen Krizosztom bencés apáttal meghitt barátságot ápoljon, aki korát megelőző ökumenizmus bátor képviselője.

"A keresztyén egyházak egységéről az együttműködésre vetjük tekintetünket. Együttműködésre inti az egyházakat a súlyos problémákkal terhes jövő, melyben esetleg az egyház alapját kell megvédelmeznünk s kényelmes berendezkedés és hatalmi érvényesülés helyett az egyház hivatászerű lényeg-munkája válik kérdésessé. Számolniuk kell az egyházaknak azzal, hogy a kommunizmuson kívül vannak még hasonló értékű közös ellenségeik, melyek ellen együttesen kellene felvenniök a küzdelmet.

Együttműködést követel a nemzet is. Történelmünk folyamán a szétszakítottság mindig nemzeti csapást jelentett, de a felekezeti és politikai különbséget nagyobb jelentőségűnek tartották a hívő és hitetlen közti különbségnél. Az együttműködés feltétele és biztosítója a Krisztusban való hívőségben rejlik. A személyes Istenbe vetett hitünket kell valószínűsíteni. Meg kell látnunk a nemzetfermtő és nemzetfenntartó Istent. Fel kell ismernünk nemzetünk történelmi hivatását, mely minden keresztyén egyház-

zal szemben ugyanazon követeléseket támasztja és őket ugyanazon felelősséggel terheli.

Ezen az alapon erősödik a keresztyén egyházak nemzeti szolgálata."

Személyiségéből sugárzó tekintélye és püspöki tisztéből adódó méltósága számos támogatót toboroz a kisebbségi egyháznak politikai körökben éppúgy, mint társadalmi elismertséget hordozó személyek között.

A II. világháború idején kétfrontos küzdelmet folytatott. Egyfelől a hazai németiség egyházi köntösbe bújtatott igényeit utasította vissza, amikor önálló német egyházat kívántak volna létrehozni hazai földön. Másfelől a zsidóság védelmében harcolt a zsidótörvény érvényesítése ellen. Feljegyezték róla, hogy egy zsidószármazású evangélikus család Győrött a sárgacsillag viselése miatt nem jöhetett el az istentiszteletre, még aznap felkereste őket, s áhitatot tartott a család számára.

Részlet a memorandumból, amit a püspöki kar a kormányzónak írt:

"Végül, mint magyar emberek, keresztyén lelkipásztorok, ismételen könyörgünk Nagyméltóságodnak: vessen véget a kegyetlenkedéseknek, amelyeket Nagyméltóságod is bátran elítél, ..."

Kapi Béla püspöki szolgálata korszakokat hidalt át. Az első években még Ferenc József uralkodott, IV. Károly királlyal személyesen parolázott, majd a Tanácsköztársaság ideje, a Horthy korszak és az 1945. évet követő népi demokrácia.

Egyházkormányzói bölcsességéhez tartozott nyitottsága, de bátor útmutatása is. Tette ezt 1919-ben éppúgy, mint 1944-ben. Mindenki maradjon a helyén gyülekezetében - írta pásztori figyelmeztetésként. Ő maga is ezt tette 69 éves koráig.

Gubernátorként, egyházkormányzóként 1937-től kezdődően mint egyetemes egyházunk vezető püspöke szolgált. Többek között megakadályozta, hogy Luther eredeti végrendeletét Levéltárunkból Hitler parancsára kiszállítsák Németországba. Sikra szállt a német evangélikus hívek kitelepítése ellen is. Tiltakozott a szlovák ajkuak Csehszlovákiába toborzása miatt is.

Kortársával, Raffay Sándor budapesti püspökkel nem mindig volt egy véleményen, de az idősebb püspöktárs betegyánál - élete utolsó idején - minden nap megjelent. Vitájukat s korábbi ellentéteiket Isten megbocsátó irgalmába helyezték. Az Isten színe elé készülés szép példája a két ősz haju püspök megbékélése.

Amikor 1952-ben a Zsinat a Dunántúli Egyházkerületet feloszlatta, szíve mélyén szomorú volt a már nyugalomba vonult főpásztor, s imájában nem csak elsíratta, de a feltámadását is reméli egyházkerületének.

2/ Szóljunk Kapi Béla püspökről, mint az egyházlátogató vizitátorról.

A közel három és fél évtized alatt 333 hivatalos püspöklátogatást végzett a gyülekezetekben. Ez akkor fényes pompával és ma már alig ismert ünnepélyesség külső keretei között zajlott le. Lovasbandérium fogadta a püspököt a falu határában. A községi és járási notabilitások megjelentek az alkalmon a másfelekezeti lelkészekkel együtt. Általában három napos volt a vizitáció, ahol a püspök a helyi lelkész prédikációját

meghallgatta, megbírálta, s aztán maga is prédikált röviden.

Gyűlést tartott a hívek és külön a presbitérium számára s elemezte a gyülekezeti élet jellemzőit, biztatva az intenzív lelki életre és az evangélikus egyház iránti hűségre.

Külön konferenciákat tartott lelkészeknek és a pedagógusoknak tartalmas programmal.

Hatalmas munkabírása volt. Egykori püspökének énekét komolyan vette: Gyorsan folyó időmet az Úr nem adta hiába. Utóda, D. Turóczy Zoltán püspök nem őt, hanem 10 talentumos szolgának nevezte.

Látva a lelkészek tanácstalanságát és a gyülekezetek lelki szomját, elindította a Belmissziói Munkaprogramokat. Ezek az egyre szélesebb anyagot felölelő, évente megjelenő könyvek nagyot lendítettek egyházközségeink lelki életén és a belső építkezést örvendetesen szolgálták.

Későbbi évtizedekben is hasznát vette a következő lelkésznevezések. Gyermekek és ifjúsági munka, diákokkal való foglalkozás, presbitereknek tartott előadássorozatok, adventi, böjti, reformáció heti alkalomok tartalmas kidolgozását kínálta e nagyszerű könyvsorozat, melynek felelevenítése kívánatos lehet napjainkban is.

Korszakfordulók idején gyakran ad pásztori útbaigazítást püspöki körlevelek formájában. Bölcsességét jelzi, hogy állásfoglalásai nem a napi politikai vezetők tetszését keresik, hanem a Szentírás mértéke alatt egyházunk és népünk egészének érdekében nyerne megfogalmazást.

Erdemes idéznünk néhány passzust ezekből az időkből tanulságunkra.

1946. május 20., Magyarország miniszterelnökéhez:

"Az evangélikus egyház vezetősége, - mondja a beadvány, - aggodalommal látja a mai magyar demokrácia közéletében egy veszedelmes, egyházellenes irányzat jelentkezését, mely az állam és az egyház között oly annyira szükséges összhang megromlására vezethet. Ez az irányzat a maga igazolására jórészt olyan állítólagos államellenes cselekményekre hivatkozik, amelyek bizonyítást még nem is nyertek. Az általánosítások a történelem tanúsága szerint mindig nagy szenvedések okozói voltak az emberi társadalomban. Jellemzőjük, hogy mindenkor a diktátorok szellemében jelentkeznek, azok frazeológiáját használják s a nyers erő alkalmazására fasiszta módszereik mellett "kulturharccal" fenyegetnek"

"Az ítélkezés és kitelepítés igazságtalanságai ellen egyházunk többször felemelte tiltakozó szavát. A miniszterelnökhöz, belügyminiszterhez, vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett beadványaiban részletesen megvilágította a kitelepítés itthoni hátrányos következményeit s az egész országra kiterjedő gazdasági, népességi, erkölcsi és politikai következményeit.

Következetesen tiltakozott az egyház a kollektív büntetés gondolata ellen s állandóan az esetek egyéni elbírálását követelte."

"Azzal a határozottsággal, amellyel annak idején a trianoni határon túllévő, otthonukból kitett testvéreink érdekében, majd a még friss emlékezetben lévő zsidóüldözés idejében a deportálások és a gettóbazárás ellen, nemkülönben a csallóközi magyarságnak a szudétákba áttelepítése ellen s a mostani csehszlovák-magyar un. lakosságcsere egyezmény

alapján otthonukból kitett magyar véreink érdekében fölemeltük tiltakozó szavunkat, ezúttal is óvást emelünk a keresztyén emberiség nevében a német nemzetiségű hittestvéreink és honfitársaink olyan elbánásban részesítése ellen, amely a keresztyén humanitás követelményeinek nem felel meg. A humanitás szempontjából nem tarthat helyeslésre számot, ha embereket, családokat, évszázados otthonukból, tisztességes úton szerzett vagyonukból, egyházi, társadalmi, gazdasági életviszonyaikból erőszakosan kiszakítják s az isteni és állami törvények szerint mindenki számára biztosítani kívánt emberi méltóságot megcsúfolja az, ha az emberek ezreit kimondhatatlan szenvedéseknek, nélkülözéseknek és megalázásoknak teszik ki."

1947. szeptember 21. pásztorlevélből:

"Nemzetünk történetében szeptember 15-e pirosbetűs ünnep. A nagyhatalmak ezen a napon letétbe helyezték Magyarország békeszerződésének ratifikációs okmányait. Megszűnt a Szövetséges Ellenőrző Bizottság működése, ezután másfél éven át csupán az un. "Tanácsadó Bizottság" áll kormányunk mellett.

Ezen a napon minden harang megkondult az országban. Isten elé szólította az ország vezetőit és népet, hogy együtt gyászoljunk mindazért, amit a békeszerződés tőlünk elvett és hálaadó örömmel együtt örvendezzünk annak, amit a békeszerződés nekünk ajándékozott."

1948. március 15.-i püspöki köszöntés:

"Isten nemzedékeket és századokat gyűjt a történelem nagy katedrájához s örökkévaló tanítását közli eljövendő időkkel.

Közelségében meglátjuk, hogy a történelem katedrája mindig Isten oltára, hálaadás oltára, bűnbánat oltára, kegyelem oltára."

D. Kapi Béla püspök pásztori alakja a múltból fátylaként világlik elénk. Hálára kötelez Isten előtt személyéért, példája követésre méltó a jelenben.

3/ Szóljunk D. Kapi Béla püspökről, mint egyháza képviselőről, a reprezentátorról és egyházi diplomatáról

A püspöki szolgálat a társadalomban és külföldi egyházi kapcsolatainkban az egyház képviselőjét is magában foglalja. Kapi püspök ezen ténykedése is számottevő. 1929-ben Koppenhágában a II. Evangélikus Világgyűlésen egyházunk küldötteként találkozik Nathan Söderblommal, a 20. századi ökumenizmus atyjával, svéd érsekkel. 1938-ban Wittenbergben Luther templomában prédikál Gusztáv Adolf halála 200. évfordulóján.

A hazai ökumené elkötelezett híve, amelynek egyik látható gyümölcse az 1943-ban életrehívott Magyar Ökumenikus Tanács.

Ravasz Lászlóhoz erős kapcsolat fűzi. A többi keresztyén egyházzal együtt a kormányhoz beadott indítványai és kérelmeik sora ezt az együttműködést tükrözik.

A két kamarás országgyűlésben felsőházi tag volt D. Kapi Béla püspök, ami alkalmat adott arra, hogy az egyházzal sohasem az egyházak megkérdése nélkül döntsenek, amint ez ismételt előfordul a történelemben és napjainkban is.

Délceg alakja, tiszteletet parancsoló megjelenése, a szellemtudományokban való jártassága, finoman cizellált társalgási modora, nyelvtudása méltán váltotta ki

kora egyházi férfiaknak elismerését és rajta keresztül egész egyházunk megbecsülését.

4/ Végezetül szóljunk D. Kapi Béla püspökről, mint az irodalom és az egyházi irodalom elkötelezett s jeles művelőjéről.

Már pályaválasztása idején kitűnt irodalmi vénája, és választékos barokk stílusa a kor egyházi nyelvezetének gyöngyszeme.

Első igehirdetéseket Bizonyságtéves címen 1926-ban jelent meg. Egyházi beszédei s előadásai - Kegyelem és élet - két kötetben láttak napvilágot. Békesség címmel kiadott imádságos könyve alig néhány hét alatt elfogyott. Másfél évtizedig szerkesztette a Lelkipásztor c. szakfolyóiratot. Két nagy regényében Gerhardt Pál és Bornemisza Péter alakját, életét örökíti meg.

Az "Isten hárfása" c. regény annak a Gerhardt Pálnak állít emléket, aki rövid idő leforgása alatt elveszíti feleségét, négy gyermeke közül háromnak a koporsója mellett áll meg, állását és otthonát is elveszíti, de így énekel: Hogyne dicsérem az Istent, zengedező énekkel... Minden elhagy, elfeled, Isten vég nélkül szerel.

Másik regénye "Olthatatlan fáklya" címmel pedig arról a Bornemisza Péterről szól, aki 400 kötet írással gazdagította a magyar irodalmat és egyházunkat, pedig mindössze 49 évet élt, s ez idő alatt is egyik városból a másikba kellett menekülnie. Lankadatlan szorgalma és erős hite nem engedte, hogy tétlenül töltse napjait.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaságnak elnöki tisztét is betöltötte.

D.Kapi Béla nyugdíjas éveiben is alkotott. Megírta egyházkerületének jelenszázadi történetét. Regényt írt Ostffy Miklósról, akit a második pozsonyi véstörvényesség elé idéztek. Jeleneteket ír gyülekezeti szeretetvendégségekre. Lámpás az oltár számolyán címmel összefoglalja visszaemlékezéseit. Társadalmi regény-nyel is próbálkozott: Három asszony és a negyedik. Ebben feleségének állít emléket. Álmatlan éjszakák címmel elmélkedéseket tartalmazó írása olvasható.

Befejezőként: személyére jellemző nyitottsággal élte meg egyházunk ébredését az evangelizáció időszakát. Jóllehet teológiai és világnézeti mélységeket felölelő előadásai és igehirdetése jellemzők reá, odaül a bűn és kegyelem egyszerűségét felmutató prédikációt meghallgatni. Isten benne sokat elvégez, érlel, sőt még evangelizál is.

Megrendítő szép sorokban köszön el nyugalomba vonulásakor munkatársaitól, lelkészekről és gyülekezetektől. "Köszönöm szívük minden szeretetét, felém szálló minden jó szavukat és imádságukat, mellyel mindkettőnk életét szebbé, jobbá tenni igyekeztek. Senkinek nincsen megbocsátani valónk. Mindenkinek szívből igazán megbocsátottunk. Külső, belső életünket méregetve mi kérünk bocsánatot mindenkitől, aki ellen netalán vétkeztünk."

Szabó József, győri lelkész társa, későbbi püspök társa így méltatta: "Kapi Béla a történelmi, jogi és lelki egyház birtokállományának márványkupolája alatt strázsált az őrizők vigyázó, konzerváló nagy hűségével. ... Megható, hogy Kapi Béla tulajdon, meghatározó egyházi korának hídján át tudott jönni egészen az innenső partra, ahol már ő maga írhatta rá az átadott stafétabottra az új szót: evangelizáció!"

Áldjuk Istent négy évtized távolából, hogy elhívta a szolgálatra, hogy evangélikus egyházunknak adta és életéből áldás fakad nemzedékek múltán is.

Imádságunk pedig ez a püspök, D. Kapi Béla Békesség c. áhitatos könyvéből:

"Köszönöm, jó Istenem, a Te bőséges, gazdag áldásaidat, melyekkel evangélikus anyaszentegyházamban királyi gazdagsággal megajándékozol. Köszönöm hősköltevényeket regélő, dicsőséges múltunkat, vértanuink vérét, bizonyságtéveink példamutatását, köszönöm évszázados üldöztetésünk százféle megáláztatásait és nyomorúságait, megkorbácsolt prédikátoraink és üldözött iskolamestereink gályarabságát és bujdokolását, koldussá tett őseink hitben bátor megállását. Figyelmezek életükre és életük végére és hűségesen követem hitüket. Köszönöm, hogy anyaszentegyházam igazságait eggyé tetted Krisztusom keresztfájával s gazdagon öntöztetted azt eleink verejtékével, könnyeivel és vérével."

Ámen

Ha D. Kapi Béla püspök szolgálatát összefoglalóan értékelni kívánjuk, a következőket mondhatjuk:

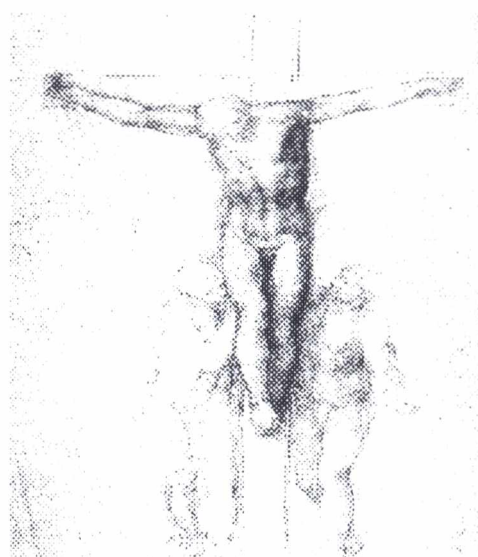
32 éves főpásztori szolgálatával egymást váltó korszakok bölcs egyházkormányzója. Az evangélium ügyét, egyházunk érdekeit képviselte a felsőházban éppúgy, mint más közjogi méltóságot viselő tisztségeiben. Határhelyzetben nem habozott, bizton az Ige mérlegére tette döntését. Így került 1919-ben, a Tanácsköztársaság idején Szamuely és Kun Béla halállistájára, mivel a kommunizmus legyőzhetetlen ellenségét látták benne. A 133 nap nem bizonyult elegendőnek a végzetes terv megvalósítására.

Egyházépítő tevékenysége vizitációiban és templomépítő inspirációiban vált láthatóvá. Nagyon szeretett prédikálni. Késő barokk stílusa, szónoki készsége, irodalmi adottságai a legnagyobbak közé emelik személyét.

Mégis a Belmissziói Munkaprogram kiadványai és az evangelizációt, késői szolgálatának új lelki ébredését felkaroló mozdulata jelzi legjobban, mennyire a Lélek erőterében élt és Neki kész volt derűs szívvel engedelmessé válni.

Legyen áldott elvégzett szolgálata és emléke!

Késői utódainak Kapi Béla püspök példája adjon gazdagodást, útmutatást, hitet és bátorítást az egyház ura szolgálatában.

ISTEN HALOTT?

Azok számára adtam előadásomnak ezt a címet: „Isten halott?“, akik mernek kérdezni, akik fenntartják maguk és embertársaik számára a kételkedés jogát, kockázatát, gyötrelmét és gyönyörűségét. „Zörgessetek, keressetek, szomjazatok és éhezettek! — bízatta az embereket a Názáreti Jézus. Jézus közelében lehetett kérdezni, kételkedni. Ő leült beszélgetni a kételkedőkkel. Csak a zörgetőnek nyitnak ajtót, a kereső talál, a szomjazó és éhező elégtetnek meg. Fontos, hogy „jól” kérdezzünk. Csak a jó kérdésre várhatunk jó választ is. A cinikus vagy rezignált kérdező, nem is nagyon vár választ.

A probléma másik oldala, hogy a mai egyházi közösségekben nem teremtek meg sokszor a beszélgetés, a kérdés, a kételkedés alkalmait. A keresők vagy kételkedők félnek kérdezni, mert könnyen leöntik őket valamilyen kegyes „öntettel”, rosszabb esetben elítéltetnek „lázas” vagy „ördöggel cimborálás” miatt. Tudom, hogy sokan szenvednek ezek miatt.

Néhány hónappal ezelőtt egy budapesti aluljáróban Krisna-tudatú fiatalokkal beszélgettem, akik elmondták, hogy a keresztyének, ha esetleg beszédbe elegyednek velük, keményen minősítik őket (démon, sátán), majd otthagyják őket. Az egyik fiú elmondta, hogy több keresztyén templomba bement, de ott meg se szólították, hideg légkört tapasztalt. Mivel a Krisna-tudatú hívők közösségében megtalálta azt a melegséget, csendet, békét, amire vágyott, arra a következtetésre jutott, hogy a keresztyéneknek vagy nincs istene, vagy meghalt, ám Krisna él. Számomra egészen megdöbbentő, hogy századunkban, egy nyugat-európai városban megrendezték az „Isten temetését”. Egy üres koporsóra ráírták: Isten halott. Mennyi fájó, megválaszolatlan kérdés lehetett e mögött az esemény mögött! Valaki azt írta, hogy Auschwitz után nem lehet prédikálni. Jób mélységei ezek. Jób könyve ezt a jogosnak tűnő fájdalmas lázadást fogalmazza meg. Abban az időben, de ma is sok kegyes ember úgy gondolta, gondolja, hogyha Istenben hisz, megtartja a törvényt, akkor Isten megáldja. És egyszercsak Jób elveszít MINDENT és MINDENKIT! Talán előtte adott hálát feleségével együtt Istennek, hogy milyen jó Őbenne hinni. A tragédia után ugyanez a feleség azt ajánlja a hívő Jóbnak, hogy átkozd meg az Istent és halj meg!

A XX. század poklokat megjárt embere már nem azt mondja, hogy Isten gonosz vagy szadista, aki távoli mennyekből figyeli az ember kínlódását, sem azt, hogy Isten megfélemedezett róla, de még azt sem, amit Káin mond („Nagyobb az én büntetésem hogyszem elhordozhatnám”), hanem kijelenti: Isten meghalt. Vége! Az utolsó illúzió is összetört. Miért éppen így? Miért nem úgy fogalmaz, hogy a civilizáció haldoklik, vagy a filozófia, vagy a vallás? Úgy gondolom, hogy az Isten létét tagadó megállapítás mögött, még mindig az Isten utáni vágy fogalmazódik meg, hiszen miért kéne tagadni, temetni azt, aki nem is volt és nincs is?!

Ugyanakkor érdemes elgondolkodni azon, hogy a tudatos istentagadás századunkban keresztyén ország-

okban jelentkezett, pl. Oroszországban, Németországban. Keresztyén kultúrkörben, az egyház mellett úgy érezték, gondolták emberek, embercsoportok, hogy az az Isten, amelyet az egyház hirdet, képvisel nem kell! „Hagyjuk már azt a távoli mennyországot, amikor éheznek, fáznak, nyomorognak az emberek ITT A FÖLDÖN, és senki nem segít rajtuk, különösen nem az egyház. Kinek kell egy ilyen egyház? Az ilyen egyháznak nem kell az Istene sem!”

Láttam egy karikatúrát, melyen két ember imádkozik: „a mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma”. Az egyik sovány ember, kis adag élelmiszert gondol, a másik egy jól meghízott gazdag, aki svéd asztal-szerű mindennapi táplálékért imádkozik. Egészen más vasárnap jól tápláltan, konszolidált körülmények között Istent dicsőíteni a templomban és más korgó gyomorral, szegényen, de mégis hinni. A jézusi példázatban szereplő Lázár nem azért üdvözülni, mert szegény, hanem mert Lázár (= Isten segíts!), nyomorúságában is Istenhez kiáltó, Őhöz ragaszkodó. A gazdag sem azért kárhozik el egyszerűen, mert gazdag, hanem mert hideg szívé, „kegyetlen kegyes”, aki bár vallásosnak tartja magát, mégis el tudja nézni a mellette vegetáló szegényt. „Különbejárátú” vallás, keresztyénség, mennyország nincs. Nem egyház az, amely önmagáért van. A keresztyén ember a másokért való ember.

A tagadás oka legtöbbször a helytelen, rossz istenkép. Az emberből kiinduló vallás jószándékú ugyan, de emberszerű, emberi, vagyis véges. A létra egyszercsak végetér. Valaki egyszer azt mondta, hogyha az ökrök hinni tudnának, ökr-szerű istenük lenne. Ezzel azt akarta jelezni, hogy az ember hajlamos istent „gyártani”. Ez igaz is, de ennek kapcsán arra is kell gondolnunk, hogy talán éppen azért, mert talán hiányzik a valóságos Isten. A vallások világa ezt a drámai keresést jelzi. A keresztyénség arról tesz bizonyosságot, hogy — Ady szavaival élve — „csendesén és váratlanul átölelt az Isten”. Ő lépett, Ő szólított meg, Ő jelentette ki magát. És ez a kijelentés valóban váratlan volt, mert egészen MÁS volt, mint amire számítottunk. 19 évesen én is valami hasonlót éltem át! Vallásos családban születtem, jártunk templomba, de az a vallásosság taszított. Nyomasztó volt. Fölláztam, otthagytam az egészet. Elhatároztam, hogy nem fogok megtérni. Nem akartam többet látni Bibliát, templomot. Élni szerettem volna, mint más normális ember. És akkor váratlanul csendesén megjelent, bemutatkozott, megtérített, megszabadított a félelemtől, bűnöktől, hitet adott Isten. Pál apostol Athénben azt mondta Istenről, hogy Őbenne élünk, mozgunk és vagyunk és nincs messze egyikünkötől sem. Az Isten által teremtett világban az emberiségnek egyetemes tapasztalata van Istenről. Mivel az ember is teremtmény és Augustinus szavai szerint magára nézve teremtett minket, az ember szomjazik Istenre, akkor is ha ez a szomjúság nem tudatos istenkeresés. A tékozló fiú ösztönösen indul haza, mivel szűkösségbe jutott, sajátos elképzelése van az atyáról, és egyszercsak fokozódó, pozitív meglepetéssorozat éri. Egészen más az atya, mint amilyennek elképzelte. Aki

¹ Az előadás Kolozsváron hangzott el 1995-ben.

mer becsületesen keresni, azt az Isten megáldja jelenlétével. „Boldogok akik éheznek és szomjazzák az igazságot, mert ők megelégtetenek.” A rádióhullámok jelenléte nem hit-kérdés. Nem azért vannak jelen a rádióhullámok egy szobában, mert abban hisznek. Azért kell hinnünk a szemmel ugyan nem látható hullámokban, mert azok vannak, akkor is, ha az öt érzékszervünkkel nem érzékeljük őket. Egy megfelelő műszer, megfelelő ráhangoltságban veszi az adást. Ilyen az emberben lévő „műszer” is. Fontos, hogy a sok adásból a megfelelőt, az igazit vegyük. A zsoltairos azt írja: lelkem szomjazik az Isten után, az ÉLŐ Isten után. Nem akármilyen Isten után. „Aki abból a vízből iszik, amelyet én adok neki, soha többé meg nem szomjazik.” (Jn 4,14)

Az élő víz életet ad. Átéltethetjük a hazugság- és illúziómentes kapcsolatot Istennel és emberrel. Megtaláljuk a teremtettségben kapott életformát és tartalmat. Ezért írja Augustinus Vallomásaiban: Nyugtalan a szívünk mindaddig, amíg Benned nyugalmat nem talál. Ez a Benne való nyugalom azt jelenti, hogy teljesítem az eredeti mandátumot: „Gondozd és őrizd!” Istenre találásunk nem életidegenséget hoz számunkra, hanem odafordulunk megtisztult szívvel a tisztátalan valósághoz. Vállaljuk az emberréválás nehéz, de nagyszerű programját. Az újjászületés előtti ember nem biztos, hogy méltó az ember névre. Az ember az egyetlen élőlény a földön, amely tudatosan bántja a mellette élő: anyját, társát, gyermekét, szüleit stb. Mark Twain azt írta, az ember az egyetlen élőlény, amely tud pirulni, de meg is van rá az oka. A bűneset nem a nullpontra züllesztette le az embert, hanem a mínuszba. Minden a visszájára fordult. Az újjászületés által nem szuperemberré, kegyessé válunk, hanem egyszerűen „csak” emberré.

A Názáreti a megvalósítható szeretet programját élte bele a világba és ajándékozta az embervilág számára. A szeretet kiszolgáltatottságot jelent. Az igazi szeretetet vissza lehet utasítani. Isten döntési képességet adott a teremtesben. A bűnért, a szenvedésért nem okolhatjuk Istent. Naponta, sőt percenként döntünk a jó és a rossz között.

A szerelmesek mindig kiszolgáltatottak. Jézus a kereszten kiszolgáltatottá tette magát. El lehetett fogni, orra lehetett vágni, ki lehetett röhögni. Azt tanította, hogy áldjuk azokat, akik gyűlölnék bennünket. Milyen „őrült” gondolatnak tűnik ez ma is, amikor nincs az életnek olyan területe, amit nem mérgezne meg az üzlet: annyit és azt adok, amennyit és amit kaptam. Egy budapesti metrón láttam egy kis öntapadót, amelyen a következő felirat volt: Jézus Krisztus a vérét adta érted. Aláírta valaki: Ki kérte? Tényleg testvérem, ki kérte? Szerintem senki. Milyen igaz is ez a keresztyén-pukkasztásnak odavetett mondat.

Néhány nappal ezelőtt egy utcán éneklő missziós csoport egy tagjával beszélgetésbe elegyedtem. Megkérdeztem tőle, hogy melyik gyülekezetbe tartozik. Kicsit zavarba jött és felsorolt visszamenőleg három gyülekezetet, majd sugárzó arccal kijelentette, hogy ő abba a gyülekezetbe akar tartozni, amelyben Isten jelen van. A kérdés nem az, hogy Isten hol van, hanem hogy hol nincs?! Ő még a pokolban is ott van! Nem azt mondjuk évszázadok óta: „szálla alá poklokra”? Ez nem elvont hittétel. Gyakorlatilag annyit jelent, hogy az emberi lét legelső „bugyraiba” is alászállt. Jóbnak nem „fentről” prédikált, hanem ott ült

vele a porban. Nem azt tette, amit Jób vallásos barátai, akik karbatett kézzel a következő „bölc” dolgokat mondták a sebeit vakaró Jóbnak: Jób, te istentelen vagy! Biztos valami nágy disznóságot követél el, azért büntet az Isten. Istenről tartanak előadást a szenvedőnek.

Auschwitzben rabszökések miatt megtizedelték a foglyokat. Amikor egy fiút akasztottak, valaki felkiáltott a döbbsent tömegből: Hol van ilyenkor az Isten? Valaki az válaszolta: Ott van, éppen most akasztják. Hitünk és tapasztalatunk szerint Isten leginkább ott van jelen, ahol baj van, nyomorúság és fájdalom. A Biblia azt tanítja, hogy Isten közelebb van a nyomorulthoz, a megtört szívűhöz, mint a nagyképű templomoshoz, aki lenézi a többieket, a „hitetleneket”. Aki azt hiszi, hogy mivel teljesíti vallásos kötelmeit, rendben van az élete. Hol van Isten? A könyörületben és az irgalomban. Ott, ahol a fuldoklónak nem előadást tartanak pl. arról, hogy miért nem tanult meg úszni, hanem vízbe ugranak érte és kimentik. Diadalmaskodik az irgalom az ítéleten. A fiúnak, aki abba a gyülekezetbe szeretne tartozni, ahol Isten jelen van, azt mondtam, hogy fontosabb lenne oda tartozni, ahová Isten helyezi. Ez lehet, hogy egy nehéz hely lesz. Amikor a családja felől érdeklődtem, ugyanez a fiú elmondta, hogy amikor megtért, két hét múlva elköltözött otthonról, mert a szülei hitetlenek, és nyomasztotta a léghör. Vajon ez a keresztyénség: 18 éven keresztül vacakolnak vele, kipakolják a kakából, etetik, gondozzák, éjszaka orvoshoz rohannak vele és amikor Dezsőke megtér, nem tud mit kezdeni szüleiével, elvégre azok nem imádkoznak, nem járnak gyülekezetbe?! Végül a srác prédikálni kezd nekik, és ha nem térnek meg azonnal, akkor le vannak írva az öregek.

Részt vettem egy fórumon, melyen 19 keresztyén szervezet mondta el véleményét az abortuszról. Izzott a katedra. Különböző stílusban, de mindenki hangsúlyozta, hogy az abortusz bűn és gyilkosság. Ez így is van, de ennél jóval több mondanivalónk van erről a témáról. Nem volt szó az okokról, arról, hogy mi minden vezethet a végső lépésig. Milyen szövevényes, kibogozhatatlan lehet a háttér és a felelősség kérdése. Arról meg végképp nem esett szó, hogy azt, aki ilyen súlyos helyzetbe került, ne egyszerűen elítéljük, hanem próbáljuk az isteni helyreállítás evangéliumi kegyelmi lehetőségét képviselni felé. Nem kicsinyíteni akarom a bűn jelentőségét, csupán azt mondom, ha valakinek problémája van, vétkezett, le kell ülni mellé és meghallgatni.

Egy fiatal elmondta nekem, hogy egyszer, amikor súlyos lelki válságba került, három budapesti parókiára is becsengetett, hogy segítséget kérjen, senkinek nem volt rá ideje. Talán azért, mert össze is volt verve és aggasztóan nézett ki. De egy összevert, bajbajutott, hová menjen?

Elfelejtettük az irgalmas samaritánus történetét? Minden város tele van ilyen nyomorultakkal, kéregetőkkel, akik sokszor koszosak és bűdösek, akikre az egyháznak nem mindig van ideje, energiája, de tudnunk kell, hogy a Názáreti ott van közöttük. Ezért hát pakold tele velük az autódát, melyet amúgy is a jó Istentől kaptál, hadd legyen koszos és bűdös. Ez a gyakorlati istentisztelet. (Rm 12) Jézus megérintette a leprást. Engedte, hogy Simon farizeus, a „szupervallásos” ember házában a prostituált hozzáérjen (könnyeivel öntözte lábát és hajával törölte meg),

a jelenlévők és a házigazda nagy megrökönyödésére.

Luther mondta: ha a kocsis megtér, azt először a lova veszi észre. Ha Dezsőke megtér, azt először a szülei kell, hogy észrevegyék. Az Úr Jézus, amikor már semmit se tudott tenni Jeruzsálemért, meghalt érte, de még akkor se ítélte el. Sír Jeruzsálem és a te bűneid felett, azért mert szeret téged és fáj neki az, ami neked fáj. Ő jól tudja, hogyha bűnt követek el, azzal magamat is megsebzem, de a mellettem élőt is, és a teljeséget. Jézus beszélt arról az esetről, ha a fiad kútba esik, nem mész a templomba érte imádkozni (Uram, legyél velem az ő nagy kapálózásában), hanem kihúzd őt azonnal. Isten egyetlen ma létező „programja” szerint járunk el: Isten nevében beugrunk a fuldokló mellé, nem azért, hogy együtt vesszünk el, hanem azért, hogy együtt jöjjünk ki a vízből! Ez ám az igazi keresztség. (Rm 6) „Látják az emberek a ti jó cselekedeteiteket és dicsőítik a mennyei Atyát.” Látják azt pl., hogy okom lenne visszavágni egy sértésre, de nem teszem. „Isten, áldd meg a magyart!” — imádkozzuk. Számolunk-e azzal, hogy az Ő áldása pl. az, hogy képessé tesz az ellenségszeretetre? Miután megtértünk, sokszor kellett megküzdünk azzal a kényszerrel, hogy nekünk fel kell vennünk a „velünk minden O. K.” pofát. Hát nekünk se mindig, minden O. K. Be kell ezt vallanunk. Nekünk is összeszorul a torkunk koporsó mellett, minket is kiver a veríték, ha éjjel a gyermekünk rosszul van és szaladni kell vele a kór-

házba. Semmivel sem vagyunk okosabbak, bátrabbak, nagyszerűbbek. Alig van az életnek olyan területe, ahol a keresztyének ne járták volna le magukat. Nincs különbség! Ha mégis van, az a motiváció iránysága lehet. Tudjuk, hogy van Valaki, aki nagyobb nálunk, aki nagyobb bűneinknél, kétségeinknél. Ő az, aki utolért minket és azóta nem tudunk nem akarunk nélküle élni. Ezért létezzünk, ezért van még egyház, koinónia. Nélküle mi már elrontottunk volna végleg dolgainkat. A keresztyén ember esendő, vétkezhet, de a keresztyén embernek ez nem fáj, hit által felveszi a harcot! A hit nem hiszékenységre, de nem is mágia. Reális diagnózis, terápia és rehabilitáció. A második Korinthusi levél negyedik fejezetében ez áll: „Mindenkor testünkben hordozzuk az Úr Jézus halálát, hogy az ő élete láthatóvá váljék a testünkben.” Miért mondja a Biblia azt, hogy Isten Ábrahámnak, Izsáknak, Jákobnak Istene? Azért, mert Ő személyes Isten. Ahogyan ma is behelyettesíthetjük az eredeti neveket mai nevekre is.

Ki a halott? Isten? Vagy esetleg a lelki-szellemi halott ember? Tessék eldönteni! „Ébredj fel, aki alszol, támadj fel a halálból, és felragyog neked a Krisztus.” (Ef 5,14)

Könyv

ajánló

Evangeliumi nevelés lélekben és igazságban

A magyar iskola ünnepi évében, 1996 karácsonyán jelent meg a katolikus, református és az evangélikus egyház közös kiadványa, amely az evangélium szellemében történő nevelés elméletével foglalkozó tanulmányokat tartalmazza. A vállalkozás rendkívülinek tűnik, annyiban, hogy a jubileum alkalmából ezúttal nem az eltelt ezer év nagyívű eredményeiről, hanem a jelen alapvetéséről olvashatunk; s talán példa nélküli abban is, hogy e három történelmi egyház együtt, egymás megnyilatkozásait vállalva lép közönség elé.

A megjelenés időpontja még két szempontból érdemel figyelmet. Egyrészt tükrözi, hogy lezárult a magyar iskolatörténetnek az a korszaka, amely az egyházi iskolák újraindításának útkereső, indító fázisaként határozható meg. Másrészt kialakulóban van egy válságos periódus: felülről irányított technikák segítségével megkezdődött az átértékelés és átstrukturizálódás, amelynek céljaival, várható eredményeivel nem tudunk azonosulni.

A könyv szerkesztői (Jancsó Kálmánné, Kelemenné Farkas Márta, Korzenszky Richárd) az elmúlt 5-6 év pedagógiai pszichológiai írásai közül válogattak — bár találunk a 80-as években, 79-ben megjelent cikkeket —, melyeknek fő kérdése az egyházi iskolák más-ságának elemzése. A szerzők között szerepeltek egyházi előljárók, vezető értelmiségiek és fiatalok irányí-

tását hivatásszerűen megélt tanárok.

A publikációk csoportosításának alapjául szolgáló négy szerkezeti egység önmagában irányadó és jelentéssel rendelkező. Az első rész az egyházi iskolák működésének alapelveiről szól, a második — ehhez kapcsolódóan — a keresztyén-keresztyén emberfelelősségről, főként pszichológiai megközelítésben; a harmadik témája a hitre nevelés útja s a negyedik a hit és az élet egyes tárgyak, nevelési területek és a hit összefüggése.

Az elvi alapvetéshez kapcsolódó írások egyrészt kiterjednek a hit-erkölcs-nevelés szétválaszthatatlanságára (Hegedűs Lóránt, Tőkéczi László), az iskolák műveltségtartalmának (Korzenszky R.) és a „gyermek és a „gyermeklét” evangéliumi értelmezésére (Barsi B.). A pszichológiai tárgyú cikkeket tömörítő rész legfontosabb kérdés címet kapta, s valóban rendkívül érdekes megvilágításban állnak előttünk a „lélekmentés” aktualitásának indítékai (Horváth-Szabó K., Bagdy E.). A kötet egyik leglényegesebb gondolatát: korunkat és iskoláink újraindítását nem élhetjük meg másként, mint missziós helyzetet — sugallják az írások. Hogy nem egyszerűen szerepvállalás hangoztatásáról van szó, arra bizonyítékként szolgál Pálhegyi Feren meg határozó tanulmánya a keresztyén pedagógiáról, amely a XX. században is ható, létező emberképek elemelve jelöli ki a biblikus gondolkodáson alapul-

pedagógia helyét, s ez amely tudatos elhatárolódást jelent minden más modern, divatos irányzattól.

Hasonlóképp irányadó lehet a „Vezessen Hozzád a szabadság” című, a hitre nevelés tárgykörét feldolgozó fejezet több cikke is. Farkas Márta, Bencze Lóránt írásának közös jellemzője, hogy a keresztényeket veszélyeztető negatív korjelenségek (gettósodás, hamis mitológiák) a szokásosnál sokkal mélyebb elemzésben rajzolódnak ki, s ezek ellen egyértelmű, konkrét lépéseket és magatartásformát határoz meg. Jelenits István, Lampérth Gyula és Lukács László beszámolója pedig megrendítő, de bizalmat sugárzó példái annak, hogy a Jézus tanítványságát elfogadó lélek milyen erőforrásokat tud ezen az úton találni.

A záró egység — jóllehet főként tantárgyokról beszél — olyan alaptémákat vet fel (Lang Jánosné, Dobos L. — a hit és természettudományok, szexualitás keresztény szemmel), amelyek a hitet megérteni akarók s a munkájukat hivatásszerűen megélni szándékozók számára nélkülözhetetlenek.

A könyv formája, megjelenése egyszerű és szép; jó kézbe venni. (Sajnálatos, hogy a „nyomda ördöge” — úgy tűnik még serényebben dolgozik, ha tanárok írásai kerülnek a keze alá: helyenként bosszantó hibákkal találkozunk, s a 277. oldalon egyszerűen lemaradt néhány sor a lap aljáról.)

A tanulmányokat végigolvasva a szerkesztők ajánlásában megfogalmazott szándék hitelessé válik. Az egyházi iskolákban tanítók számára valóban erre a segítségre van szükség. A gyakorlati útmutatás mellett helyzetünk pontos megértése, s mindenek előtt a megfogalmazott belső elkötelezettség adja meg azt a hármass biztosságot, amely az evangéliumi nevelés forrás lehet — lélemben és igazságban.

Óze Sándorné

GOTTFRIED VOIGT

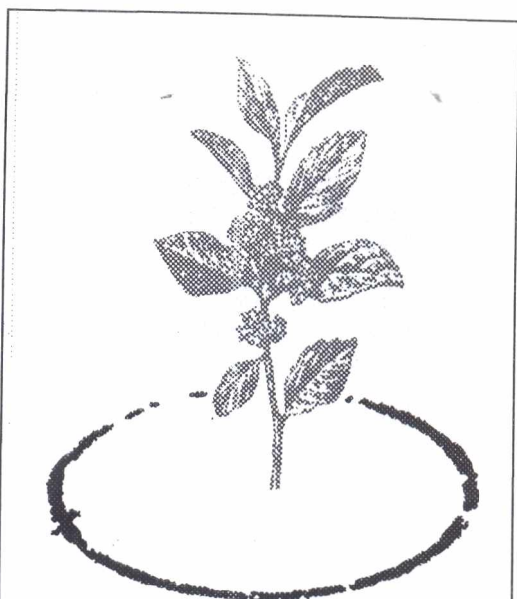
Bevezetés az egyház tanításába

„Ez a könyv a Martin-Luther Bund megbízásából készült, elsősorban a Szovjetunióban élő németajkú evangélikus egyház gyülekezeti részére, akik működésüket immár szabadabb körülmények között folytathatják. Különösen az egyházi szolgálatot végzőkre gondoltunk, akik számára ez a könyv a keresztyén hit másokkal való megismertetésében nyújthat segítséget.”

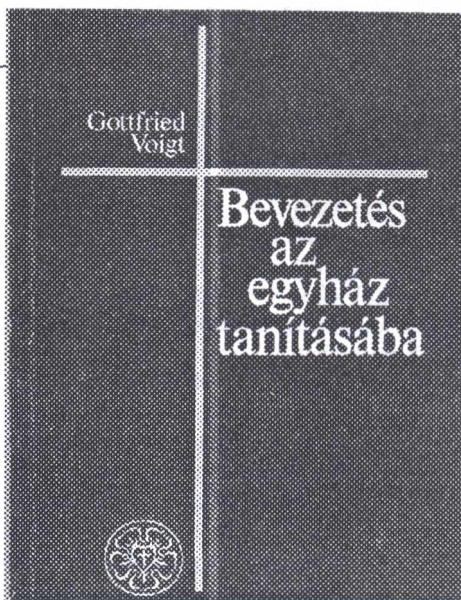
Ezt a segítségnyújtást magyar nyelvterületen is elvégezheti, hiszen több, mint négy évtizedes vákuumot tapasztalhatunk a kommunizmus éveiben elmaradt hitoktatás, gyülekezeti tanításban való részvétel hiánya miatt.

A Martin Luther Bund készséggel hozzájárult ahhoz, hogy magyar nyelvre átültessük Voigt professzor könyvét és maga a professzor is engedélyt adott erre. A magyar fordítást Magyar István műfordító végezte, hűen átadva üzenetét, jól élvezhető fordítást adott. A könyv eredeti címe: „Was die Kirche lehrt”, kifejezi, hogy az egyház tanítását akarja közérthető nyelven megismertetni olvasójával.

Tartalmából álljon itt a fő fejezetek címe. Ezek rávilágítanak arra, hogy hitvallásunk hitágazatokban kifejezésre jutó tanítását ismerheti meg az olvasó. „A hit alapkérdései” után következik: „Hit Istenben”, „A

EVANGÉLIUMI NEVELÉS LÉLEKBEN ÉS IGAZSÁGBAN

teremtő Isten”, „Jézus Krisztus”, „A Szentlélek”, „Keresztyén reménység” fejezetek kibontása. Nem „nehéz” vagy „száraz” dogmatikát ad, hanem ma felvetődő kérdésekre keresi az egyszerű válaszokat, hogy közben bevezessen az egyház tanításába.

A Sajtóosztály kiadásában megjelent könyv — reméljük — sokakat vezet majd el a hit kérdéseiben tisztázásra, a Szentlélek megvilágosító erejével a hitben való megerősödéssel. Nemcsak lelkészeknek, de tanároknak, értelmiségieknek, minden hitéért tusakodó evangélikus keresztyénnek melegen ajánlhatjuk.

GERHARD EBELING

LUTHER

BEVEZETÉS A REFORMÁTOR
GONDOLKODÁSÁBA

MAGYARORSZÁGI LUTHER SZÖVETSÉG

1997

Gerhard Ebeling: Luther

A zürichi professzor Luther-könyve nem életrajz monográfia, hanem egy egyetemi előadásának a hozadéka, valóban nem több annál, amit az alcím ígér: bevezet reformátor gondolkodásába. A szerző igen szerencsés választotta ezt a formát, hisz így mellőzhetette a közös eseménytörténetet, lemondhatott az időrendiségről és szisztematikus felosztásról, műve mégis jól szerkesztett áttekinthető.

Az egyes fejezetek olyan csomópontok köré rendezik a luther teológia jellegzetes kérdéseit, melyeket többnyire szópárok határoz meg a szerző: „Filozófia és teológia”, „Betű és lélek”, és „szeretet” — olvassuk a fejezetcímeket. Hogy ezek a fogalmak ellentétesek-e vagy inkább kiegészítik egymást? — máris problémák sűrűjében járunk, Luther gondolkodásának ismerkedünk. Ha nem is található a könyvben több, mint fogalompárok megvilágítása, máris közelebb vitte az olvasót a reformátor megértéséhez. De természetesen ezen csomópontok körül rengeteg részletkérdés kerül terítékre, a szerző bemutatja az összes nagy Luther-iratot bőségesen idézve belőlük, s időnként a mai Luther-kutatás műhelyébe is bepillantunk.

Ebeling közérthetően fogalmaz (előadását valószínűleg hallgatóságnak tartotta), mégsem sülyed az olvasó népszerűsítésbe. Feszés gondolatmenete, eredeti kifejezései rendkívül gazdag tartalmat közvetítenek, érdemes figyelmesen olvasni!

Tyconius: Szabályok könyve

Tyconius művét inkább csak a hermenutika szerelmesei tartották számon mint az első latin nyelvű hermeneutikai tanulmányt (a könyvet Augustinus is idézte).

A Szabályok könyve mégis szélesebb olvasóközönségre is számot tarthat, mivel szerzője azon észak-afrikai donatisták közül került ki, akiket az egyháztörténet iránt érdeklődők főleg szintén csak Augustinus antidonatista írásaiból ismernek (s akiket hitvallási irataink is közismerten elítélnek). Tyconius hét szabálya is az egyház kérdése körül forog (a katolikusok és az eretnekek között folyó ekklézsiológiai vitában egyébként sajátos köztes álláspontot foglalt el), gondolatmenete az igaz egyháztól indul, majd a könyv végén a hamis egyházhoz érkezik.

De hogy e lényeg el ne sikkadjon: a mű középpontjában mégiscsak a Szentírás áll, ennek szakaszait magyarázza a szerző, aki Órigenész tanítványaként a lelki értelmet igyekezett szem előtt tartani. Tyconius írt egy népszerű Apokalipszis-kommentárt is, mely azonban csak töredékesen maradt fenn. Annál jelentősebbek hát az itt olvasható példa-értelmezések.

A Szabályok könyve izgalmas olvasmány hát mindenkinek, akit az írásmagyarázat vagy az egyháztörténet foglalkoztat, vagy egyszerűen ragaszkodik az egyházhoz és a Szentíráshoz.

HERMENEUTIKAI FÜZETEK 12.
AZ ELSŐ LATIN NYELVŰ HERMENEUTIKA

TYCONIUS
SZABÁLYOK
KÖNYVE

LIBER REGULARUM TYCONII

HERMENEUTIKAI KUTATÓKÖZPONT
BUDAPEST 1997

Mozaikdarabok Brazíliából

AZ IECLB, A LUTHERI HITVALLÁSÚ EVANGÉLIKUS EGYHÁZ BRAZÍLIÁBAN

Német anyanyelvű csoportok bevándorlásával 1822-ben alakult. Ezek alapítottak gyülekezeteket Rio de Janeiro államban Brazília középső részén és délen Rio Grande de Sul és Santa Catarina államokban. Jelenleg az evangélikus Egyház szolgálata már egész Brazíliára kiterjed. Az egyházvezetés Porto Alegreben székel, Hittudományi Karuk pedig Sao Leopoldoban működik. Szervezetileg az egyház nyolc régióra oszlik. Az egyháztagok száma mintegy egymillió.

Magyar gyülekezetünk — amelyben feleségemmel 27 évnél többet tartozunk — a hetedik régióhoz tartozik. Ezt a régiót nagy ellentétek jellemzik: egyik oldalon itt vannak a legrégebb gyülekezetek, másfelől nagy számú alakulófélben lévő gyülekezetet is találunk. Ide tartoznak egyrészt Brazília legsűrűbben lakott világvárosai, másrészt a nagy távolságra szétszórott gyülekezeti tagok az Amazonas vidékén. Nagy gyülekezetek és szóróvándorlók élnek emberek között, földrajzilag óriási területen kell szolgálni és elképesztően nagy távolságokat bejárni. Ez megnehezíti a közös gyülekezeti alkalmak szervezését, de a nagyvárosi helyzet sem segíti az emberek egymáshoz való közeledését. Modern autópályán, de gyakran az ország belsejében járhatatlan utakon viszik az evangéliumot lelkésztestvéreink. Tartanak istentiszteletet gyertyafényben és villanyvilágításnál, templomokban, gyülekezeti központokban, iskolákban, lakószobákban, konyhákban és a szabad ég alatt is. Az istentiszteleteken az egyház tradicionális liturgiáját használják, de találunk a liturgia és istentiszteleti forma megújítására tett kísérleteket is. Szolgálnak különböző társadalmi viszonyok között élő, különböző fajú, származású és bőrszínű emberek között. Alkalmaikon a portugálon kívül többnyire németül is, az etnikai gyülekezetekben lettül, magyarul, svédül, norvégül, finnül és japánul is.

Szervezetileg úgy kapcsolódtunk a helyi evangélikus egyházhoz, mint itt a Budavári Német nyelvű Evangélikus Egyházközség vagy a Szlovák Gyülekezet a MEE-höz. A Sao Paulo-i evangélikus „esperes” Harman Wille írtatott be szolgálatunkba, kedvesen, együtt feleségemmel. Megépült óvodánkat Martin Híttel „püspök” — akinek segítségére mindig számíthattunk — szentelte fel. Örömmel vettem részt az „LMK” alkalmain, és biztonszágot jelentett, hogy befogadtak a CAF-ba, a lelkészek önszervező egyesületébe. Illetményem 10%-át fizette be erre „tagsági díjként” gyülekezetem. Így betegség esetén, orvosi és gyógyszerköltségre 70%-os visszatérítést kaptunk, tagságunk kezdetétől számított hat hónap után.

Őszintén le kell írnom, hogy még így is komoly gondunk volt, hogy esetleg kórházi költség esetén miből fizetjük ki a ránk eső 30%-ot? Hála Istennek erre nem került sor.

II. AZ ETNIKAI GYÜLEKEZETEK PROBLÉMÁI

Generációs probléma. Az utolsó hullám is már több mint negyven éve érkezett. Gyermekeik közül sokan már nem beszélnek magyarul, az unokákról nem is beszélve. Különösen akkor, ha az anyai ág brazil, az anyanyelv portugál lett.

A visszatérés az óhazába elmaradt. Csak néhány esetről tudok, akik a hazatelepülést választották. Ezek között vannak tehetősek, akik családjuk ősi földjén farmgazdaságot létesítettek vagy nyugdíjasok, akiknek kinti nyugdíja itt még mindig a többszörösét éri. A hazatérni már nem tudók vagy nem kívánók, a rendszerváltás után többnyire elvesztették magyarságmentő identitásukat, így felgyorsult náluk a beolvadás folyamata.

A legtöbb gyülekezetben a sajátos régi kultúra megőrzése vált a legfontosabbá (népi tánc, cserkészmunka, irodalmi kör, énekkar, magyar zene).

Nem tudnak beilleszkedni a helyi egyház közösségébe. Jól beszélnek már a portugált, de az istentiszteleteken, egyéb alkalmakon a magyarhoz ragaszkodnak. Ezzel az egyház számára elvész a következő generáció. Ritkán fordult elő velem, hogy egy-egy kazuális szolgálat alkalmával portugálul is kellett beszélnem vagy Curitiba-ban az istentiszteleten magyarul, portugálul és németül.

Mi lehetne a megoldás?

A gyülekezetnek missziói bázissá kell válnia. Erre gondolva létesítettünk egy keresztyén szellemiségű portugál-magyar-német nyelvű óvodát. Sajnos beígazolódtott a magyar bencések figyelmeztetése: A brazilok megnyerésére sok idő kell. Őnekik is évek kellettek, míg kiépült híres gimnáziumuk, ahol ma 1400 főleg brazil gyermek tanul. Nekünk indulásra és csak hétvégén meg kellett elégedni 10 magyar óvodással.

Jó lenne, ha a következő ott szolgáló lelkész felesége övönői munkát vállalna és mindketten megtanulnának portugálul. Az óvodát bekapcsoltuk az OASE-ba, az IECLB iskola- és szociális otthon hálózatába, ezzel is erősítve a kötődést a helyi egyházhoz.

Miben segíthet nekünk a külföldön élő magyarság? Fontosnak tartom itt idézni Dömötör Gábor riói evangélikus testvérünk ez évi március 15-i beszédéből a következőket: „Történelmi évfordulókról való megemlékezés akkor hoz gyümölcsöt, ha alkalmat ad jelenünk kiértékelésére és jövőnk tervezésére. Adjunk hálát azért, hogy Magyarország visszanyerte szabadságát, önrendelke-

zését. Ugyanakkor viszont tartunk lelkiismeret-vizsgálatot afelett, hogy lehetőségünk szerint kivesszük-e részünket a megszerzett szabadsággal való bölcs élésnek elősegítésében.”

Új hang ez az emigrációban. Így pozitív töltésű lehet, az eddig legtöbbször opponáló magatartás. Érdemes lenne azon is elgondolkoznunk, mi lenne, ha a világon szétszórta élő magyar egyházközösségek, mint egyházunkhoz tartozó missziói gyülekezetek élnének tovább? Szorosabb testvéri közösségben az anyaországgal és egymással. Engedelmeskedve Krisztus missziói parancsának.

III. ISTEN EGYETLEN VILÁGA

A Göncölszékér és a Dél keresztje alatti világ, amit látunk, sőt ezen túl, amit nem látunk Isten egyetlen világa. Mégis egészen más. A másságot Dél-Amerikában a portugál, indián, néger kultúra, a különböző, sokszor pogány vallások szinkretizmusa formálja vagy inkább deformálja. Ehhez járul a spiritizmus egyre erősödő befolyása. Sátáni koncentrált erők jelentkeznek benne. Dr. Jordán Emil Sao Paulo-i magyar bencés egyik ökumenikus bibliaórákon — annál is inkább mert már ott is tapasztaltunk egyeseknél spiritiszta fertőzöttséget — így közelítette meg a témát: „Nem ismerem a spiritizmus berkeit, nem is tartok fenn és sohasem tartottam fenn kapcsolatot semmiféle jellegű spiritiszta társasággal... Bevallom azonban, hogy titokban szándékom az, hogy szolgálhassak elfogadható érvekkel és elemekkel a spiritizmus rontásával szemben.”

Jordán felhívja a figyelmet a körülöttünk és bennünk ható láthatatlan világ pozitív és negatív energiáira. Abból indul ki, hogy Isten nem teremtett paralell világokat, sem több világot, sem másvilágot. Ezért nem szólhatunk angyalvilágról, embervilágról, csupán különböző kategóriákról ebben az egy világban. Sajnos a bűn miatt mindig kettősséggel: jó és rossz. Nincs merev elkülönítés

egyik vagy másik között. Az ember feladata, hogy forduljon a jóság tartalmú kategóriákra és imádkozzon, az ebből a forrásból eredő erőket arra, hogy testi-szellemi élete egyensúlyban legyen. Ez a jó Krisztus embereken, de angyalokon keresztül is elfogadható. Ezért kéri Jordán őrangyala segítségét is, éppen a bűn angyalokkal szembeni harcban. Lehet ezzel a jellegesen római katolikus állásponttal vitázni, de az tény, természetfeletti lények jelenléte vesz bennünket. Ugyanakkor Luther mádságát — „Szent angyalod velem, hogy a gonosz ellenség erőt ne vehessen rajtam, mindennap kellene imádkoznunk. Mindez a témát Jordánnak csak első diszpozíciója, a cikk keretén belül engedik meg, hogy a továbbiakról is beszámoljak.

Be lehetne mutatni a jellegzetesen dél-amerikai szabadítás teológiát, ami véleményem szerint az üdítő kérdés kérdését tisztán evilági kérdéssé redukálta, mellőzve annak transzcendens és örökkévaló dimenzióit. Írhatnánk a keresztyénség és világvallások viszonyáról, ami Brazíliában ugyancsak izgalmas kérdés, méltathatnánk az e házak szociális érzékenységét, bemutathatnánk kedves jóságú brazilokat, de akkor is csak mozaikdarabként tennék le, sőt azoknak is csak a töredékeit, mert Brazíliáról nem lehet pontos információt adni, mivel minden egészen más, csak Isten ugyanaz.

Bolla Árpád

Irodalom

Alister E. McGrath: Bevezetés a keresztyén teológiába
Boglár Lajos: Magyar világ Brazíliában
Dr. Kögl Severin: Magyarok Brazíliában
Dömötör Gábor: Március 15-i beszéd Sao Paulóban 1990
Jordán Emil: Az Isten egyetlen világa
Victor Linn e Hanrique Seik: A visao crista sobre a reencarnacao. Die VII. Kirchenregion der Evangelischen Kirche Lutherischen Bekenntnisses in Brasilien

Az Evangélikus Teológiai Akadémia (Hittudományi Egyetem) díszdoktorai

A Lelkipásztor 1996. novemberi számában jelent meg az ETA 1956 és 1991 között tiszteletbeli doktorátussal kitüntetettjeinek névsora. Terray László hívta fel figyelmünket arra, hogy az LVSZ 1947-es lundai alakuló világgyűlésének hivatalos beszámolójában nyolc olyan név található, akiknek a soproni Hittudományi Kar 1947-ben adományozta a tiszteletbeli doktori címet (Proceedings of the Lutheran World Federation Assembly, Lund, Sweden, June 30–July 6, 1947. Philadelphia 1948. 22. o.). Az ETA doktori anyakönyvében azonban egyikük sincs bejegyezve ebben az esztendőben. Közülük ketten (Hans Fuglasang-Damgaard és Franklin C. Fry) később, 1956-ban kaptak hasonló kitüntetést (az ő nevük így szerepel a novemberben megjelent névsorban). A tiszteletbeli doktori cím adományozásáról szóló kari ülési határozat, vagy más hivatalos irat az Evangélikus Országos Levéltárban sem lelhető fel, más iratokban azonban történt erre utalás. Kérdés tehát, hogy az avatás elmar-

dása miatt valóban az ETA tiszteletbeli tagjainak mondtuk-e őket?

Ezekkel az észrevételekkel közöljük most az LVSZ dokumentumában említett személyek névsorát és életrajzi kivonatát (az eddig meg nem jelenteket — Terray László adataira támaszkodva):

ERLING EIDEM (1880–1972) svéd érsek, az újszövetségi tudományok docense a lundai egyetemen 1913-tól, majd ugyanazon szakban professzor 1928-tól, érsek 1933 és 1950 között.

OLAF EDVARD MOE (1876–1963) norvég teológiai tanárt 1900-ban avatták lelkésszé, 1906-tól az oslói egyetemen volt az újszövetségi tudományok docense, majd 1916-ban az oslói gyülekezeti fakultás (Menighetsfakultet) hívta meg az újszövetségi tanszékre s ott tanított 1952-ig. A második világháború után a Lutheránus Világszövetség norvég nemzeti választmányának elnöke volt.

ANDERS NYGREN (1890–1978) svéd teológiai tanár 1912-től gyülekezeti szolgálatban állt, majd 1921-ben docens és 1924-ben a rendszeres teológiai professzora lett a lundii egyetemen. A lundii világgyűlésen 1947-ben a VSZ első elnökévé választották. (Részletesebb adatokat közöl róla Dr. Vajtha Vilmos A szeretet keresztény értelmezése című munkájában, 1993. 53–54. o.)

ALEKSI EMANUEL LEHTONEN (1891–1951) finn érseket 20 éves korában avatták lelkésszé, gyülekezeti szolgálat után a helsinki egyetemen a gyakorlati teológia professzora lett, 1934–45 között tamperei püspök és 1945–51 között érsek.

ABDEL ROSS WENTZ (1883–1976) a gettysburgi (USA) teológiai fakultás tanára már az 1923. évi eisenachi lutheránus világgyűlésen jelentős szerepet töltött be. A lutheránus Világkonvent egyik fontos nyilatkozatának megfogalmazója (Lutheranus and the Ecumenical Movement, 1936).

RALPH HERMAN LONG (1882–1948) amerikai egyházi vezetőt 1909-ben avatták lelkésszé, s 1927-ig gyülekezetekben szolgált. Ekkor az Ohioi Egyesült Zsinat (Joint Synod of Ohio) sáfársági titkára, majd 1930–48 között az USA-beli Nemzeti Lutheránus Tanács (National Lutheran Council) főtitkára volt.

Külön említést érdemel, hogy **MÁLYUSZ ELEMÉR**, aki 1989. augusztus 25-én hunyt el, az Evangélikus Élet 1989. november 12-i száma szavaival „halálos ágyán tudta meg” annak hírét, hogy díszdoktori címet kapott, de a doktoravatás időpontját (1989. október 21.) már nem érte meg.

Korányi András

Emlékezés PÁLFI ISTVÁNRA 1909–1997

Pálfi István Szarvason született 1909. március 19-én Palkovics István és Menda Julianna szülőktől. Elemi és középiskoláit Szarvason végezte. Az Erzsébet Tudomány Egyetem Hittudományi Fakultásán Sopronban végezte teológiai tanulmányait, aminek alapján a Déli Evangélikus Egyházkerület püspöke 1934. július 4-én lelkésszé avatta. Első szolgálati helye Kiskőrösön volt: 1934. július 5-től. Majd innét 1936. október 1-től a Soproni Evangélikus Teológia meghívta lektornak, ahol úgy a teológián, mint a helyi tanítóképzőben szlovák nyelvi és liturgiai oktatást végzett. Soproni tartózkodása alatt a vármegyei cserkésztszisztképző csapat helyettes parancsnoka volt. Majd a Déli Evangélikus Egyházkerület püspöke, karöltve az egyetemes evangélikus egyházfelügyelővel, kiküldte egy hónapra a lelkészválasztás lebonyolítására Acsára. Az öt pályázó bemutatkozása után az ellenőrt, Pálfi Istvánt hívta meg egyhangúan lelkészének az acsai gyülekezet 1938. április 1-én. Tizenegy évi acsai szolgálat után 1949. november 15-én a szarvasi egyház hívta meg szintén egyhangúlag az újtemplomi körzetbe, ahol Isten kegyelméből 32 évig szolgálhatott. 1981. január 1-én vonult nyugdíjba.

1938. július 4-én kötött házasságot Csepregi Erzsébettel (Csepregi György békéscsabai esperes unokájával). Házasságukat Isten öt gyermekkel áldotta meg, akik családot alapítva, az ország különböző helyein élnek és dolgoznak.

1949-ben — Pálfi Szarvasra érkezésekor — történt az egyházi iskolák államosítása és az árvaházi épület kisajátítása. Mintegy „kárpótlásul” az újtemplomi gyülekezetnek a legócskább iskolát hagyták meg, s ez lett a lelkészi lakás. (Már Szarvas megalakulásakor az első kültelki iskola volt ez. Petőfi Zoltán lakott itt két évig, Petőfi Sándor barátjánál, Horváth tanítónál.) Évtizedeken át baj volt az omladozó, nedves lakással.

Pálfi István működése elején történt az eddig kamrárnak használt iskolaterem gyülekezeti teremre való át-

alakítása. Pálfi igazgatósága alatt kezdődött el az összeroskadással fenyegető, szüette templomtető megújítása Tomka felügyelő szakértői irányításával. Erre a célra mintegy 300.000 Ft-ot adott össze a gyülekezet. (Az inflációt figyelembe véve, ennek a mai értéke kb. 4 millió Ft!).

Ugyancsak Pálfi igazgatása alatt történt az Újtemető halottasházának korszerűsítése is.

A 32 éves szarvasi lelkészi szolgálat közben Pálfi István több éven át volt a Nyugat-Békési Egyházmegye számvevőszéki elnöke és espereshelyettese is.

Hűségesen lelkipásztorolta az egész gyülekezetet. Szarvas hatalmas tanyavilágában bibliáórákat szervezett, sokszor hetekig járva az evangélikus családokat. Nyugdíjazása után is még sok éven át szolgált hűségesen az Újtemplomi Gyülekezetben, mint temetési kántor.

Mindig jókedvű, derűs ember volt, ami nyilvánvalóan nem csak alaptermészetéből, hanem komoly hitéből is fakadt. Ez a Krisztus kegyelmébe vetett hit segítette át a legnehezebb időszakokon is, amikor egyik lábát térd alatt amputálni kellett, és akkor is, amikor a feleségét veszítette el.

Urunk békéje ült arcán, és ajkán a bizonyágtétel Óröla, amikor a halálhoz közeledve utoljára vette magához betegágyában az úrvacsorát.

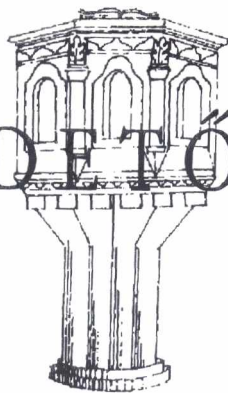
1997. február 24-én, életének 88. évében hunyt el csendesen és a szarvasi Ótemetőben, a családi sírba temették el. E sorok írója, a lelkészi szolgálatban utódja Deme Zoltánné Gede Erika és férje Deme Zoltán Szarvas-újtemplomi lelkészek végezték a temetési szolgálatot február 28-án, az általa választott ige alapján.

Egykori gyülekezeteinek és szolgatársainak nagy részvéte mellett kísérték el sokan földi utolsó útjára.

„Elég néked az én kegyelmem, mert az én erőm erőtlenség által végeztetik el.” 2 Kor 12,9a

Deme Zoltánné

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Szentháromság ünnepe utáni

6. vasárnap

ApCsel 19,1–7

Pál Kisáziában végigjárta a „felső vidékeket” (18,23), majd megérkezett Asia provincia székhelyére, Efézusba. Itteni — nem veszélytelen, de annál eredményesebb tartózkodásról szól az egész 19. fejezet, ennek bevezetése a textusunkban megírt történet. Először néhány (tizenkettő — 7. v.) tanítványra talált, akik csak János keresztségét ismerték. Pál hamar észrevette, hogy keresztyénségük nem igazi, és felteszi a kérdést: „Mégkaptátok-e (ελαβετε) a Szentlelket, amikor hívőkké (πιστευσαυτες) lettetek: — mindkétszer Aor-ban. Válaszuk valószínű értelmezése: Még azt sem hallottuk, hogy van (már) Szentlélek — nem a létezéséről, hanem inkább az eljövételéről nem hallhattak — Jóel 3-at ismerniük kellett. Kézenfekvő viszont, hogy pünkösdről nem hallottak. Ha pedig pünkösdről nem, akkor nyilván a missziói parancsról sem. Feltételezhetjük, hogy maguk között jöttek össze, kis közösségben. Pálnak tehát rögtön hirdetnie kellett a folytatást, vagyis azt, hogy a János keresztsége (bemerítése) Jézusra mutat (4. v.). Ezután nem következhetett más, csak az Úr Jézus nevére (εις το ονομα του κυριου Ιησου) történő keresztség.

A textusunkat közvetlenül megelőző történetben (18,24–28) arról olvashatunk, hogy Apollós is csak a János keresztségét ismerte, ő azonban lángolva, lelkesen (ζεων το πνευματι)— bár itt Lukács nem teszi hozzá, hogy (αγιω), de miért ne lehetne a Szentlélekre is gondolni) hirdette, hogy Jézus a Krisztus. Az ApCsel nem szól arról, hogy ő is külön megkeresztelkedett volna Jézus nevére.

ApCsel 10,45–46 szerint a pogányokra is leszállt a Szentlélek, még mielőtt megkeresztelkedtek volna. ApCsel 8,16–17-ből pedig megtudjuk, hogy bár a samáriaiak meg voltak keresztelve az Úr Jézus nevére, de csak az apostolok kézzrátétele után szállt rájuk a Szentlélek.

A különbségek azonban mindegyik történetben indokolhatók. (A gyűlölt) Samáriába maguknak az apostoloknak kellett elmenniük, hogy fizikailag is jelét adják az összetartozásnak — miután Samária befogadta az Isten

igéjét (14. v.). Kornéliusz házában maga a Szentlélek kitöltése volt az összetartozás jele, amelyet Péternek el kellett fogadnia. Efézusban pedig hívő, de Krisztust nem ismerő nagyon felületesen ismerő zsidók részesültek az Ő hatalmában a keresztségében és a Szentlélek ajándékában. A döt általában mindhárom csoport — ha más-más sorrendben és idővel közzel is — megkeresztelkedett az Úr Jézus nevére, mellyel megkapta a Szentlelket. Tehát: „a szél (πνευμα) arra kell kerekedni, amerre akar” (Jn 3,8), vagyis a Szentlelket nem lehet indokolni általunk mégoly logikusnak, értelmesnek tartott szabályokba belekényszeríteni.

Ez nem csak a Szentlélek ajándékára, hanem ajándékát adó Isten iránt is vonatkozik. János tanítványai a keresztség után megkapták a nyelveken szólás és a prófétálás ajándékát. ApCsel 8 nem beszél ezekről, „csak” arról, hogy Fülöp igehirdetését milyen jelek kísérték (6–8. v.). 10,46 szerint Kornéliusz házában a nyelveken szólás adományát mindkét ember a keresztség előtt megkapta. Sőt bár 9,17 beszél arról, hogy Pál megtelt Szentlélekkel, azt nem mondja, hogy ekkor nyelveken szóló volt. Később annál inkább (10,46–48, 14,18), de igazán fontosnak a nyelveken szólás és a prófétálás helyes viszonyának meghatározását tartja — külső módon is 14,1–3 és 23–25. A prófétálás: Isten akaratának hirdetése mindenki számára érthető emberi nyelven. Ez az, ami azóta is igazán szükséges a Szentlélek korszakában.

Dr. Szentpétery Péter

Gondolatok az igehirdetéshez

Pál apostol a korabeli pogány vallások, kultuszok centrumában találja magát, amikor Efézusba megy. Virágzó volt a különféle mágikus erővel felruházottnak vélt tárgyak, amulettek kereskedelme. Sokakat éppen ez vonzott a városba. Efézus ugyanakkor egyfajta pogány „menedékváros”, az Artemisz templom biztos menedék jelentett rablók, gyilkosok, szélhámosok számára.

Milyen reménytelennek tűnő vállalkozás itt, a vallások és vallásos gondolatok terén telítettség jeleit mutató városban valami újjal előállni. Szabad-e egyáltalán a Krisztusról szóló evangéliumot kitenni annak a veszélynek, hogy esetleg félreértik, illetve összekeverik valami más szöveggel? Netán gúny tárgyává válik az egész Krisztus-ügy. Péter kétéves efézusi tartózkodása a válasz kérdéseinkre. Tartózkodott a zsinagógában, majd amikor onnan kiszorult, egy retoriskola előadótermét bérelte ki az evangélium hirdetésére. Nem rettent meg a kezdeti nehézségektől, tudta

gy emberi megítélés számára van alkalmatlan hely és idő az igehirdetésre, de az Úr számára nincs. Az idő őt szolgálta. Sehol máshol nem adatott neki annyi sikérlmény” (veszélyhelyzetekkel együtt) a szolgálatban, mint éppen ezen a helyen. A tv-híradó tudósítója ma a „Kertorténetnek” titulálná Pál működését, hiszen hatása nem csak Efézusra, hanem az egész környékre kiterjedt. Pál nagyon hamar munkatársakat talál a szolgálatban. Már előtte keresztyén igehirdető a városban (Apollós). A János keresztségére megkeresztelt tanítványok találkozva Pállal és igehirdetésével, hamar felismerik hitbeli hiányosságukat. Eljutottak odáig, hogy bűneiket megutálták s elfordultak azoktól, megüresedtek lélekben, de még hiányzott valami. A Lélek ereje. Irigylésre méltó Pál egyenes és tiszta útmutatása a Szentlélekről. A szíves tanítás helyett kérdez: „Vettetek-e Szentlelket?” Nem hamis magabiztossággal teszi ezt, mint aki rendelkezik Isten Lelke fölött, de mégis mint aki előtt világos a Lélek eljövételének célja. Azért jött, hogy a látható-érezhető Krisztus-testbe vonjon embereket az új élet útjára. Pál azért mer ilyen bátran kérdezni, mert származására Isten Lelkének jelenléte az ember életében nem elmélet, vagy dogmatikai alaptétel, mellyel valahogy meg kell birkózni, óvatosan körül kell járni, hanem valóság, mindennapi tapasztalat. Életújító személyes hatalom. Nem úgy szól Krisztusról és a Lélekről, mint a farizeusok és írástudók, hanem mint aki maga is teljesen a befolyása alatt él.

Ha van valami, ami hiányzik manapság személyes bizonyosságunkból, igehirdetéseinkből, akkor az az, hogy nem merünk Pál apostol módjára bátran szólni a Lélek munkájáról. Egy-két általánosságot mindig tartogunk a tarsolyunkban, de félünk sokszor a Lélek munkájáról szabadon szólni, nehogy a tévtanítás legkisebb árnyéka is ránk vetődjön. Nyilván Isten Lelkéről nem önmagában kell szólnunk, hanem bizonyító erejével Jézus Krisztusról, ahogyan Pál is teszi. Láthatjuk azt is, hogy „a szél arra fúj, amerre akar; hallod zúgását, de nem tudod honnan jön és hová megy” (Jn 3,8), a Lélek nem vesz tudomást az általunk előírt szabályokról és sorrendekről, hanem hatni, Krisztushoz vonni akar. E. Schweizer ezt a Lélek elérhetetlenségének nevezi.

A Pünkösöd utáni hetekben is merjünk ráhagyatkozni a Lélek megelevenítő erejére igehirdetésünkben is. Egyháznak és gyülekezeteink sorsa nem anyagi természetű kérdés, hanem először a Lélek életet teremtő munkájának kérdése. Mennyire engedjük hatni, szóhoz jutni? Töltsön be mennyei ajándékával, szívbeli szent buzgósággal a szószéken is!

Szabó András

Szentháromság ünnepe

utáni 7. vasárnap

1Jn 5,18–20

A levél eredeti korpusza valószínűleg 5,13-mal befejeződik, amely mondat („Ezt azért írtam nektek...”) Jn 20,31-re emlékeztet. Ott ugyancsak egy más kéztől származó epilógus követi az eredeti zárómondatot. Az evangéliumi mondat missziói célzatával szemben az epistolai zárás szándékával az üdvbizonyosságban való megerősít-

Amikor a zsinagógabeli öngaz hívők nem vették be az Isten országát, a szívükben még üres pogányokhoz fordult. Nekünk is megadatik néha a megtapasztalás, hogy túltáplált, mozdulatlanságba dermedt hívők cselekvésképtelenségét látva, felfrissülést jelent, hogy az Igére igazán kiéhezettek milyen egyszerűen és egyenesen fogadják az életújító evangéliumot.

tés. (Veöreös: *János levelei*, 291)

5,14–21 epilógusának harmadik egysége ez a perikópa, 5,21 — a jánosi nyelvezettől idegen — bálványokra való utalása nélkül. A szakasz nagyon szép triadikus építkezést mutat, s mindhárom egységet az *oidamen* vezet be. Ez lehet fejedelmi többes is, de valószínűbb annak korporatív tartalma: az író(k) és az olvasó(k) közösségét, együttes hitét juttatja kifejezésre. Ez utóbbit a „tudjuk”-nál talán erőteljesebben kifejezi a „tudatában vagyunk” fordítás.

Exegetikailag és teológiailag legizgalmasabb 5,18-nak az a határozott állítása, hogy aki Istentől született, az nem vétkezik. Az epilógus itt lényegében megismétli 3,9-ben már kifejtett állítását, de az Istentől származás gondolata már 2,29-ben megszólal. Az ezeken a helyeken szereplő *gegennémosz* a *gennaó* perfektum alakja, s az ige egyaránt jelent nemzést és szülést. Megfigyelhető, hogy János evangéliumában (pl. 3,3–8) inkább a „szülés” jelentés a helytálló, János levelében pedig a nemzés. Az Istentől születés gondolata a hellenizmusban oly népszerű keleti misztériumvallásokban gyökerezik, ahol a beavatás szertartása közvetítette az Istentől való származást oly módon, hogy „az isteni mag” behatol az emberbe. Ezt 3,9 perikópánknál erőteljesebben tükrözi, mert aszerint azért nem vétkezik az Istentől született ember, „mert az ő magja van benne”. Az egyházi allegorikus értelmezés ez utóbbit a Szentlélekkel azonosította. Az „Istentől születés” ószövetségi gyökere a 2. Zsoltár „ma nemzettek téged” kitétele. Ez az utalás a trónra lépő uralkodó isteni származására utalt: ezt juttatta kifejezésre az adoptálás gesztusa. A zsoltár később messiási értelmet kapott. Perikópánkban az Istentől születés ismét szélesebb értelmet kap, nemcsak Krisztus isteni fiúságára vonatkozik. Rm 8,29 szelleme érvényesül ebben a felfogásban: „Jézus az elsőszülött a sok testvér között”.

5,18 kijelentése, hogy az Istentől született ember nem vétkezik, annyira mehökkentő, hogy számos megoldási kísérlet született annak árnyalására. Az egyik szerint ez a gyakorlatban imperativusként szerepel: „ne vétkezzen”. Egy másik értelmezésben a büntelenség nem az emberi cselekvésben található, hanem Isten kegyelmes ítéletében. (Vagyis amikor valaki úgy kap amnesztiát, hogy utána büntetlen előéletűnek kell tekinteni.) Bonyolítja a mondatot, hogy abban kétszer is szerepel az Istentől születettség, az első alkalommal perfektumban — *ho gegennémosz* —, a második esetben aorisztosban: *ho gennétheisz*. Több fordítás — így az új protestáns kiadás is — figyelmen kívül hagyja ezt az eltérő szerkezetet, s mindkét esetben az embert tekintni alanyank. Helyesebbnek tűnik — és Hans-Joseph Klauck EKK-kommentárja ezt teszi —, ha a második esetet Jézusra vonatkoztatjuk, s ebben az Istentől született (ti. Jézus) — vigyáz arra, aki Istentől született (ti. az emberre). Nyelvtanilag ez azzal is igazolható, hogy a *térei* (vigyáz, őriz) mellett nem *szeauton*, hanem *auton* áll. Teológiailag ez már sokkal inkább tartható, hiszen itt nem az ember büntelenségéről van szó, hanem arról, hogy a büntetlen Jézus őriz meg az embert. A főpapi

imában expressis verbis ez jut kifejezésre: „megtartottam őket a te nevedben (...) megőriztem őket” (Jn 17,12), „nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy őrizd meg őket a gonosztól” (Jn 17,15).

5,19 a jánosi irodalomra jellemző dualizmust juttatja kifejezésre, amely egyébként nemcsak a gnoszticizmusra, hanem a qumráni irodalomra is jellemző. Az utóbbi esetben sem két egyenrangú félről van szó, hanem arról, hogy a gonosz vereséget szenved a jótól.

5,20 az igeszakasz csúcspontja, hiszen igen jelentős krisztológiai állításokat tesz. Isten fia eljövételével kapcsolatban nem a gyakoribb „megjelent” szót, hanem az ünnepélyesebb „eljött” (*hékei*) kifejezést használja. Ez a kultikus-szagrális nyelvezet jellemzi Ézs 35,4 LXX-szövegét is: „ő maga jön el, hogy megmenten titeket”. Figyelemre méltó, hogy az ézsaiási szöveg az ÚR végidőkben való eljövételére utal. Megint csak a jánosi irodalom egységét mutatja, hogy Jn 8,42-ben is *hékei* szerepel: „Istentől indultam el és tőle jövök”. A 20. vers oldja fel azt a feszültséget, hogy miért nem vétkezik az Istentől született ember: mert megadatik neki a felfogókészség az igaz felismerésére. Az itt szereplő *dianoia* nem annyira „képeség” (új fordítás), hanem inkább „értelem” (Károli), vagy „felfogókészség” (Veöreös), vagy még inkább „belátás” („Einsicht”, Klauck). (Több angol fordítás „understanding”-et, Kiss Jenő „gondolkodás képesége” kifejezést használ.)

A perikópa vége krisztológiai kijelentésekben rendkívül gazdag. Klauck „a jánosi teológia kis kompendiumát” EKK, 340 látja benne. Meg lehet kérdezni, hogy az átszellemült szavak Istenről vagy Jézusról beszélnek-e. A jánosi irodalom egészét tekintve egyértelmű a válasz: Jézus istenségét fogalmazza meg ez a hitvallásszerű mondat. Azt, amit Jn 20,28-ban Tamással is kimondat az evangélista: „Én Uram és én Istenem”. Itt, János levelének legvégén ugyanaz kap hangot, mint az evangélium legelején: „Isten volt az Ige” (Jn 1,1).

A perikópa hatástörténetének ismerete segíthet az ige hirdetés megformálásában. Ez pedig az ariánusok elleni küzdelem dokumentumaként megszületett Niceai Hitvallásban ragadható leginkább meg, amely szerint Jézus Krisztus „az Atyától született minden idő előtt, világosság a világosságtól, valóságos Isten a valóságos Istentől”.

Fabiny Tamás

Hit által örök életre

„Isten kinyilatkoztatásának nem egyszerűen az a célja, hogy információkat nyújtson Istenről. Sokkal inkább az, hogy egyháza számára a vele való találkozást lehetővé tegye. Ez úgy történik, hogy Isten élő igéje válaszadásra készít minket! ... A mi vallástételünk válasz Isten köznevelésére. Szívvel hinni és szájjal vallást tenni...” (G. Voigt)

Gyönyörű példája az éppen ily módon megélt tanuskodásnak az 1Jn 5-ből, ige hirdetési alapigeként kijelölt szakasz. (οὐδὲν) — TUDJUK! S valamennyi olvasó vagy ígét hallgató mintegy kényszerítve van az állásfoglalásra: ÉN IS TUDOM!? De vajon melyik írásjel kerül a mondat végére? Felsejlik bennem: mennyire enyém, elvehetetlenül enyém-e ez a tudás? Valaha tanult vagy a

napi kétségek és örömök által formálódó? Megérő, kétszelmű, kicsiszolt, vagy inkább kérve óhajtott: Miért fontos az, hogy azt tudjam, amit az egykori hitvalló? S vajon éppolyan fontos kell-e tudnom, ahogy ő?

KERESÉSI GONDOLATSOR

mely azt feltételezi, hogy a 18., 19., 20. versek nyelvi leltérese és tartalma megegyező ugyan, de a motiváció tekintve egyáltalán nem.

Kérdezzünk egyszerűen csak ennyit: Miből származik a „tudatában lenni” biztonsága? Honnan tudom?

18. v. Úgy vélem onnan, hogy kivételt nem ismerlek. Adatott hírül, így tanítottatott mindig is.

19. v. Onnan, hogy remények és bukások között életem során szembeszülünk vele.

20. v. Ez a tudás azonban csak onnan és azt követően van, hogy képességet kaptunk a felismerésre.

Így MEGHATÁROZOTT, KIALKUDOTT, ÉLETRE NYERT TUDÁSRÓL beszélnek.

1. Meghatározott tudás 18. v.

Az Istenére az a jellemző, hogy *tiszta*, hogy szisztematikusan tisztátalan nem közeledhet, a tisztátalannak nincs helye, s hiányos a kapcsolata.

Kövekemények ezek a szavak, de el kell ismernünk a felszólítást, mely ŐSZ és ÚSZ népe felé egyaránt szólott:

„Szentek legyetek, mert én szent vagyok!”

(Világosan megfogalmazott az igény is: Ef. 5,3. 5,27. Jn. 15,3.)

S az Isten Krisztusban megmutatta, hogy milyen közel hozzátartozóan *tiszta*, azt is, hogy Ő ezentúl sem érkezik kevesebbel, sőt felfedte, hogy mit is hordoz ez a *tiszta* szó.

„a gonosz meg sem érinti!”

A kísértő megpróbálta beszennyezni, de eredménytelenül! Nem járhatta át az Isten Fiát, mégcsak fel sem tóztathatta (απτω).

2. KIALKUDOTT TUDÁS 19. V.

Az Istentől vagyunk, a jele rajtunk, de ez így önmagában mégsem jelenti, hogy az övéi is vagyunk. Bennünk, az embert meghatározó a világ, szétárad bennünk, kellően porossá és piszkossá tesz.

Keserves ez a tudás: Istentől kaptuk az életünket, mégis Isten ismerete, félelme, Istenbe vetett bizalom nélkül születünk (Ág. Hitv. II. cikk) és hol ragaszkodunk hozzá, hol bukással folytatjuk, éljük.

Az Isten azonban nem elégszik meg azzal, hogy mi vagyunk, akarja, hogy övéi is legyünk.

S neki úgy tetszett, hogy ez egyedül Krisztusban teljesüljön!

3. ÉLETRE ELYNYERT TUDÁS 20. V.

Bevallatlanul is menekülünk Isten elől, de Jézus meggyőz minket az Atya szeretetéről. (Próhle Károly)

Egyre mélyebb és mélyebb lesz, lehet a gyermeki szorongás kibontakozása.

„Én megismertettem velük a te nevedet, és megismerem azt ismertetni, hogy az a szeretet, amellyel engem szerettél bennük legyen, és én is őbennük.” (Jn 17,21)

S teszi is a Szentlélek életújító munkája nyomán. Olyan hit adatik, amely a pusztulás mögött, életet lát, a bűn felismerése, bánása után a drága áron megszerzett bocsánat örömeivel elevenít, a világban tartózkodás

léghívó, kétségek sorát megfogalmazó volta mellett Krisztus győzelmében erősít és tesz ujjongóvá, s az övé vagyok tudás megélésére formál alkalmassá.

Ide akartunk eljutni, ide, ehhez az ISMERETHEZ, ehhez a szoros, személyes viszonyhoz, melyben Jézus tart meg, s amiben Krisztusért már egészen közel mehetek az Istenhez.

Erre mondja Jézus: ez az ÖRÖK ÉLET! Jn 17.3!

IRODALMI ADALÉK

Ady Endre: „Ádám hol vagy?” című versében mintha csak a fentiekben már elmondottakról tanúskodna. Természetesen azt, hogy melyik kifejezés mögé milyen tartalmat álmódott a költő meg nem ítélnem, de gyönyörűek a képei!

Barna gyászról beszél, mely ellep! Azt hiszem így kell megfogalmazni az „embervolt” gyászát! Barna! Oszlani véli azonban; előtte járóról vall, mintegy a létezés mikéntjét ebben megállapítva: ezért mehetek előre, mert az Isten jár előttem, s hangossá válnak a szívverések, talán jelezve, hogy ez a lüktető szív, még képes arra, hogy helyet adjon az Élet Urának, aztán megérkezik, része lesz a nagy megismerésben.

A költő így élte meg, de nem szürkébbek a nekünk kínálta lehetőségek sem. Legyenek a mi útjaink is Krisztusban megérkezők.

Fatalin Helga

Szentháromság ünnepe utáni

8. vasárnap

1 Kor 8,1b-6 (7-13)

EXEGÉZIS

Mielőtt belemélyednénk az alapige mondanivalójába, el kell döntenünk, hogy az egész fejezetet szem előtt tartjuk, vagy csak a rövidebb változatra szorítkozunk. Én ez utóbbi megoldás mellett vagyok, mert különben túl sok kortörténeti magyarázattal kellene megterhelnünk az igehirdetést. Ha viszont kimetszük az egész fejezetből a megjelölt részt, akkor az első versből feltétlenül bele kell vennünk a „mindnyájunknak van ismerete” kijelentést is, és ügyelnünk kell arra, hogy ne sikkadjon el a fejezet fő mondanivalója, **a szeretetnek minden ismeret meghaladó jelentősége**. Az ugyanis, hogy a szeretet mit kíván az adott esetben, a fejezet végén derül ki, sőt igazában a 11. fejezetben.

A gyülekezet a **bálványáldozati hús evésének** kérdésében fordul útmutatásért az apostolhoz. A gyülekezet ugyanis etekintetben is megoszlott. A nehézség abból adódott, hogy még a mézárszékekben árusított húsnak is volt valami köze a bálványkultuszhoz. G. Theissen megjegyzi, hogy a gazdagabb keresztyéneknek ez azért okozott gondot, mert polgártársaik gyakran meghívták őket a kultuszhelyeken rendezett lakomákra, a szegényebbeknek pedig azért, mert jóformán csak a nagy városi ünnepeken feláldozott és szétosztott állatokból juthattak húsételhez. A tágabb lelkiismeretű keresztyének nem törődtek az eléjük kerülő hús eredetével, de a szigorúbb felfogásúak rontástól tartva tartózkodtak a húsevés-

től (1.:7.v.). (Studien zur Soziologie des Urchristentums² 1983. 278kk. o.) Az előbbieket jellemzi Pál „erősekként”, akikhez magát is sorolja, az utóbbiakat pedig „erőtelenekként”, noha számunkra talán meglepő éppen ezeket a rigorózusabbakat „gyengének” minősíteni.

Az „erősek” az ismeretük alapján nem csinálnak ügyet a húsevésből. Az eredeti szövegben a „gnoszisz”-t találjuk, és éppen ezért sok írásmagyarázó feltételezi, közöttük is legszívesebben Schmithals (lásd: Die Gnosis in Korinth. 1956. Különösen 67kk. o.), hogy Pál Korinthusban már gnosztikusokkal találja szemben magát.

Kétségtelen, hogy azokhoz szól, akik az ismeretet mindenk fölé helyezik, de elhamarkodott dolog volna őket ezért valódi gnosztikusoknak tartani, hiszen ismeretükkel Pál is egyetért, és textusunk rövidebb formájában főként ezt fejtik ki. Mert a Krisztusban feltárló ismeret — nevezhetjük akár teológiának is — nélkülözhetetlen és felszabadító. Az a keresztyén, aki tartózkodik a bálványáldozati hús evésétől, még azt hiszi, hogy a bálványoknak hatalmuk van felettük. Pál nagyon körültekintően két oldalról világítja meg a keresztyén ember helyzetét. Egyrészt mint hiű zsidó a „Söma” szellemében vallja, hogy a bálvány semmi (Ézs 40,19,20 – Zsolt 115,1–8 stb.), és isten sincs más egyet kivéve. Másrészt tud a befolyásukról, hiszen különféle emberfeletti erők perszonifikációi. De, aki Krisztus által megismerte Istent, annak nem kell tőlük tartani. Isten ugyanis — a 6. vers himnikus sorai erre utalnak — krisztus által teremtette a mindenséget, s általa lettünk mi is Istenéi. A helyes keresztyén ismeret „felvilágosult”, s tudja, hogy annak aki Istenhez tartozik, semmi sem árthat.

Ez a felszabadító ismeret azonban **rászorul a szeretet irányítására**. Az átfogóbb ismeret önhitté teheti az embert, s ami ezzel együtt jár, érzéketlenné teszi a még aggályoskodó, botorkáló keresztyén testvér iránt. Akit ismerete, teológiája, legyen az bármilyen helytálló is, ide vezet, még nincs tisztában az Isten szerint való ismeret természetével (2.v.). Mert az Istennel való kapcsolatunk, nem az Isten ismeretén nyugszik, hanem a szereteten. Minden azzal kezdődött, hogy az Isten ismert meg minket, azaz a szó bibliai értelmében kiválasztott minket és kapcsolatba lépett velünk az Úr Jézus Krisztus által. Másképpen: szeretett és szeret minket. Mi pedig szeretjük azt, aki előbb szeretett minket, noha nem ismerjük Őt töviről-hegyire (Rm 8,28 – 1 Kor13,13 – Gal 4,9!), de a szeretetnek ebben a kapcsolatában egyre jobban felnyílik szemünk titkainak felismerésére. Ennél fogva tekintettel vagyok a fogyatékosabb ismerettel rendelkező testvére, ahogy Isten is elnézően bánik velem, aki csupán kezdő vagyok az Ő megismerésének iskolájában.

Dr. Cserhádi Sándor

Meditáció

1Kor 8,1-6/7-13

Nem hiszem, hogy minden gyülekezetnek és minden igehirdetőnek egyfelé kell elindulnia - különösen egy ilyen gazdag textusból. Magam is mást és mást hangsúlyoznék attól függően, melyik kör, közösség hallgatna a nekem megszokottak közül. Leírom hát az előttem kirajzolódó - egymástól természetesen nem független - írá-

nyokat és súlypontokat, melyekből, vagy melyek kombinációjából a prédikáció megszülethet.

Megismerés, ismeret, tanulás, tudás - mi mindezeknek a célja? Mítől lesznek értékesek vagy értéktelenek?

Kik azok az emberek, akikre azt mondom: ismerem őket? Kik azok, hányan vannak, akik engem ismernek? Akik a nevemet és az arcomat össze tudják kötni, akik meg tudják mondani, hány gyerekem van és mi a nevük, akik tudják, mire gondolok, amikor a legnehezebb épen nekem az élet?

Valakinek, valaminek az ismerete alatt kétfélet érthetünk, értünk köznapi gondolkodásunkban:

Kívülről tudom a történelemanyagot, nincs olyan kérdés, amire ne tudnék felelni. Ismerlek, kiismerem, nem mondhatok neked újat, tudom, mit érsz. Fölötted vagyok, mint egy lezárt paksamétát, birtokolom mindazt a tudást, ami veled kapcsolatban lényeges.

Találkoztunk már, kapcsolatba léptünk. Megragadt már valami a lényedből. Ráéreztem, hogy miért lehet téged szeretni, mi az, ami csoda, ami egyetlen benned. Vágni kezdtem arra, hogy megmutassam, hogy észrevegyed, amit te bennem szerethetnél, szerethetsz.

Az ismeret ebben a két egészen különböző értelmében van jelen életünknek sok-sok szintjén. Kifejthető: Egy verset, egy tudományterületet, egy földdarabot, egy tanítványt, a hazánkat - hogy ismerjük? Hogy akarjuk ismerni? Hát a feleségünket, férjünket, szerelmünket, gyerekeinket...?

Hogyan ismerjük, hogyan akarjuk ismerni Istent? Arra törekszünk-e, hogy a vele kapcsolatos tudást szép kis kompakt csomagként lezárhassuk, vagy szomjazunk új meg új rácsodálkozásra? Fölébe akarunk kerekedni az ismerete által, vagy megragadtjaiként vágyakozunk rá? (Itt gyülekezettől függően lehetne beszélni a tanulásra való nyitottságról, arról, hogy nem elég egy negyvenötvenévesnek a konfirmációs emlékeire hagyatkozni, hogy új titkokat rejteget számára az Isten, fölbontatlan ajándékcsomagjai halmozódnak évek óta...)

Az előbbi birtokában rangosabb, előbbrevaló vagyok annál, aki kevesebbet tud nálam. Ha nagylelkű vagyok, a birtokomban levőkből valamit átadhatok neki is. Ostobaság volna azonban saját tulajdonomról érdekében lemondani, elfoglalt területeimről lehátrálni.

Az utóbbi azonban nem képzelhető el másként, mint közös útonjárásként. Amikor valakivel kapcsolatba kerülök, valakire rácsodálkoztam, akkor ez engem is alakít, s ezt akarva sem titkolhatnám el. Az Isten valódi megismerése, felfedezésének folyamata természetesen hozza magával, hogy az átélt tudást megosszam, továbbcsúsztam. De ha nem hiszem azt, hogy "zsebemben az Isten ismerete", hanem Isten megismerésének útján próbálok járni, akkor tudom, milyen nehéz a nemtudás, milyen sebezhető, gyenge vagyok magam is, és óvom a másikat, a másik hitét. Az ismeretem nem tulajdonom, amit ki kell használni, hanem olyasmi, amit a másikért is kaptam - és ellenére semmiképpen. Ha tehát mások hitének bántására használnám a magam ismeretét, azt sérteném meg vele, aki az ő gyöngédségével azt kinek-kinek kiosztotta.

Énekjavaslat: 360, 471

A bálványoktól szabadon - mik a bálványok? (Megbecsültségem, jelentőségem, pénzem, jóságos voltom, biztosságom...) Két lehetőség:

Másvalakinek bálvány - nekem semmi. Nem változtat Istentől való viszonyomon. (Pl. egy pohár sör.) Ha azonban evvel a szabadsággal másnak ártanék - in-

kább nem élek vele. (Ld. az előző gondolatsort.) Az e sokan, akik alkoholmentő misszióban dolgoznak, szabadon, akik alkoholista iránti szolidaritásból sohasem ponéroz, akik alkoholista iránti szolidaritásból sohasem alkohololt.

Az én bálványaim - én függök tőlük, iga hozzájuk az életemet. Annyira félek, hogy ez kiszolgáltatottnak érzem magamat, hogy kínozt, legmegszeretem. Javaslat: ne ostorozzuk a gyülekezetet, inkább beszéljünk olyan emberekről, akik szabaddá váltak ilyesmitől. (Pl. család inkább kisebb lakásba költözik, minthogy egész életét a tökéletes család hiteleinek törlesztésére fordítsa, fiatal, aki mer változtatni saját hivatását megkeresni az elvárásokkal szemben.)

Szeretet által Isten gyermekeivé - Az én istenszeret, Isten iránti vágyódásom és emberek iránti szeretem által kerülök be Isten és Jézus szeretetének körébe. (Mt 5,44-45) Ugyanakkor: egyedül Isten szeretet gondoskodása, önfeláldozása tette, hogy gyermekeim, és ő Atyám, hogy nem kell félnem semmilyen istentől és úrtól, hogy szeretetre - gyengédségre, öngyógyulásra, felelősségvállalásra - szabad lettem.

Isten ismer engem - botladozó istenismeretem, gögöttől megrontott szeretnitudásommal, bálványozóval szorongásaimmal, mindennel együtt. Kapcsolat lépett velem, figyel, előcsalogatja belőlem csodáim szépségemet, mindazt, amiért engem szeretni lehet.

Énekjavaslat: 385

Andorka Eszter

Szentháromság ünnepe utáni

9. vasárnap

2 Thessz 3,(1-2) 3-5

Akár Pált tartjuk a levél szerzőjének és az ő életéről eseményeiben helyezük el a levelet (ApCsel 17,1-18), akár más szerzőt feltételezünk, a gyülekezet tagjainak helyzetét magából a levélből megismerhetjük: egyrészt jelen üldöztetésekkel kell szembenézniük (1,3-4. 6-7), másrészt a Krisztus visszajöveteléről hallottak nyugtalansággal (2,2), bizonytalansággal (2,3) töltik el őket, amelyek következtében nem találják helyüket a világban (3,11). Olyan problémák ezek, amelyek az egyház helyzetét a történelem folyamán ismételtelen jellemezték.

A perikópa a levél befejező részének, az intelmeknek az eleje. Ez az a rész tehát, ahol a helyes magatartást vezeti fel, illetve erre inti a gyülekezetet.

Az 1. vers az imádságra hívja a gyülekezetet. Pontosan így kellene fordítani: „és végül, imádkozzatok, testvéreim, értünk,...” A felszólítás általános, az imádság tárgya az apostol és társai munkája („értünk”): az Úr igéjének (gyors) terjedése és olyan eredményessége, mint Thesszalonikában volt. Jellemző, hogy a biztatásra és helyreigazításra szoruló gyülekezet imádságának első témája éppen ez. A gyülekezet hitének növekedésével és szeretetének gazdagodásával dicsekedni (1,3-4) lehet többi gyülekezet előtt, de Thesszalonika üldöztetést jelent. Ez a kudarc az apostoli szolgálatnak nem csak ebben a városban az eredménye, hanem nyilván másuttal is: ezért szükséges imádságba foglalása. Egyébként is, másokért való felelősség nem a keresztyén élet útjának valamely előrehaladott fokán megjelenő feladat, hanem velejárója annak.

Például az evangélium terjedéséért való könyörgés kérése után meglepő a kért imádságnak a másik témája (3,2): „szabadulás (Mt 6,13!) „az elvetemült (atoposz) és gonosz (ponérosz) emberektől”. A kérés tehát nem arra irányul, hogy ezek is megtérjenek, hanem hogy ne legyenek az oly apostoli szolgálat terhére. Ha már úgy sem lesz övék a hit, legalább ne gátolják az evangélium terjedését. József számol ez a hely azzal, hogy a hit ajándéka nem adódik meg mindenkinek: vannak emberek, akik veszélyt jelenthetnek az evangélium terjedésére és a gyülekezet hitére. Ennek érdekében a gyülekezetnek sem szabad kapcsolatot tartania azokkal, akik tétlenül élnek (3,14), de nem ellenségnek tekintendők, hanem inteni kell őket. Ha maradnak mindig emberek, akiknek nem adatik meg a hit, akkor a gyülekezet tagjai számára kérdésessé válik a saját hite: mi a garancia arra nézve, hogy a hitre jutottak nem gyengülnek el, nem tántorodnak meg? A 2. vers utolsó szava és a 3. vers első szava egyértelmű ellentétre utal: a hit (πιστις, πιστις) nem kapcsolható késztetés kizáróan az emberhez, de az Úr hűségese (πιστος, πιστος), aki a hitet adja, megerősíti övéit (1Thessz 3,2,13; 2Thessz 2,17). A biztosíték tehát semmiképpen sem az emberekben van, hanem az Úr hűségében. Az Úrra kell mutatni és hivatkozni, aki hűséges és megbízható abban, hogy megerősít és megőriz (3,3). Ez ugyanis Istennek „kezdetől fogva” való kiválasztása (2,13), amelyre elhívott az evangélium által (2,14).

Ellentétet hordoz magában a 4. vers is, amelyben a levél írja meggyőződését fejezi ki a gyülekezet tagjai iránt, hogy a nekik parancsoltak szerint cselekednek, de ez az irántuk való meggyőződés vagy bizalom ugyanakkor „az Úrban” van, mert az elmondottaknak a biztosítéka, mozgatója az Úr.

A hit nem mindenkié, hanem Isten ajándéka, de a gyülekezet megállása a kísértések között attól függ, hogy helytáll-e. Mivel Isten így cselekszik, azaz szeretetét és a gyülekezet állhatatosságra való készségét adja (2,16; 1,4), ezért az ő Isten iránti szeretetük és hitben való állhatatosságuk tény. Mivel pedig ennek az életnek ténynek, azaz valóságnak kell lennie, ezért szorulnak rá mindig, hogy maga az Úr irányítsa és egyengesse szívüket (3,5).

Megkerülhetetlen a kérdés az ingyen való megigazulás tana felől: nem szünergizmus-e ez? Nem szünergizmus vagy szemipelagianizmus abban az értelemben, hogy az ember cselekvése, akciója, hite, állhatatossága tenné teljessé az Isten munkáját. De „szünergizmus” abban az értelemben, hogy ahol Isten munkálkodik — igéje terjed, megerősít és megőriz — ott dicsőítik az Urat, ott megerősödnek a hitben, tényleg megszabadulnak a gonosztól, valóban megteszik az Úr akaratát. Ennél lejjebb adni nem lehet — az Úr miatt.

Dr. Reuss András

P rédikáció vázlat

A textus irányadó szavai: **hűség, bizalom** és **engedelmesség**. Egymást kiegészítő, egymást feltételező fogalmakról van szó, hiszen hűség nélkül nem ébredhet bizalom, és bizalom nélkül nincs engedelmesség.

HŪSÉG

Isten népének egyik legsorsfordítóbb tapasztalata az ÚR hűsége. Isten nem egy nemzedéké, azaz egyetlen nemzedék sem sajátíthatja ki magának: sem az idősebb, annak alapján, hogy övék a tudás és tapasztalat, és ők a folytonosság letéteményesei, sem a fiatalabb, azzal érvelve, hogy Isten a megújulás elkötelezettje.

Az ÚR — követe útján bár, de éppen a nemzedékek megbékítésén munkálkodik, ahogy azt Malakiás könyvében olvashatjuk (Mal. 3,24).

Isten hűségének érvénye tehát ezzel a hozzáátétellel értendő: nemzedékről nemzedékre. Érthetjük ezt úgy is, hogy nagy távlatokban és utólag válik megtapasztalhatóvá. A lutheri „Posteriora Dei” társítható ehhez a gondolathoz. Pál apostol azonban a közeli paruzia váradalma mellett is megőrzi ezt az ősi hitvallást: az ÚR hűséges. Hangot adva ezzel annak a reménységének, hogy egyetlen generáción belül is megtapasztalható Isten gondviselése: megerősít — a bizalomban (hitben) és megőriz (a szeretetében).

Paul Tillich hívja fel a figyelmet arra, hogy Pál apostol számára Isten gondviselése abban nyilvánul meg, hogy semmi sem szakíthatja el a hívőket Isten szeretetétől (sem jelenvalók, sem eljövendők, sem magasság, sem mélység stb.) és nem abban, hogy a hívő nincs kiteve azoknak a pusztító, felforgató erőknek, melyek egzisztenciálisan mélyen érinthetik. Isten megerősítését és megőrzését ezzel összefüggésben értsük.

BIZALOM

„Bizalom van az Úrban irántatok.” Aki bízik, az kockáztat, ám lehet, hogy sokkal áldásosabb végeredményben gyönyörködhet, mint az, aki a bizalmatlanságot választotta. Vegyünk egy példát: A feketepiacon az alkalmi vevő és a zugárus szeretne egy adásvételt lebonyolítani egymással, de nincs garancia arra, hogy holnap is megtalálják egymást. Sok ellenőrzésre nincs idő: az egyik fizethet hamis pénzzel, a másik adhat hamis árut. Ha már egyszer a vevő kezében az áru, akármi is az, jobban jár, ha hamis pénzzel fizet. Ha már az árus kezében a pénz — akár igazi, akár hamis — jobban jár, ha hamis árut ad. Igen ám, de ha mindketten így tesznek, akkor senki sem nyer semmit, holott a tisztességes üzleten mindketten nyerhetek volna. A játékelmélet ezt a situációt fogolydilemmának nevezi. Ennek lényege az, hogy akkor járnak jól, ha mindkét fél a kooperációt (bizalmat) választja. Egyénileg előnyösebb lehet, ha nem kooperálok és a másik fél ellenében döntök, de ha ő is hasonlóan tesz, mindketten pórul járunk. De ha csak én döntök a kooperáció mellett, a társ viszont nem, akkor én sokkal többet vesztek.

Róheim Géza pszichológus „a csurunga népe” című könyvében említi a bizalommal kapcsolatban az egyik idős és vak aranda bennszülött példáját, aki minden reggel megjelent a misszió épülete előtt és várta, hogy kapjon egy bögre tejet. Ugyanis a misszionáriusok — ha nem is minden nap, de viszonylag sűrűn és rendszeresen osztottak tejet a bennszülöttek között, akik az európaiak megjelenése előtt nem tartottak tejelő háziállatokat, így a tej számukra újdonság volt és szenzációnak számított. Egyszer az arandák rajongtak a tejért. Visszatérve a vak aggastyánra: minden reggel odament az elé az épület elé, ahol a tejet osztották és várt. Néha egész nap csak várt. Volt amikor hiába. De akkor másnap reggel újra ott volt és megint csak várt, rendíthetetlenül, állhatatosan: abban bízva, hogy aznap megkapja az ő külön tejadagját.

Andrej Tarkovszkij utolsó filmjének, az „áldozathozatalnak” az elején főhősével elmondta egy példázatot, mely szerint egy szerzetes elültetett annak rendje és módja szerint egy száraz, élettelen faágat, majd elkezdte öntözni, minden nap, módszeresen, eszelős eltökéltséggel. Aztán egyszer kizöldült a halott fadarab.

Ez a magatartás meg tudja változtatni a világot. A bizalom „hegyeket mozdít el”.

ENGEDELMESSÉG

Mint már említettem, hűség és bizalom összetartoznak. Hűnek kell lenni a bizalom gyakorlatához, gyakorlásához. A bizalom, vagyis a hit fent említett példák szerinti gyakorlása maga az engedelmesség. „...Amit elrendelünk, megteszitek és meg is fogjátok tenni.” Nem egyszeri, a tekintélynek való engedésről van tehát szó, hanem folyamatos viszonyról, mely Isten szeretetére és Krisztus állhatatosságára figyel. Abból merít példát és erőt.

Nagy Zoltán

Szentháromság ünnepe utáni

10. vasárnap

Zsid 11,1-10

A Zsidókhöz írt levél egy nehéz helyzetben, üldöztetések, kísértések között élő, megfáradt gyülekezet *intésére, bátorítására és vigasztalására* írt levél. A kijelölt textusunkat megelőző szakaszból, amely Hab 2,3–4 versét idézi, kitűnik, hogy a legnagyobb veszélynek a hit elvesztését tartja.

Ebből következik, hogy a 11. részben, benne textusunkban a hangsúly a hitre esik (ebben a 10 versben tízszer fordul elő a „pisztisz” illetve „piszteüejn”). Mindezekelőtt a hit „definícióját” adja meg: **bizalom**, amely a **remélt** dolgokra irányul, és **meggyőződés** (a revideált Luther fordítás szerint „Nichtzweifeln”) olyan dolgokról, amelyeket nem látunk. Ezt a meghatározást a *régeiknek*, az Ószövetség alakjainak példájával igazolja. (Érdekes, hogy a görög szövegben itt „preszbüteroj” áll.)

Az első példa a **teremtés**. A teremtett világ nem látható, érzékelhető dolgokból jött létre. A teremtés Isten műve Isten *igéjével teremtette* a világmindenséget („ajónász”). Ezt pedig csak a hit tudja felfogni, megérteni („piszte noumen”). A teremtésre utaló zsoltárversek (33, 6, 9) ennek megfelelő párhuzamosai. Ebből a 3. versből viszont logikusan következik, hogy a levél írója szerint a hit tájékozódási pontja az Isten ígéje („réma theu”). Ebben van az, amiről a régiek „tanúbizonyosságot nyertek” („emarthüréthésza”). Ezért következik egy sor utalás az Írásra.

Az első példa **Ábel**. 1 Móz 4,4 magyarázata itt az, hogy Ábel *hite* tette áldozatát kedvessé Isten előtt. Luther Genézis-előadásában így érti: Ábel hiszi, hogy bár ő a kisebb, jelentéktlenebb, Isten mégis elfogadja ajándékát (a héber név jelentése: kód, pára. Luther szerint „Not, Wehe, Klage und Leid” — egyébként ezt a szót használja prédikátor a „hiábavalóság” kifejezésére). Feltűnő azonban, a későbbi két példával összehasonlítva, hogy Ábel meghal, mert bátyja megöli.

A második **Énók**, aki *elkerülte a halált*, Isten „elragadta” (1Móz 5,24: egyszer csak eltűnt, mert magához vette őt Isten). Textusunk az idézett vers elejét érti Énók

hitének, azt, hogy „Istennel járt”, ami az Ószövetség nyelvén azt jelenti: Isten előtt élt, Istennek tetszően folytatott, ami azt jelenti, hogy „kedves” volt Istennek. Ezt a megállapítást magyarázza textusunk úgy, hogy Énók hitt, mert *hit nélkül senki sem lehet kedves Isten előtt*. (Az itt szereplő „hoti esztin” kifejezés többet jelent, mint azt, hogy Isten „létezik”. Azt jelenti, hogy Énók hívő komolyan veszi, számításba veszi Isten, Isten előtt tudja magát.

A harmadik példa **Nóé**. Az ő hitének bizonyítéka, hogy Isten felszólítására megépítette a bárkát, noha *látta* az elkövetkezendő ítéletet. Ez az akkori világ számára az ítéleten keresztül való megmenekülés lehetőségét jelentette. Itt érdemes a „*hitből való igazságot örökösé*” (tész kata pisztin dikajoszünész e kléronomosz) kifejezésre figyelni.

Az „őstörténet”-ből kilépve textusunk még **Ábrahám** hitének a példáját is említi. Ábrahám már itt van a történelmünkben. Ő Isten ígéreteinek örököse, a Biblia szerint annak az áldásnak hordozója, amelyet Isten Ábrahám adott a világnak. Ábrahám története a világon élő egyház történetének kezdete. Ezért fontos, hogy *Ábrahám a hit példája*. Ábrahám hitének két jellemzőjét látjuk itt. Az egyik az, hogy Isten szavának engedelmeskedve elindul, *nem tudva, hova megy*. Nem látja a jövőt, de bízik Isten szavában és reménységgel megy előre. A másik jellemzője az, hogy *„idegenben”* vándorol. Csak a textusunk folytatásában van szó arról, hogy ez a vándorút tele van veszedelemmel, kísértéssel. Itt most csak arról van szó, hogy az út, amelyen Ábrahám, Izábel, Jákob, személyükben Isten népe, az egyház a *hit útján halad reménységgel, bizalommal, meggyőződve a célhoz, hogy Isten eljuttatja a célhoz*.

Igy textusunk arról szól, hogy mi a hit, hova vezet, és hogy ezáltal a hit által vagyunk kedvesek („igazultak”) Isten előtt.

Muntag An

Gondolatok az igehirdetéshez

A Szentháromság utáni 10. vasárnapon a vasárnap gondolata a reformáció egyik alaptanítása: Hit által igazultunk meg. A kijelölt textus — mivel a Zsidókhöz írt levélből való ezért magától értetődően — az Ószövetségnek az alakjait állítja elélnk.

1. A HIT ÉS AZ ÁLDOZAT

Ismerjük az ószövetségi elbeszélést Káinról és Ábelről. Mindketten áldozatot mutatnak be. Ábelé felszáll, testvéréé nem.

A példa egy izgalmas kérdésre tapint rá. Az áldozat lélektelenül, hit nélkül üres, és Istennek sem tetszik. A prófétáknál többször megfogalmazódó gondolatra Jézus is utal: „irgalmasságot akarok nem áldozatot” (Mt 9,13). A vallásgyakorlat lényege nem a szertartásokban, nem a külső formákban van. Ez csak a keret. Ha a lényeg nem értjük meg, akkor számalomra méltók vagyunk. Az egyház kincse nem a szervezetben, nem a templomokban, nem az iskolákban, nem a szokásokban, nem a liturgiában van. Bízunk benne, hogy hordozza, de az eszközt és a lényegét nem szabad összekevernünk. Lehet egyhá-

fenntartónak, presbiternek, gyülekezeti vezetőnek, lelkésznek lenni úgy, hogy külsőleg minden rendben van, de belül még sincs rendben semmi.

Ábel említése nem az áldozati gyakorlat ellen szól. Sokkal inkább figyelmeztetésül, hogy még a legszentebb gyakorlat is üressé válhat, ha nem hittel végzi az ember.

Vallásgyakorlatunk, templomba járásunk, igehallgatásunk hit nélkül csak farizeizmus, amire Jézus azt mondja: olyan mint a meszelt sír, ami kívül szép és rendezett, de benne csak csontok vannak...

Hit által azonban élettel, lélekkel telik meg, mert a hit az élő Isten szeretetébe kapaszkodik.

2. A HIT ÉS AZ ISTEN ELŐTTI KEDVESSÉG

Énók egy különleges ember, akiről a zsidó hagyomány azt tartotta, hogy Isten elragadta, vagyis Isten előtt olyannyira kedvelt volt, hogy Isten magához emelte.

Énók említése ebben a sorban azt a kérdést veti fel, hogy miként lehet az ember kedvessé Isten előtt. A középkorban Luther kérdése az volt: — hol találak irgalmas Istent?

Az őstörténet elbeszélésében más megközelítésben és más szinten találkozunk a problémával, mint ahogy azt a reformátor kifejti a megigazulás tanban, de nyilvánvaló, hogy ugyanarról van szó. A textusban a felelet Énók titkára a hit. Nem a vallásos teljesítmény tette őt kedvessé Isten előtt, hanem a hit, az Isten iránti bizalom és ragaszkodás.

Teljesítménycentrikus világban élünk, ahol az ügyesek, az erősek, az élelmesek érvényesülnek, jutnak előre. A mérhető teljesítmény, az elért eredmény azonban még nem minden. Tragikusan sok elismert, irigyelt ember mond csődöt a magánéletben. A házasságban, családban való bensőséges együttéléshez nem hibátlan, tökéletes emberek kellene. Hiába is kellenének, a földön nincsenek ilyenek. Ami felülemel a bántásokon, hibákon, bűnökön, az a szeretet. — „A szeretet sok bűnt elfedez...” (1 Pét 4,8). Isten előtt hiába is akamánk tökéletesek lenni. Ő ismer jól. Ami viszont bizalmat ébreszt, hogy szeretete figyelmes arra, hogy mi miként érzünk, közeledünk, ragaszkodunk hozzá. Mivel Ő a szeretet, szeret, hitünk, bizalmunk viszonzásra talál Nála.

3. A HIT ÉS A SZABADULÁS

Noé egy istentelen környezetben is hűséges Istenhez. Őrá figyel, Őrá hallgat, Őt követi. Ezért kap kijelentést, ezért építi a bárkát, végül ez által menekül meg. „E hite által ítélte el a világot...” — Ez az elítélés Noéra vonatkozik, aki ugyan benne él a világban, de nem annak elvei, szemlélete szerint. Istenre figyel, és ez teszi szabadabbá.

Jézus ezt mondja: „aki meg akarja menteni az életét elveszíti, aki pedig elveszíti értelmét és az evangéliumért az megnyeri...” Pál apostol ezt az igazságot így fogalmazta meg: „Krisztusért minden kárnak és szemétnak ítélem...” (Fil 3,8)

Noé nem azt az embert mintázza, aki atombunkert épít húsz méter széles beton falakkal, hogy túléljen még egy atomrobbanást is... A bárka más. A bárka Isten mentőöve. Még akkor is, ha Noénak is keményen dolgoznia kell rajta.

Itt lehet szólni a hívő és a hihetetlen külvilág kapcsolatának problémájáról. A hívő, ha hite által megéri Ura üzenetét, többet tud, mint a külvilág. Ez pedig nem

könnyű teher. Noé környezete hangot is ad értetlenségének... A bárka a hegytetőn özönvíz nélkül az emberi bolondság szobra volna. Az özönvíz idején azonban a szabadulás egyetlen esélye.

A Szentírásban többször is úgy találkozunk Isten szabadításaival, ami logikátlan, kiszámíthatatlan. Hogy az embernek része legyen benne, nem az eszére, nem a logikájára, hanem a hitére és bizalmára van szüksége.

4. A HIT ÉS AZ EGZISZTENCIA

Ábrahám az, aki a sorban a legközelebb van hozzánk. Legfőképpen azért, mert történelmi személy. Azért is, mert tudjuk róla, hogy van jócskán emberi gyengesége, hibája. Olyan, mint mi. Valószínű ugyanúgy szerette a kényelmet, a biztonságot, a szereteteivel való együttélést, mint mi.

Az egy csoda, ahogy Istenre hallgatva otthagyja otthonát, rokonait és szinte mindenét, és elindul a bizonytalanba. A történelemben ez a csoda ki tudja hányszor megismétlődött olyan emberek életében, akiket megszólított az Isten és akik a Vele való kapcsolatot komolyan vették. Micsoda életirány váltások történtek! Nem csak Sauból lett Paul, nem csak Assisi Ferenc, Luther vagy Albert Schweitzer élete hozott váratlan fordulatot. Öröm tudni, hogy Isten ezt a csodát a mai időkben is végzi. Nagyon sokan ti is, akik most az igehirdetésre készültök egész más pályára indultatok. Gyülekezetekben, Gyenesen, Szárszón, Főton és sokhelyütt láthatjuk, átéltük, hogy Isten munkálkodik, életet formál.

A bibliai példa alkalmat ad arra, hogy szóljunk arról, hogy a hit sokkal több, mint elmélet. A hit életforma. Isten át tudja alakítani értékrendünket. Ami azelőtt mindennél fontosabbnak tűnt, azt félre tudjuk tenni, és amit el sem tudunk magunkról képzelni, Ő talán még arra is rá tud venni... De ehhez hit, bizalom, Rá hagyatkozás kell!

Szemerei János

Felhívás Lelkészekhez, Hitoktatókhoz!

Az Obermeyer Alapítványt az adakozó vegyes vallású (evangélikus és római katolikus) házaspár hagyatékából a Budahegyvidéki Evangélikus és Zugligeti Római Katolikus Egyházközség közös gondozására bízták a végrendelkezők. A vagyon jövedelméből az Alapítványnak elsősorban árva vagy félárva diákok taníttatását kell segítenie. Az elmúlt tanévben az egyik budapesti evangélikus gimnáziumban pályáztattunk és rájöttünk, hogy az árva, vagy félárva gyerekek nem is jelentkeznek talán éppen anyagi nehézségeik miatt- gimnáziumainkba. Bizonyára az általános iskolákban hitoktatók, lelkészek ismernek tehetséges, továbbtanulásra érdemes evangélikus gyerekeket, akik- a rászorultság mértékétől függően- havi 3.000-10.000 Ft stipendiummal már tanulhatnának valamelyik középiskolában, vagy akár a Teológiai Akadémián.

Kérjük lelkész testvéreink segítségét a pályáztatáshoz. A pályázatokat a kuratórium az új tanév kezdete előtt értékeli, miértis kívánatos a pályázatokat mielőbb, de legkésőbb július végéig beküldeni.

CSONKA GÉZA
AZ ALAPÍTVÁNY 1997. ÉVI SOROS ELNÖKE

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Az Obermeyer Margit Alapítvány

Alapítói:

Magyar Katolikus Egyház Szarvas Gábor utcai Szent Család Plébánia,

Magyar Evangélikus Egyház Buda-hegyvidéki Egyházközség

az 1997/98-as tanévre pályázatot ír ki a nehéz anyagi körülmények között élő, elsősorban árva, félárva vagy állami nevelt illetve intézetben elhelyezett — arra tehetségüknél fogva érdemes — gyermekek iskolai és szakmai továbbtanulásának támogatására.

Feltétel: szociális rászorultság,
jó tanulmányi előmenetel.

A pályázatokhoz kérünk csatolni

- önéletrajzot,
- iskolai javaslatot (tanár vagy igazgató),
- nevelői vagy szülői indoklást,
- vagy bármilyen más, rászorultságot bizonyító iratot, okmányt (pl. betegség esetén gyógykezelési költségek, kereseti kimutatás, igazolás munkanélküli segélyről stb.),
- hitoktató javaslatát.

A támogatás a következő bontásban kerül szétosztásra:

Egyszeri beiskolázási segélyben, nyelvtanfolyami hozzájárulásban, vagy tankönyvvásárlási támogatásban, illetve havonta folyósítandó tanulmányi segélyben, ebéd-hozzájárulásban vagy tandíj támogatásban — melyeknek maximum összege 10.000 Ft/hó — részesülhetnek az arra rászoruló tanulók. Megfelelő tanulmányi eredmény és szociális rászorultság esetén az Alapítvány esetenként az iskola elvégzéséig is folyósítja a támogatást.

A pályázatra többen is jelentkezhetnek. A segélyezésről az Alapítvány kuratóriuma dönt, és a későbbiekben jogosult a pénz felhasználását ellenőrizni.

Az Obermeyer Margit Alapítvány a támogatás összegét havi bontásban utalja az iskola részére, melyet az intézmény oszt szét, illetve tesz el (tandíj, ebéd-hozzájárulás).

Az iskola feladata az évzáró ünnepélyen az örökhagyó és az alapítók nevének megemlékezésével a segélyezettek nevének felsorolása.

Az Alapítvány fenntartja magának a jogot, hogy a pályázatokat eltérő tartalommal fogadja el.

A pályázatokat egyszerre kérjük az Alapítvány kezelőjének címére továbbítani:

Szabó & Szomor Ügyvédi Iroda,

mint az Obermeyer Margit Alapítvány kezelője

1065 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 55. III/1.

Pályázati határidő: 1997. június 30.

Obermeyer Margit Alapítvány Kuratóriuma